ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών
ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Π.Μ.Σ.: ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ, ΔΙΚΑΙΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ & ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΕΣ ΝΟΜΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΕΣ ΝΟΜΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2019-2020

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Της Κωνσταντίνας Βακλαϊδή

Α.Μ.: 7340012319001

Ζητήματα δικαιοσύνης στην Ιρλανδική λογοτεχνία

Επιβλέποντες:
Καθηγήτρια Ελίνα Ν. Μουσταΐρα
Αναπληρωτής Καθηγητής Φίλιππος Βασιλόγιαννης
Επίκουρος Καθηγητής Ανδρέας Χέλμης

Αθήνα, Νοέμβριος 2020

Copyright © [*Κωνσταντίνα Βακλαϊδή, 2021*]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.
Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή……4

I. Σύντομη ιστορική αναδρομή……...5

II. Το ζήτημα της Ιρλανδικής ταυτότητας…….13

III. Η λειτουργία της γλώσσας στον Yeats και τον Joyce…….…….23

IV. Το νομικό σύστημα της Ιρλανδίας…….……..32

V. Οι επιρροές του δικαιοδοτικού συστήματος…….……47

VI. Η θεωρία του Φυσικού Δικαίου στο Σύνταγμα……..…..55

VII. Δικαιοδοτικές και πολιτικές αντιφάσεις……..……67

Συμπεράσματα……..……..75

Βιβλιογραφία..…….77

Εισαγωγή

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να φωτίσει την γέννηση της σύγχρονης ιρλανδικής ταυτότητας μέσα από μια παράλληλη νομική, λογοτεχνική και ιστορική προσέγγιση. Αυτή η ταυτότητα δημιουργήθηκε μέσα σε ένα πλαίσιο πολλαπλών συγκρούσεων στο επίκεντρο των οποίων βρίσκεται το δίκαιο.

Έχοντας ως σημείο αναφοράς μερικά από τα σπουδαιότερα έργα των μεγάλων Ιρλανδών λογοτεχνών William Butler Yeats, James Joyce και Colm Toibin θα γίνει μια προσπάθεια σκιαγράφησης της πορείας αυτού που ονομάζουμε Ιρλανδικό έθνος από τα χρόνια της αγγλικής κατοχής μέχρι και την ανεξαρτησία της χώρας. Αρχικά μέσω μιας σύντομης ιστορικής αναδρομής θα παρουσιαστούν τα σημαντικότερα γεγονότα των μακροχρόνιων αγώνων του ιρλανδικού λαού απέναντι στην Βρετανική αυτοκρατορία. Στην συνέχεια θα φωτιστεί ο τρόπος που τα διάφορα πολιτιστικά κινήματα του 19^{ου} αιώνα όπως το Gaelic Revival συνέβαλαν στην διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας και αποτέλεσαν τον προάγγελο των εξελίξεων που οδήγησαν στην σύσταση του ιρλανδικού κράτους. Τέλος, θα εξεταστεί σε μεγαλύτερο βάθος το δίκαιο ως αποτέλεσμα και ως παράγωγο των θεσμών αλλά και των έντονων ιδεολογικών και κοινωνικοπολιτικών επιρροών υπό τις οποίες συγκροτήθηκε η Δημοκρατία της Ιρλανδίας.

I. Σύντομη ιστορική αναδρομή

Οι πρώτοι κάτοικοι της Ιρλανδίας έκαναν την εμφάνισή τους μεταξύ του 8.000 και 7.000 π.Χ. Χρονολογία σταθμό αποτελεί το 1.200 π.Χ. όπου οι Κέλτες ήρθαν στο νησί και με τον πολιτισμό τους σημάδεψαν την μετέπειτα πολιτιστική ταυτότητα της Ιρλανδίας. Με την πάροδο των χρόνων η Κέλτικη διάλεκτος αναμείχθηκε με την γλώσσα των πρώιμων Ιρλανδών δημιουργώντας την Ιρλανδική Γαελική διάλεκτο (Irish Gaelic). Ο 12ος αιώνας σηματοδοτεί την εμφάνιση των Νορμανδών μετά την εγκατάστασή τους στην Αγγλία και την Ουαλία. Το 1171 καταφθάνει στο νησί ο Ερρίκος Β' της Αγγλίας (Henry II, 1133-1189). Η ημερομηνία έχει μεγάλη σημασία διότι στοιχειοθετεί την απαρχή της αγγλικής κυριαρχίας, η οποία διήρκησε μέχρι και τον 20ο αιώνα. Από το σημείο αυτό ξεκινά μια περίοδος μακράς καταπίεσης του Ιρλανδικού πληθυσμού, με συχνές εξεγέρσεις κυρίως τον 15ο και 16ο αιώνα οι οποίες σε πολλές περιπτώσεις έληξαν βίαια. Στα χρόνια του Ιάκωβου Α' (James I, 1566-1625) οι γηγενείς αγρότες κυρίως στην βόρεια πλευρά του νησιού εκδιώχθηκαν από τις περιουσίες και την γη τους, οι οποίες πέρασαν στα χέρια Άγγλων και Σκωτσέζων. Είχε προηγηθεί το 1608 η διακήρυξη του Κοινοβουλίου πως η γη που κατείχαν οι αγρότες περιερχόταν πλέον στην ιδιοκτησία του Στέμματος. Οι άποικοι στο δόγμα ήταν τόσο Προτεστάντες όσο και Πρεσβυτεριανοί και επεδείκνυαν μεγάλη υποταγή στο Στέμμα. Οι δημευμένες περιουσίες έμειναν γνωστές με το όνομα *Plantation of Ulster*. Είναι χαρακτηριστικό πως στους μεγάλους γαιοκτήμονες ονόματι *Undertakers* απαγορευόταν να εκμισθώνουν την γη σε Ιρλανδούς αγρότες ενώ στους γαιοκτήμονες *(Servitors)* που διατηρούσαν μικρότερες εκτάσεις γης κάτι τέτοιο ήταν επιτρεπτό με την προϋπόθεση πως οι Ιρλανδοί έπρεπε να καταβάλλουν ένα αρκετά υψηλότερο μίσθωμα (£10 και 13 σελίνια αντί £8 των servitors)[1]. Εκτός από το Ulster ανάλογες ενέργειες έγιναν και στο Munster[2].

Σε θρησκευτικό επίπεδο, μία από τις πιο μεγάλες δυσκολίες που αντιμετώπισε ο Ιάκωβος Α' ήταν η επιβολή του Προτεσταντισμού. Κυρίαρχο δόγμα στο νησί ήταν η

[1] Cronin, Mike, Irish History for dummies, John Wiley and Sons, LTD, 2006, pp. 186-187.
[2] Ohlmeyer, Jane, The Cambridge History of Ireland, The Cambridge History of Ireland, Volume II 1550-1730.

Καθολική διδασκαλία. Από την μεριά τους οι Προτεστάντες, οι οποίοι αν και μειοψηφία ήταν πολιτικά πανίσχυροι, επεδίωξαν να κυριαρχήσουν σε όλο το εύρος της χώρας. Το 1605, η Προτεσταντική Εκκλησία κήρυξε μια μεγάλη επίθεση σε βάρος των Καθολικών. Με μια σειρά κυβερνητικών μέτρων όπως οι διωγμοί σε βάρος του κλήρου και η επιβολή της Προτεσταντικής λατρείας, μέσω προστίμων αλλά και του υποχρεωτικού εκκλησιασμού, κατόρθωσαν πρόσκαιρα να επιβληθούν δίχως ωστόσο ουσιαστικό αποτέλεσμα[3]. Η Καθολική Εκκλησία είχε δεχθεί ένα ισχυρό πλήγμα, παρόλα αυτά εξακολούθησε να αποτελεί το κυρίαρχο δόγμα.

Η σύγκρουση μεταξύ Ιρλανδίας και Αγγλίας βρέθηκε στο απόγειό της με την άφιξη του Oliver Cromwell (1599-1658). Ο Cromwell βρέθηκε στο Δουβλίνο τον Αύγουστο του 1649. Σκοπός του ήταν να βάλει ένα τέλος στο ιρλανδικό ζήτημα, φέρνοντας εις πέρας, σύμφωνα με τον ίδιο, το έργο του Θεού. Απεχθανόταν τους Καθολικούς Ιρλανδούς και όλα όσα εκείνοι αντιπροσώπευαν. Δολοφόνησε ανθρώπους και κληρικούς, έκαψε καθολικές εκκλησίες και κατέστρεψε ολόκληρες περιουσίες. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ένας μεγάλος αριθμός Ιρλανδών, κατά κύριο λόγο Καθολικών, να καταφύγει σε άγονες περιοχές του νησιού προκειμένου να μπορέσει να επιβιώσει. Υπολογίζεται πως περίπου το 1/3 Καθολικών Ιρλανδών έχασαν την ζωή τους από την πείνα και τις αρρώστιες[4].

Το σχίσμα μεταξύ Καθολικών και Προτεσταντών εντάθηκε ακόμα περισσότερο τον 18ο αιώνα, περίοδο σχετικής ηρεμίας και ευημερίας για την ιρλανδική κοινωνία[5]. Αν και οι Καθολικοί συνέχισαν να αποτελούν την συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού, ο πλούτος και η πολιτική εξουσία ήταν συσσωρευμένες στα χέρια επιφανών Προτεσταντών. Προκειμένου να περιοριστεί η δύναμη και η επιρροή της Καθολικής εκκλησίας ψηφίστηκαν νόμοι που απαγόρευαν την κατοχή όπλων από τους Καθολικούς, αλόγων αξίας άνω των £5 και τέλος τέθηκαν φραγμοί στην λειτουργία των Καθολικών σχολείων[6]. Το 1704 νόμος προέβλεπε την καταγραφή των Καθολικών ιερέων από τις αρμόδιες αρχές, οι οποίοι ήταν υποχρεωμένοι να δίνουν ειδική αναφορά καλής συμπεριφοράς. Αυτό πρακτικά σήμαινε πως για κάθε ενορία ισοδυναμούσε ένας

[3] Cronin, Mike, Irish History for dummies, John Wiley and Sons, LTD, 2006, p. 181.
[4] Rare Irish Stuff, History of Ireland, https://www.rareirishstuff.com/about-us/about-you.406.html
[5] Οι πρώτες δεκαετίες του 18ου αιώνα συνδέθηκαν με την αναβάθμιση του Trinity College ως κέντρο πολιτιστικής και πνευματικής ανάπτυξης και φυσικά με το άνοιγμα της περίφημης μπυραρίας Guinness, πηγή σημαντικών οικονομικών εσόδων για την Ιρλανδική οικονομία ήδη από το άνοιγμά της το 1756.
[6] McGrath, Charles Ivar, "Securing the Protestant Interest: The Origins and Purpose of the Penal Laws of 1695." *Irish Historical Studies*, vol. 30, no. 117, 1996, pp. 25–46

μονάχα κληρικός[7]. Στην πραγματικότητα πολλές από τις διατάξεις αυτές ήταν αδύνατον να εφαρμοστούν, ωστόσο αποτελούν ένα χαρακτηριστικό δείγμα του κλίματος που είχε διαμορφωθεί στο νησί.

Εκτός από την θρησκευτική διάσταση του ζητήματος, οι νόμοι για τον περιορισμό των ελευθεριών των Καθολικών είχαν και μια έντονη πολιτική χροιά. Τα χρόνια εκείνα δικαίωμα ψήφου είχαν μόνοι οι επιφανείς άνδρες. Παρόλα αυτά, όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, ένα μεγάλο κομμάτι των Καθολικών είχε περιέλθει σε κατάσταση μεγάλης ένδειας και εξαθλίωσης οπότε αυτομάτως αποκλείονταν από αυτό το δικαίωμα. Όσοι βέβαια Καθολικοί είχαν διατηρήσει την περιουσία τους και πληρούσαν τις προϋποθέσεις για την νόμιμη συμμετοχή τους στην εκλογική διαδικασία είδαν το δικαίωμά τους αυτό να χάνεται όταν με μια σειρά νόμων το 1720 προβλέφθηκαν τα εξής: 1) οι Καθολικοί δεν μπορούσαν να διατηρούν δημόσια αξιώματα, β) όλοι όσοι ασπάζονταν το Καθολικό δόγμα έχαναν ανεξαιρέτως το δικαίωμα ψήφου και γ) οι Καθολικοί δεν μπορούσαν να αποκτήσουν αξιώματα στον στρατό ή σε νομικά επαγγέλματα[8].

Λίγα χρόνια αργότερα και συγκεκριμένα το 1798 έγινε απόπειρα επανάστασης[9] με ηγέτη τον Theobold Wolfe Tone (1763-1798)[10]. Η αποτυχημένη αυτή απόπειρα επανάστασης – διότι γρήγορα κατεστάλη από τους Βρετανούς – θεωρείται σημαντικό σημείο της ιρλανδικής ιστορίας διότι για πρώτη φορά σημειώθηκε ένας συνασπισμός μεταξύ Καθολικών και Πρεσβυτεριανών[11] σε βάρος των Άγγλων. Υπό την ηγεσία του Tone έγινε μια προσπάθεια δημοκρατικής αναμόρφωσης αλλά και της επίτευξης μεγαλύτερης πολιτικής ανεξαρτησίας της χώρας[12]. Την ίδια στιγμή αυξήθηκαν οι φωνές που μιλούσαν για χειραφέτηση των Καθολικών. Η μεταστροφή που σημειώθηκε στους κόλπους της Ιρλανδικής κοινωνίας αφύπνισε τους Άγγλους, οι οποίοι υιοθέτησαν μια πιο σκληρή στάση. Θεώρησαν πως ενδεχόμενη παραχώρηση ελευθεριών στους Ιρλανδούς με σκοπό την ρύθμιση των εσωτερικών τους ζητημάτων θα έθετε σε κίνδυνο τον αγγλικό έλεγχο στην περιοχή και ως εκ τούτου αποφασίστηκε η νομική ένωση των δύο χωρών, με κέντρο διακυβέρνησης το Λονδίνο.

---

[7] Cronin, Mike, Irish History for dummies, John Wiley and Sons, LTD, 2006, p. 217-218.
[8] *Ο.π.*, σελ. 218.
[9] Rare Irish Stuff, History of Ireland, https://www.rareirishstuff.com/about-us/about-you.406.html
[10] Ο Theobold Tone θεωρείται στην σημερινή εποχή ο πατέρας του Ιρλανδικού Ρεπουμπλικανισμού.
[11] Μια πιο ριζοσπαστική εκδοχή του Προτεσταντισμού που αποδείχθηκε ιδιαίτερα δημοφιλής στην περιοχή του Ulster.
[12] Cronin, Mike, Irish History for dummies, John Wiley and Sons, LTD, 2006, pp. 223-224.

Με την *Πράξη Ενώσεως* (Act of Union) του 1801 Ιρλανδία και Αγγλία συγχωνεύτηκαν και επίσημα. Η Ιρλανδία αποτελούσε πλέον μέρος της Βρετανικής Αυτοκρατορίας και απολάμβανε τα αντίστοιχα προνόμια. Εξαιτίας της συμφωνίας οι Ιρλανδοί έπαψαν να καταβάλλουν υψηλούς δασμούς και μπορούσαν να είναι περισσότερο ανταγωνιστικοί στον τομέα του εμπορίου. Βέβαια, οι ανισότητες στην κατανομή του πλούτου εξακολουθούσαν να υφίστανται ενώ το θρησκευτικό χάσμα εντάθηκε. Η Πράξη Ενώσεως διήρκησε για περίπου 100 χρόνια μέχρι την οριστική ανεξαρτησία της Ιρλανδίας το 1922.

Περί τα μέσα του 1800 η Ιρλανδία βίωσε ένα από τα πιο σημαντικά γεγονότα που διαμόρφωσαν την σύγχρονη ιστορία της. Ο Μεγάλος Λιμός (The Great Famine) έλαβε χώρα από το 1845 έως το 1852. Υπολογίζεται πως περίπου ένα εκατομμύριο Ιρλανδοί έχασαν την ζωή τους και άλλοι τόσοι μετανάστευσαν στην Αμερική και σε χώρες της Ευρώπης εξαιτίας της καταστροφής της βασικής σοδειάς των Ιρλανδών αγροτών, της πατάτας. Ενδεικτικό της καταστροφής είναι το γεγονός πως το 1841 ο πληθυσμός της Ιρλανδίας άγγιξε τα 8 εκατομμύρια ενώ μετά το 1851 μειώθηκε κατά 1.5 εκατομμύριο. Μέχρι το 1860, 1.6 εκατομμύρια Ιρλανδοί ζούσαν στην Αμερική ενώ 800.000 έφυγαν για Αγγλία[13]. Η τραγωδία του Μεγάλου Λιμού έφερε στο επίκεντρο των πολιτικών συζητήσεων την ανάγκη για ανακατανομή της γης μέσω μεταρρυθμίσεων στην σχετική νομοθεσία (land law). Η εκστρατεία του Land League[14] οδήγησε στην ψήφιση του *Νόμου περί γης* (Land Law (Ireland) Act 1881) που άλλαξε το καθεστώς για τους αγρότες[15]. Την ίδια περίοδο έκανε την εμφάνισή του στην πολιτική σκηνή της χώρας μια εμβληματική φιγούρα για την Ιρλανδία, ο Charles Stewart Parnell (1846-1891)[16].

[13] *Ο.π.,* 258.

[14] Το Irish National Land League ήταν ένα κίνημα που αναδύθηκε με σκοπό την προάσπιση των δικαιωμάτων των μικροκαλλιεργητών. Μία από τις βασικές του επιδιώξεις ήταν η θέσπιση ενός πιο δίκαιου συστήματος για την ρύθμιση της ιδιοκτησίας επί της γης. Ηγέτης του κινήματος ήταν ο Michael Davitt (1846-1906).

[15] The Courts Service of Ireland, History of the Law in Ireland, https://www.courts.ie/history-law-ireland

[16] Η αρχή της πολιτικής πτώσης του Parnell ήταν η αποκάλυψη του παράνομου δεσμού του με την Katherine O'Shea, σύζυγο του Captain William Henry O'Shea, Ιρλανδού στρατιώτη και μέλος του Κοινοβουλίου. Αν και η Katherine χώρισε και έζησε επίσημα μαζί με τον Parnell, ο ίδιος εγκαταλείφθηκε από το κόμμα του και τον κλήρο. Ο Parnell πέθανε στην Αγγλία και η σορός του μεταφέρθηκε με πλοίο στην Ιρλανδία. Τον υποδέχθηκε ένα τεράστιο πλήθος στην προκυμαία του Kingstown στις 11 Οκτωβρίου 1891. Ανάμεσά τους ήταν και ο William Butler Yeats, ο οποίος χαρακτήρισε την κηδεία του μεγάλου Ιρλανδού πολιτικού ως το γεγονός που σφράγισε τον 19ο αιώνα. βλ. Τζόυς, Τζέημς, Πορτραίτο του Καλλιτέχνη σε νεαρά ηλικία, μτφρ. Άρης Μπερλής, Εκδόσεις Πατάκη, Μάρτιος 2013, σελ. 431, υποσημείωση 12.

Ο Parnell προερχόταν από μια εύπορη Προτεσταντική οικογένεια. Η καριέρα του στην πολιτική ξεκίνησε το 1870. Υπό την ηγεσία του το Irish Parliamentary Party απέκτησε σημαντική δύναμη κυρίως μέσω των προαναφερθέντων νομοθετικών μεταρρυθμίσεων και φυσικά μέσω των προσπαθειών για την επίτευξη του Home Rule, του κινήματος που προώθησε το αίτημα για αυτοδιοίκηση (self-government) της Ιρλανδίας, με την δημιουργία ενός ξεχωριστού Κοινοβουλίου στο Δουβλίνο. Το Home Rule ήταν το κυρίαρχο πολιτικό κίνημα από το 1870 έως το τέλος του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου. Ύστερα από δύο αποτυχημένες απόπειρες εφαρμογής του το 1886 και το 1893, το Τρίτο Νομοσχέδιο του Home Rule ψηφίστηκε το 1912 ωστόσο με το ξέσπασμα του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου η εφαρμογή του ανεστάλη. Κατά του Home Rule τάχθηκαν οι λεγόμενοι *Unionists*. Οι Unionists, και ειδικότερα αυτοί που ζούσαν στην περιοχή του Ulster, ήταν εύποροι Προτεστάντες με ισχυρά οικονομικά και εμπορικά συμφέροντα. Σφοδρή τους επιθυμία ήταν η παραμονή της Ιρλανδίας ως μέρος της Βρετανικής Αυτοκρατορίας, διότι από την μία δεν επιθυμούσαν να χάσουν τα προνόμιά τους και από την άλλη δεν ήθελαν να αποτελέσουν κομμάτι ενός κράτους στο οποίο κυρίαρχη δύναμη ήταν οι Καθολικοί[17]. Με την πάροδο των χρόνων η διαμάχη ανάμεσα στους αυτονομιστές Ιρλανδούς - που αποσκοπούσαν σε μια ανεξάρτητη Ιρλανδία και κατά βάση ασπάζονταν το Καθολικό δόγμα - και τους Unionists έγινε πιο ισχυρή και επηρέασε βαθύτατα το Ιρλανδικό ζήτημα.

Εντούτοις ο συνταγματικός εθνικισμός δεν προωθήθηκε μονάχα από το Irish Parliamentary Party. Την περίοδο εκείνη αναδύθηκαν και άλλα εθνικιστικά πολιτικά κόμματα με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα το Sinn Fein. Το κόμμα αυτό ιδρύθηκε το 1907 από τον Arthur Griffith. Οι απόψεις του Sinn Fein και των υποστηρικτών του ήταν ακόμα πιο ριζοσπαστικές σε σχέση με το Home Rule διότι σκοπός τους ήταν η πλήρης ανεξαρτησία της Ιρλανδίας. Μετά την αποτυχημένη Επανάσταση του 1916, για την οποία θα γίνει λόγος εκτενώς στην συνέχεια, το κόμμα απέκτησε ακόμα μεγαλύτερη δύναμη και δημοτικότητα. Το 1918 κέρδισε τις γενικές εκλογές και προχώρησε στην κήρυξη της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας (Irish Republic). Με την άνοδό του στην εξουσία το Sinn Fein εφάρμοσε αμέσως την κυβερνητική του πολιτική. Αρχικά, ίδρυσε ξεχωριστό κοινοβούλιο (Dail Eireann) με έδρα το Δουβλίνο. Οργάνωσε υπουργεία και δικαστήρια, συγκέντρωσε κεφάλαια και ανακήρυξε τον Ιρλανδικό

[17] Cronin, Mike, Irish History for dummies, John Wiley and Sons, LTD, 2006, p. 286.

Δημοκρατικό Στρατό (IRA) ως τους υπερασπιστές του κράτους[18]. Το Sinn Fein ήθελε να δημιουργήσει την Δημοκρατία της Ιρλανδίας βαδίζοντας στα χνάρια της επανάστασης του 1916. Ωστόσο, η αντίδραση από μεριάς των Unionists ήταν σθεναρή. Μια ένοπλη σύγκρουση βρισκόταν προ των πυλών.

Τον Ιανουάριο του 1919 δύο μέλη του Royal Irish Constabulary [19] πυροβολήθηκαν από αντίστοιχα μέλη του IRA. Ο πόλεμος της ανεξαρτησίας (War of Independence) ανάμεσα σε Βρετανία και Ιρλανδία είχε ξεκινήσει. Η μάχη μεταξύ των δυνάμεων του βρετανικού στρατού και περίπου 3.000 νεαρών ανδρών και γυναικών, μέλη του IRA, ήταν βάναυσος. Μέχρι και το καλοκαίρι του 1921 το εσωτερικό της Ιρλανδίας βάφτηκε στο αίμα από την σκληρότητα που επέδειξαν και τα δύο μέρη. Οι εχθροπραξίες έληξαν τον Δεκέμβριο του 1921 με την υπογραφή της Αγγλοϊρλανδικής Συνθήκης (Anglo-Irish Treaty). Η Συνθήκη αυτή κήρυξε και επίσημα την ανεξαρτησία της Ιρλανδίας και την δημιουργία του Ελεύθερου Ιρλανδικού Κράτους[20] (Irish Free State). Η Βόρεια Ιρλανδία[21] παρέμεινε κομμάτι του Ηνωμένου Βασιλείου. Με την δημιουργία των Συνταγμάτων του 1922 και 1937 ολοκληρώθηκε η μακροχρόνια προσπάθεια απεμπλοκής από την επιρροή της Βρετανικής Αυτοκρατορίας που σηματοδοτήθηκε και επίσημα το 1949 με την κήρυξη του κράτους ως Δημοκρατία της Ιρλανδίας (Republic of Ireland).

Οι δεκαετίες του 1920 και 1930 σηματοδότησαν μια τεράστια μεταβολή στο πολιτικό σκηνικό της Ευρώπης. Οι κοινωνίες έγιναν θεατές της ανόδου στη εξουσία ακροδεξιών και φασιστικών κομμάτων που ανέτρεψαν δεκάδες δημοκρατικά καθεστώτα. Με το ξέσπασμα του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου τόσο η Δημοκρατία της Ιρλανδίας όσο και η Βόρεια Ιρλανδία βρέθηκαν αντιμέτωπες με το ερώτημα της συμμετοχής ή όχι στον Πόλεμο. Η Βόρεια Ιρλανδία εξαιτίας της πίστης της στο Βρετανικό Στέμμα τάχθηκε στο πλευρό της Βρετανίας ενώ η Δημοκρατία της

[18] *Ό.π.*, σελ. 321.
[19] Η ιρλανδική αστυνομία.
[20] Το Ιρλανδικό Ελεύθερο Κράτος αποτελείτο από 26 κομητείες, που περιλάμβαναν όλες εκείνες των επαρχιών Leinster, Munster και Connacht μαζί με τρεις από τις κομητείες του Ulster (Cavan, Donegal και Monaghan). Σε αντίθεση με την Βόρεια Ιρλανδία οι κομητείες που παρέμειναν κομμάτι του Ελεύθερου Ιρλανδικού Κράτους ήταν κατά βάση Καθολικές. Το κοινοβούλιο του Irish Free State όπως αναφέρθηκε ονομάστηκε Dail Eireann. Ήταν αρμόδιο για την ρύθμιση των εσωτερικών υποθέσεων του κράτους ωστόσο τα μέλη του έπρεπε να ορκιστούν στο όνομα του Βασιλιά. Το νεοσύστατο κράτος παρέμεινε κομμάτι της Βρετανικής Κοινοπολιτείας.
[21] Η Βόρεια Ιρλανδία αποτελείτο από τις εξής έξι κομητείες: Antrim, Armagh, Down, Fermanagh, Londonderry και Tyrone. Η πλειοψηφία των πληθυσμών αυτών είχαν ασπαστεί τον Προτεσταντισμό και ήθελαν να παραμείνουν μέρος του Ηνωμένου Βασιλείου. Η διευθέτηση των εσωτερικών ζητημάτων γινόταν μέσω του Κοινοβουλίου στο Stormont, αν και το Westminster εξακολουθούσε να διατηρεί τον έλεγχο για όλα τα σημαντικά ζητήματα όπως η άσκηση της εξωτερικής πολιτικής.

Ιρλανδίας αποφάσισε να κρατήσει ουδέτερη στάση. Παρόλα αυτά, υπολογίζεται πως 50.000 περίπου εθελοντές συνέδραμαν το έργο των βρετανικών δυνάμεων[22]. Τα χρόνια μετά το τέλος του Πολέμου συνοδεύτηκαν από μεγάλη οικονομική ύφεση. Τα μεταναστευτικά ρεύματα στην Ευρώπη έγιναν όλο και πιο έντονα εξαιτίας της αναζήτησης καλύτερων συνθηκών διαβίωσης από τους ανθρώπους. Στην δεκαετία του 1980 το ποσοστό ανεργίας στο εσωτερικό της Ιρλανδίας άγγιξε το 18%. Παρόλα αυτά, από το 1990 μέχρι και τις αρχές του 2000 η οικονομία άνθισε εξαιτίας των μαζικών ξένων επενδύσεων. Η περίοδος αυτή έχει μείνει γνωστή στην ιστορία με το όνομα Celtic Tiger[23], η οποία συνοδεύτηκε από έναν μεγάλο πολιτιστικό εκμοντερνισμό. Ωστόσο, η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 οδήγησε εκ νέου σε μια μεγάλη οικονομική ύφεση την χώρα. Σχετικά με ζητήματα εξωτερικής πολιτικής ήδη από το 1955 η Ιρλανδία αποτελεί μέλος των Ηνωμένων Εθνών ενώ το 1973 προσχώρησε στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Όσον αφορά την σχέση της με την Βόρεια Ιρλανδία, για το μεγαλύτερο διάστημα του 20ου αιώνα οι δύο χώρες παρέμειναν αποστασιοποιημένες. Παρόλα αυτά, το 1980-1990 οι βρετανικές και ιρλανδικές κυβερνήσεις συνεργάστηκαν με την Βόρεια Ιρλανδία προκειμένου να βρεθεί λύση για το ξέσπασμα των λεγόμενων *Ταραχών* (Troubles). Το 1968 δημιουργήθηκε η οργάνωση *Northern Ireland Civil Rights Association (NICRA)* με σκοπό την καταπολέμηση των διακρίσεων σε βάρος του Καθολικού πληθυσμού της Βορείου Ιρλανδίας[24]. Ακόμα και μετά την παραμονή της χώρας ως κομμάτι του Ηνωμένου Βασιλείου η σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ Καθολικών και Προτεσταντών εξακολουθούσε να υφίσταται. Από την μία οι Καθολικοί επιθυμούσαν ίσα δικαιώματα ζητώντας πολιτικές και κοινωνικές μεταρρυθμίσεις. Από την μεριά τους οι Προτεστάντες πίστευαν πως η κινητοποίηση των Καθολικών είχε στόχο την δημιουργία ενός αποσταθεροποιητικού κλίματος που θα ευνοούσε την προώθηση των συμφερόντων της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας.

Προκειμένου να προωθήσει τα αιτήματά της για μια δίκαιη κοινωνία που θα λειτουργούσε με γνώμονα την ισότητα η οργάνωση NICRA διοργάνωσε δημόσιες διαδηλώσεις που γρήγορα έλαβαν βίαιη μορφή εξαιτίας της ανάμιξης των Προτεσταντών που προσπάθησαν να τις καταπνίξουν. Την ίδια στιγμή οι αρχές επιστράτευσαν αστυνομικούς που συχνά κατέφυγαν σε αυξημένη αστυνομική βία για

[22] *Ό.π.*, σελ. 339-340.
[23] Cronin, Mike, Irish History for dummies, John Wiley and Sons, LTD, 2006, p. 360.
[24] *Ό.π.,* σελ. 344-345.

να τις περιορίσουν. Στις 12 Αυγούστου του 1969 πραγματοποιήθηκε στο Derry η καθιερωμένη παρέλαση των Apprentice Boys. Η παρέλαση οδήγησε σε εκτεταμένες ταραχές που επεκτάθηκαν σε ολόκληρη τη Βόρεια Ιρλανδία. Η αστυνομία δεν ήταν σε θέση να τις αντιμετωπίσει με αποτέλεσμα στις 15 Αυγούστου 1969 να σταλούν βρετανικά στρατεύματα στους δρόμους της Βορείου Ιρλανδίας[25]. Για κάποιο χρονικό διάστημα η κατάσταση εξομαλύνθηκε. Ωστόσο η πολιτική αναταραχή παρέμενε ενεργή εξαιτίας και της εμφάνισης διαφόρων παραστρατιωτικών δυνάμεων (The Provisional Irish Republican Army (Provisional IRA)[26], The Ulster Volunteer Force (UVF[27]) που διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στις εξελίξεις. Τις τρεις περίπου δεκαετίες που διήρκησαν οι Ταραχές περίπου 3.600 άνθρωποι έχασαν την ζωή τους, πολλοί από τους οποίους ήταν απλοί πολίτες. Γεγονότα όπως εκείνα του Bloody Sunday[28] σημάδεψαν την σύγχρονη ιστορία της χώρας και ανέδειξαν τον βαθύ εσωτερικό διχασμό της κοινωνίας. Σε πολιτικό επίπεδο έγιναν αρκετές προσπάθειες για τον τερματισμό των εχθροπραξιών οι οποίες ωστόσο δεν είχαν αποτέλεσμα (βλ. Sunningdale Agreement 1973). Το 1998 υπεγράφη η συμφωνία Good Friday Agreement που έδωσε τέλος στις Ταραχές και δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την επίτευξη ειρήνης στην χώρα[29].

[25] *Ό.π.,* σελ. 346-347.
[26] Ύστερα από την απόσχισή του από τον Official IRA, ιδρύθηκε το 1970 ο Provisional IRA. Σκοπός του ήταν η υπεράσπιση των Καθολικών κοινοτήτων της Βορείου Ιρλανδίας.
[27] Σχηματίστηκε το 1966 για να προστατεύσει την σχέση ανάμεσα στην Βόρεια Ιρλανδία και την Αγγλία.
[28] Τον Ιανουάριο του 1972 οργανώθηκε μια ειρηνική πολιτική πορεία στο Derry. Επειδή συχνά τέτοιου είδους διαμαρτυρίες οδηγούσαν σε ταραχές, η πορεία ελεγχόταν από τον βρετανικό στρατό, συμπεριλαμβανομένου του συντάγματος αλεξιπτωτιστών που είχε μεταφερθεί στο Derry από το Μπέλφαστ για την ημέρα. Η πορεία τελείωσε με τρομερή αιματοχυσία. Ο στρατός ισχυρίστηκε ότι είχαν δεχθεί επίθεση από τους προσωρινούς ελεύθερους σκοπευτές του IRA, και επέστρεψαν τα πυρά. Οι διαδηλωτές υποστήριξαν ότι οι αλεξιπτωτιστές είχαν πυροβολήσει αναίτια και απροκάλυπτα άοπλους διαδηλωτές. Στο τέλος της ημέρας 13 άοπλοι διαδηλωτές έπεσαν νεκροί από τα πυρά.
[29] *Ό.π.*, σελ. 357.

ΙΙ. Το ζήτημα της Ιρλανδικής ταυτότητας

Ύστερα από τα χρόνια του Μεγάλου Λιμού και της μαζικής μετανάστευσης πολλών Ιρλανδών στην Αμερική και στις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης, πολλοί καλλιτέχνες και άνθρωποι του πνευματικού και πολιτικού στερεώματος αισθάνθηκαν πως η πολιτιστική παράδοση της χώρας βρισκόταν σε κίνδυνο. Εδώ και πολύ καιρό είχε ξεκινήσει μια συντονισμένη προσπάθεια επιβολής του αγγλικού τρόπου ζωής που σταδιακά οδήγησε στην συνειδητοποίηση πως μια Ιρλανδία απαλλαγμένη από την κουλτούρα και τον πολιτισμό της δεν θα μπορούσε να γίνει ποτέ ελεύθερο και ανεξάρτητο κράτος. Έκτοτε, έγινε μια προσπάθεια αναβίωσης και διατήρησης του Ιρλανδικού πολιτισμού, στο επίκεντρο της οποίας βρέθηκαν μεταξύ άλλων η γλώσσα, η Καθολική θρησκεία, οι τέχνες και ο αθλητισμός. Οι υποστηρικτές της αναβίωσης αυτής, η οποία λειτούργησε ως μια απάντηση στην αγγλική αστικοποίηση και τον Προτεσταντισμό και έχει μείνει γνωστή στην ιστορία ως *Irish Revival*[30], αναζήτησαν τα αυθεντικά στοιχεία της πατρίδας τους στην αγροτική γη, στις αρχές του Καθολικισμού και στην γαελική τέχνη και κουλτούρα[31].

Την εποχή εκείνη οι οργανώσεις *Gaelic Athletic Association* (1884) και *Gaelic League* (1893) ηγήθηκαν της πολιτιστικής αυτής αναβίωσης. Η πρώτη οργάνωση είχε σκοπό να συμβάλλει στην διατήρηση παραδοσιακών Ιρλανδικών αθλημάτων όπως το hurling και το Γαελικό ποδόσφαιρο. Με την σειρά της η οργάνωση Gaelic League στόχευσε στην διατήρηση της ιρλανδικής γλώσσας. Είναι γνωστό πως ένα από τα βασικότερα μέσα που χρησιμοποίησαν οι Βρετανοί αποικιοκράτες για την εδραίωση της αγγλικής κυριαρχίας ήταν η επιβολή της αγγλικής γλώσσας έναντι των ιρλανδικών. Οι ηγέτες λοιπόν του Gaelic League, Eugene O'Downey, Douglas Hyde και Eoin MacNeill, θεωρούσαν ότι μια Ιρλανδία με επίσημη γλώσσα τα Αγγλικά δεν θα μπορούσε ποτέ να γίνει ανεξάρτητο έθνος. Προκειμένου να καταστεί η λειτουργία του Συνδέσμου πιο αποτελεσματική, δημιουργήθηκαν υποκαταστήματά του σε όλη τη

[30] Ο όρος Irish Revival αναφέρεται στο ομώνυμο κίνημα του 19ου αιώνα και αποτελείτο μεταξύ άλλων από ορισμένες υποκατηγορίες. Το Gaelic Revival που συνδέθηκε με την αναβίωση και την διατήρηση της Ιρλανδικής γλώσσας. Το Celtic Revival που αναφέρεται σε ένα ανανεωμένο ενδιαφέρον για την κέλτικη παράδοση και τέλος στο Literary Revival, το λογοτεχνικό κίνημα που προσπάθησε να διαμορφώσει μια ξεχωριστή Ιρλανδική ταυτότητα. βλ. O' Brien, Eugene, The Question of Irish Identity in the Writing of W.B. Yeats and James Joyce, Study found on Academia, p. 97.

[31] Vincent J. Cheng, Amnesia and the Nation: History, Forgetting, and James Joyce.

χώρα. Παράλληλα έλαβαν χώρα ομιλίες, μεταφράστηκαν και δημοσιεύθηκαν βιβλία και έργα στα Ιρλανδικά ενώ μέσω διαφόρων εκδηλώσεων στα αστικά κέντρα και τις υπαίθριες περιοχές προωθήθηκε σημαντικά ο ιρλανδικός πολιτισμός. Όπως είναι φυσικό το ρεύμα αυτό επηρέασε βαθύτατα και τις τέχνες. Εξαίρεση δεν θα μπορούσε φυσικά να αποτελεί και η λογοτεχνία. Από το 1880 μέχρι και το 1920 η Ιρλανδία βίωσε μια σπουδαία λογοτεχνική άνθιση με ονόματα όπως η Maud Gonne, ο Oscar Wilde, ο Samuel Beckett, ο J.M. Synge και φυσικά οι William Butler Yeats και James Joyce να ξεχωρίζουν.

Οι καλλιτέχνες και λογοτέχνες εκείνης της περιόδου άντλησαν πηγή έμπνευσης από το πλούσιο παρελθόν της Ιρλανδίας. Σε μία προσπάθεια να αναβιώσουν το γνήσιο Ιρλανδικό πνεύμα στράφηκαν στο δυτικό κομμάτι της Ιρλανδίας, σε περιοχές όπως η κομητεία Kerry, Clare, Galway και τα νησιά Aran και Blasket. Οι πληθυσμοί εκεί μιλούσαν Ιρλανδικά, συντηρούνταν από την γη και ζούσαν με έναν απλό και παραδοσιακό τρόπο. Στο μυαλό τους η καταφυγή σε ένα κομμάτι της χώρας που είχε μείνει σχετικά ανέγγιχτο από τα εκμοντερνισμένα ήθη των Άγγλων σηματοδοτούσε την επιστροφή στην πραγματική Ιρλανδία [32]. Η χώρα ήδη από τα μέσα του 18ου αιώνα βρισκόταν σε μια κατάσταση μετέωρη, αναμένοντας έναν αυτοπροσδιορισμό μέσα από σύμβολα και εικόνες προκειμένου να είναι σε θέση να αποκτήσει την δική της ταυτότητα, αποδεσμευμένη από την αποικιοκρατική επιρροή. Ως εκ τούτου, η συλλογική αυτή προσπάθεια επαναπροσέγγισης του παρελθόντος και της κέλτικης πολιτιστικής κληρονομιάς εξέφραζε στην ουσία της την βαθύτερη επιθυμία ανασύστασης της πατρίδας.

Όσον αφορά τον Yeats, βασικό συστατικό του οράματός του για την ανασύνθεση της Ιρλανδίας ήταν η μυθολογία, οι αγρότες και οι ποιητές. Ήδη από τα πρώτα του έργα [Fairy and Folk Tales of the Irish Peasantry (1888), The Wanderings of Oisin and other Poems (1889), The Countess Kathleen and Various Legends and Lyrics (1892), Irish Fairy Tales (1892), Celtic Twilight (1893)] έγιναν γνωστές οι προθέσεις του σχετικά με το καλλιτεχνικό σύμπαν που ήθελε να δημιουργήσει. Σε ένα μεγάλο βαθμό τα έργα του αντλούν έμπνευση από την κέλτικη λαϊκή παράδοση[33], με

[32] *Ό.π.,* σελ. 303.

[33] Ο Yeats άντλησε μεγάλη έμπνευση από το ηρωικό πνεύμα των χαρακτήρων της Ιρλανδικής μυθολογίας. Στο βιβλίο του *The Death of Cuchulain,* ο Yates εμπνέεται από την ιστορία του Cúchulainn - ημίθεος γιος του θεού Luch και μία από τις σπουδαιότερες και πιο ένδοξες φιγούρες της Ιρλανδικής μυθολογίας - οι γενναίες πράξεις του οποίου καθώς και το τραγικό του τέλος συμβολίζουν στο μυαλό του ποιητή την πολυτάραχη ιστορία της χώρας του. Το βιβλίο εξιστορεί τη θλιβερή ιστορία του ήρωα

την μορφή μυθικών ιστοριών και ισχυρών συμβολισμών. Για παράδειγμα, στο γνωστό ποίημά του *The Fisherman*[34] ο μύθος δεν λειτουργεί ως ένα μέσο διαφυγής αλλά ως ένα αναπόσπαστο στοιχείο της πραγματικότητας [35]. Στην φιγούρα του ψαρά σκιαγραφείται το πρότυπο του ιδανικού άνδρα, ενός Ιρλανδού γεμάτου φακίδες, ντυμένου με παραδοσιακά ρούχα που μοιάζει να αποτελεί άμεση προέκταση του βουκολικού τοπίου στο οποίο βρίσκεται[36]. Ο συμβολικός χαρακτήρας του μυθικού στοιχείου λειτουργεί ως ένα ερμηνευτικό εργαλείο στα χέρια του ποιητή που προσπαθεί να προσδώσει νόημα και ουσία στις πραγματικότητες του σύγχρονου κόσμου. Σε πολλά από τα πρώιμα ποιήματά του η Ιρλανδία παρουσιάζεται ως μια πατρίδα στην σφαίρα του φαντασιακού, ένας τόπος που επαναπροσδιορίζεται ξανά και ξανά μέσα από τις λέξεις και την συλλογική μνήμη, υπό τον φόβο του να μην χαθεί ολοκληρωτικά και πάψει να υπάρχει[37]. Άλλοτε πάλι προσπαθεί να αντλήσει έμπνευση από το παρελθόν και στρέφεται στα παιδικά του χρόνια, τα οποία ήταν συνυφασμένα με μια αίσθηση γαλήνης, σε ένα προστατευμένο οικογενειακό και φυσικό περιβάλλον ανέγγιχτο από ξένες επιρροές. Για τον Yeats, το μέρος που λειτουργούσε ως καταφύγιο της μνήμης ήταν το Sligo[38], εκεί όπου πέρασε πολλά καλοκαίρια της παιδικής του ηλικίας. Τα χρόνια της παραμονής του στην Αγγλία ο Yeats επέστρεφε νοητικά σε εκείνον τον κόσμο προκειμένου να μπορέσει έστω και σε φαντασιακό επίπεδο να νοηματοδοτήσει την ύπαρξή του αλλά και την ύπαρξη της ίδιας της Ιρλανδίας[39]. Σε κάποιο βαθμό, θα μπορούσε να λεχθεί πως η παιδική ηλικία ομοιάζει με την πορεία

και του γιου του Conula, όπου ύστερα από μία μάχη στην οποία δεν αναγνωρίζει την ταυτότητά του, τον σκοτώνει. Ο ήρωας, τρελός από θλίψη και θρήνο, πεθαίνει πολεμώντας τα κύματα.

[34] Poetry Foundation https://www.poetryfoundation.org/poetrymagazine/poems/13324/the-fisherman

[35] Pietrzak, Wit, Myth, Language and Tradition: A Study of Yeats, Stevens and Eliot in the Context of Heidegger's Search for Being, Cambridge Scholars Publishing (2011), σελ. 42.

[36]«Although I can see him still,
The freckled man who goes
To a grey place on a hill
In grey Connemara clothes
At dawn to cast his flies,
It's long since I began
To call up to the eyes
This wise and simple man.
All day I'd looked in the face
What I had hoped 'twould be
To write for my own race
And the reality;»

[37] Kibert, Declan, Inventing Ireland, p. 99.

[38] Το Sligo είναι ένα παράκτιο λιμάνι και η κομητειακή πόλη της ομότιτλης Κομητείας Sligo στην Ιρλανδία, εντός της επικράτειας της δυτικής επαρχίας Connacht.

[39] «Years afterwards, when I was ten or twelve years old and in London, I would remember Sligo with tears, and when I began to write it was there I hoped to find my audience», βλ. Kibert, Declan, Inventing Ireland, p. 102.

του ιρλανδικού έθνους: δεκαετίες αργής και ήρεμης ανάπτυξης πριν τον ερχομό των ταραγμένων και βίαιων χρόνων της ενηλικίωσης[40].

Κατά τον Edward Said, τα πρώιμα ποιήματα του Yates και ιδιαίτερα εκείνα της δεκαετίας του 1890 διανθίζονται από μια έντονη πολιτική χροιά που καθιστούν, σύμφωνα με την δική του ανάγνωση, τον μεγάλο Ιρλανδό ποιητή ως έναν από τους πιο ένθερμους υποστηρικτές της αποαποικιοποίησης (decolonization). Συγκεκριμένα, στο ποίημα του *The Lake Isle of Innisfree*[41] ο Said ερμηνεύει την νοσταλγία για την πατρίδα ως πολιτική επιθυμία[42]. Στην πραγματικότητα το έργο του είναι αρκετά πολυδιάστατο για να μπορέσει να τον χαρακτηρίσει κανείς μόνο ως έναν από τους πρώτους ποιητές που προσπάθησαν μέσω της λογοτεχνικής τους παραγωγής να καταγγείλουν το καθεστώς της αποικιοκρατίας. Είναι πάντως γεγονός πως η υφιστάμενη τότε κοινωνικοπολιτική αναταραχή μοιραία επηρέασε το ύφος του προσδίδοντας σταδιακά μια πιο έντονη πολιτική διάσταση στα έργα του. Το *Cathleen ni Houlihan*[43] είναι ένα από τα πιο φορτισμένα πολιτικά έργα του και έχει χαρακτηριστεί πιθανότατα ως το *«πιο χαρακτηριστικό δείγμα εθνικιστικής προπαγάνδας που έχει ποτέ γραφτεί*[44]*»*. Το έργο γράφτηκε το 1902 από τους William Butler Yeats και Lady Gregory και επικεντρώνεται στην εξέγερση του 1798. Στο ποίημα η Cathleen Ni Houlihan, που λειτουργεί ως το alter ego της Ιρλανδίας, πηγαίνει σε ένα σπίτι όπου πρόκειται να τελεστεί ένας γάμος. Εκεί πείθει τον μελλοντικό γαμπρό ονόματι Michael να εγκαταλείψει την νύφη για να πάει να πολεμήσει. Στην προσπάθειά της να πείσει τον

---

[40] Kibert, Declan, Inventing Ireland, p. 101.

[41] «I will arise and go now, and go to Innisfree,
And a small cabin build there, of clay and wattles made:
Nine bean-rows will I have there, a hive for the honey-bee;
And live alone in the bee-loud glade.
And I shall have some peace there, for peace comes dropping slow,
Dropping from the veils of the morning to where the cricket sings;
There midnight's all a glimmer, and noon a purple glow,
And evening full of the linnet's wings.
I will arise and go now, for always night and day
I hear lake water lapping with low sounds by the shore;
While I stand on the roadway, or on the pavements grey,
I hear it in the deep heart's core».

[42] Regan, Stephen. “W.B. Yeats: Irish Nationalism and Post-Colonial Theory.” *Nordic Irish Studies*, vol. 5, 2006, p.91.

[43] Irish Studies, Cathleen Ni Houlihan, https://irishstudies.sunygeneseoenglish.org/cathleen-ni-houlihan-2/

[44] Conor Cruise O’Brien :«probably the most powerful piece of nationalist propaganda that has ever been composed», βλ. O’ Brien, Eugene, EXAMINING IRISH NATIONALISM IN THE CONTEXT OF LITERATURE, CULTURE AND RELIGION A Study of the Epistemological Structure of Nationalism, The Edwin Mellen Press, σελ. 94.

Michael να επιλέξει την πατρίδα του έναντι της νύφης, η Cathleen Ni Houlihan παραδέχεται ότι θα υπάρξουν πολλοί θάνατοι λέγοντας ότι:

> «They that have red cheeks will have pale cheeks for my sake, and for all that, they will think they are well paid».

Σε ολόκληρη την έκτασή του το έργο βρίθει συμβολισμών και εξυμνεί τους άντρες που θυσιάζουν τη ζωή τους για την ανεξαρτησία της Ιρλανδίας. Παράλληλα η μνήμη και ο τρόπος που επηρεάζει την συλλογική συνείδηση των ανθρώπων επανέρχεται σαν ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο:

> «They shall be remembered forever,
> They shall be alive forever,
> They shall be speaking forever,
> The people shall hear them forever»

Αν και το έργο τοποθετείται στην επανάσταση του 1798, στην πραγματικότητα σκοπός του ήταν να θέσει τα θεμέλια για την Επανάσταση του 1916 (Easter Rising). Τον Απρίλιο του 1916 μια ομάδα Ιρλανδών εθνικιστών, σημαντικές προσωπικότητες της οποίας ήταν μεταξύ άλλων οι Patrick Pearse, Joseph Plunkett και Thomas MacDonagh κήρυξε την ίδρυση της Ιρλανδικής Δημοκρατίας και μαζί με περίπου 1.600 οπαδούς, εκ των οποίων πολλοί προέρχονταν από την εθνικιστική οργάνωση *Irish Volunteers* καθώς και μια μικρή ριζοσπαστική ομάδα πολιτοφυλακών ονόματι *Irish Citizen Army* πραγματοποίησαν εξέγερση εναντίον της βρετανικής κυβέρνησης στην Ιρλανδία. Στις 24 Απριλίου οι επαναστάτες κατέλαβαν το Γενικό Ταχυδρομείο καθώς και άλλα εξέχοντα κτίρια στο Δουβλίνο και συγκρούστηκαν με βρετανικά στρατεύματα. Μέσα σε μια εβδομάδα, η εξέγερση είχε κατασταλεί και περισσότεροι από 2.000 άνθρωποι – πολλοί από τους οποίους ήταν άμαχοι πολίτες – έπεσαν νεκροί ή τραυματίστηκαν. Την ίδια στιγμή 15 από τους ηγέτες της εξέγερσης συνελήφθησαν και εκτελέστηκαν δια πυροβολισμού έναν περίπου μήνα μετά τα γεγονότα.

Ο αρχικός σκοπός των ηγετών ήταν να αποκτήσει η επανάσταση γενικευμένο χαρακτήρα με ταυτόχρονη εξέγερση των πολιτών σε διάφορες περιοχές της Ιρλανδίας. Παρόλα αυτά η συμμετοχή ήταν μικρότερη της αναμενόμενης ενώ πολλοί αντιμετώπισαν αρνητικά τις εκτεταμένες ζημιές που προκλήθηκαν στην πόλη από τις

ένοπλες συγκρούσεις. Σύντομα όμως σημειώθηκε μια σημαντική μεταστροφή στην κοινή γνώμη και αυτό γιατί η στάση της Βρετανίας κρίθηκε ιδιαιτέρως σκληρή. Σε μια πρώτη φάση επιβλήθηκε στρατιωτικός νόμος που ίσχυσε μέχρι το φθινόπωρο της ίδιας χρονιάς ενώ καθ' όλη την διάρκεια του έτους σημειώθηκαν μαζικές συλλήψεις πολιτών για επιβεβαιωμένη ή μη συμμετοχή στην εξέγερση. Υπολογίζεται πως 1.800 άνθρωποι στάλθηκαν στην Βρετανία και φυλακίστηκαν δίχως να δικαστούν με όλες τις νόμιμες διαδικασίες. Ταυτόχρονα, η ταχύτατη εκτέλεση των ηγετών της εξέγερσης προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων και συνετέλεσε στο να αναζωπυρωθεί η αποστροφή για τον αγγλική κυριαρχία και να δημιουργηθεί ένα κλίμα υπέρ των επαναστατών και κατ' επέκταση της ανεξαρτησίας της χώρας[45].

Στην πορεία πολλά γράφτηκαν για την βραχυπρόθεσμη επανάσταση και τους ηγέτες της. Έχει υποστηριχθεί πως η πολιτιστική επανάσταση - αναγέννηση στα χρόνια του Gaelic Revival αποτέλεσε τον προάγγελο της επανάστασης του 1916[46]. Παρά το γεγονός πως η δράση του Gaelic Revival δεν επεκτάθηκε σε πολιτικές δραστηριότητες εντούτοις πολλές από τις αρχές πάνω στις οποίες στηρίχθηκαν οι επαναστάτες βασίστηκαν σε έργα και ιδέες μεγάλων διανοητών κάτι που συνηγορεί στο να μιλήσουμε για έναν άτυπο πνευματικό διάλογο μεταξύ τους. Εν τοις πράγμασι, μια πολιτική - εθνικιστική επανάσταση που διαδέχθηκε μια πολιτιστική αναβίωση με έντονη εθνικιστική χροιά. Αν και η εξέγερση ήταν σύντομη σε διάρκεια και βουτηγμένη στο αίμα, η παρακαταθήκη που άφησε ήταν βαρύνουσας σημασίας όχι μόνο για την Ιρλανδία αλλά και για όλες τις αποικιοκρατούμενες περιοχές του κόσμου.

Ο τρόπος με τον οποίο η Αγγλία αντιμετώπιζε την Ιρλανδία αποτυπώθηκε στον τρόπο που μεταχειρίστηκαν τον Pearse, τον Plunkett και τους υπόλοιπους συμμετέχοντες στο κίνημα. Κατά τον George Bernard Shaw βάσει του διεθνούς δικαίου έπρεπε να αντιμετωπιστούν ως αιχμάλωτοι πολέμου και όχι να προβούν στην άμεση εκτέλεσή τους με την κατηγορία της προδοσίας[47]. Τον απόηχο της εκτέλεσης αποτύπωσε ο Yeats στο ποίημα του *Sixteen Dead Men*[48]:

---

[45] Amanda Onion, Missy Sullivan and Matt Mullen, Easter Rising, https://www.history.com/topics/british-history/easter-rising, Original Published Date November 9, 2009.

[46] Kibert, Declan, Inventing Ireland, p. 200.

[47] «an Irishman resorting to arms to achieve the independence of his country is doing only what an Englishman will do if it be their misfortune to be invaded and conquered by Germany in the present war. . . it is absolutely impossible to slaughter a man in this position without making him a martyr and a hero».

[48] Poetry Foundation https://www.poetryfoundation.org/poems/57314/sixteen-dead-men

«O but we talked at large before
The sixteen men were shot,
But who can talk of give and take,
What should be and what not
While those dead men are loitering there
To stir the boiling pot?

Σε ένα από τα πιο άρτια ποιήματά του με τίτλο *Easter 1916*[49] ο Yeats αιχμαλωτίζει τον εσωτερικό διχασμό που προκάλεσε στην Ιρλανδία η Επανάσταση. Για πολλούς η κίνηση των επαναστατών ερμηνεύτηκε ως πράξη μεγάλης γενναιότητας. Από την άλλη δεν ήταν λίγοι εκείνοι που την καταδίκασαν ως απερίσκεπτη. Ανάλογα συναισθήματα είχε και ο ίδιος. Αν και το γεγονός τον συγκίνησε ιδιαιτέρως την ίδια στιγμή διακατεχόταν από μια δυσεπίλυτη αβεβαιότητα σχετικά με την βαθύτερη σημασία του και τα μακροπρόθεσμα αποτελέσματά του[50]. Η συνειδητοποίηση πως τέχνη και πραγματικότητα λειτουργούν πολλές φορές με διαφορετικούς όρους ήρθε ως άμεση απόρροια της βίαιης καταστολής του Easter Rising. Στο μεταγενέστερο ποίημα του *The Man and the Echo*[51] ο Yeats διερωτάται για τον ρόλο που διαδραμάτισε το έργο του στα γεγονότα του 1916:

«Did that play of mine send out Certain men the English shot?»

Σχετικά με τα πολιτικά ζητήματα ο Yeats θεωρούσε χρέος της νέας γενιάς να προσπαθήσει να εξασφαλίσει με αδιάκοπους αγώνες την ανεξαρτησία της πατρίδας της. Μόνο υπό ένα τέτοιο καθεστώς συλλογικής ενότητας θα ήταν η χώρα σε θέση να διαμορφώσει την δική της ταυτότητα. Για όσο διάστημα όμως διαρκούσε η ολοκληρωτική κυριαρχία της Αγγλίας στα εσωτερικά ζητήματα της Ιρλανδίας, η

[49] *Ο.π.*, https://www.poetryfoundation.org/poems/43289/easter-1916
[50] Ο Yeats σε ένα γράμμα του στην Lady Gregory εξομολογείται: «I see […] no reason to believe that the delicate instrument of Justice is being worked with precision in Dublin. I am trying to write a poem on the men executed – "a terrible beauty has been born again." […] I had no idea that any public event could so deeply move me – and I am very despondent about the future. At the moment I feel that all the work of the years has been overturned, all the bringing together of the classes, all the freeing of the Irish literature and criticism of politics». Βλ. Pietrzak, Wit, Myth, Language and Tradition: A Study of Yeats, Stevens and Eliot in the Context of Heidegger's Search for Being, Cambridge Scholars Publishing (2011), σελ. 52-53.
[51] Famous Poets and Poems,
http://famouspoetsandpoems.com/poets/william_butler_yeats/poems/10349

επιθυμία για αυτοδιάθεση ήταν αδύνατο να πραγματωθεί. Από την μεριά του ο Yeats έψαχνε να βρει έναν τρόπο για να εκφράσει όσο το δυνατόν καλύτερα μια ιδέα, η οποία μετέπειτα θα μετουσιωνόταν σε πράξη. Στην περίπτωση της Ιρλανδίας η ιδέα αυτή υπήρχε αλλά δεν είχε το ελεύθερο να εκφραστεί. Το ζήτημα του συνδέσμου ανάμεσα στην ιδέα και την δράση τον απασχόλησε βαθύτατα. Στην τέταρτη στροφή του ποιήματος *The Statues*[52] διερωτάται:

«When Pearse summoned Cuchulain to his side.
What stalked through the post Office? What intellect,
What calculation, number, measurement, replied?
We Irish, born into that ancient sect
But thrown upon this filthy modern tide
And by its formless spawning fury wrecked,
Climb to our proper dark, that we may trace
The lineaments of a plummet-measured face»

Ανεξαρτήτως των πολιτικών του θέσεων, είναι φανερό πως ο Yates θεωρούσε ότι η απάντηση στην ερώτηση *Τι είναι η Ιρλανδία;* μπορούσε να δοθεί μέσω μιας πολιτιστικής και καλλιτεχνικής αναγέννησης στην οποία πρωτεργάτες θα ήταν οι ποιητές. Τα ποιήματα *The Dedication To A Book Of Stories Selected From The Irish Novelists* και *To Ireland in the Coming Times* είναι χαρακτηριστικά[53]. Στο πρώτο ποίημα ο Yates προσπαθεί να δικαιολογήσει τον ρόλο και την θέση του ως ποιητή στις επιδιώξεις και τους σκοπούς του Ιρλανδικού Εθνικιστικού κινήματος[54]. Το ποίημα ξεκινά με την περιγραφή μιας εποχής όπου η Ιρλανδία (Eire) ήταν ελεύθερη από τον αποικιοκρατικό ζυγό:

«There was a green branch hung with many a bell
When her own people ruled this tragic Eire;
And from its murmuring greenness, calm of Faery,

[52] *Ο.π.,* http://famouspoetsandpoems.com/poets/william_butler_yeats/poems/10415
[53] Yeats B., William, The Collected Poems 1889-1939 http://www.wordsbloom.com/uploads/files/Download.pdf
[54] Ghosh, Oindrila, W. B. YEATS'S POETRY: CRYSTALLIZING IRISH ETHNIC AND NATIONAL IDENTITY, International Conference on Ethnicity, Identity and Literature, organized by Sibsagar College Assam 10th October, 2012-15th October, 2014, p. 5.

A Druid kindness, on all hearers fell[55]».

Η χρήση των λέξεων greenness, Faery, και Druid αποτελούν αναμφίβολα σύμβολα της ιρλανδικής ταυτότητας. Την ώρα που η χώρα βρισκόταν υποδουλωμένη, ο ποιητής εκφράζει την αφοσίωσή του σε εκείνη μέσω του συγγραφικού του έργου:

«While still I may, I write for you
The love I lived, the dream I knew[56]»

Το ιδιαίτερο πάντως στην περίπτωση του Yeats είναι το γεγονός πως τόσο η καταγωγή του όσο και κάποια στοιχεία της μετέπειτα ζωής του δεν ενέπιπταν στο κλασικό πρότυπο περί Ιρλανδικότητας που προωθήθηκε εκείνη την εποχή. Ο Yeats ήταν Προτεστάντης Αγγλοϊρλανδικής καταγωγής και ομιλητής της αγγλικής γλώσσας διότι δεν γνώριζε Ιρλανδικά. Αν και οι περισσότεροι Αγγλοϊρλανδοί θεωρούσαν εαυτούς Άγγλους γεννημένους στην Ιρλανδία, εντούτοις ο Yeats ασπάστηκε έντονα την ιρλανδική εθνικότητά του[57]. Παρόλα αυτά εξαιτίας του υπόβαθρού του ο ποιητής προσπαθεί να κερδίσει την αποδοχή του Ιρλανδικού λαού με σκοπό να εδραιώσει την θέση του δίπλα στους ποιητές του παρελθόντος που μίλησαν για την πολυετή καταπίεση του έθνους[58]. Το ποίημα ολοκληρώνεται με τον Yeats να απευθύνεται σε ένα μελλοντικό κοινό:

«I cast my heart into my rhymes,
That you, in the dim coming times,
May know how my heart went with them
After the red-rose-bordered hem»

Η έκκληση αυτή του ποιητή φαίνεται να φανερώνει πως οι σύγχρονοί του ήταν ιδιαίτερα επιφυλακτικοί προς το πρόσωπό του. Αν και τα ποιήματά του ήταν διανθισμένα από ένα έντονο εθνικιστικό χαρακτήρα εντούτοις η χρήση της αγγλικής

[55] Yeats B., William, The Collected Poems 1889-1939, pp. 40-41.
[56] *Ο.π.*, 45-46.
[57] Poetry Foundation, William Butler Yeats (1865–1939) https://www.poetryfoundation.org/poets/william-butler-yeats
[58] Yeats, WB. "TO IRELAND IN THE COMING TIMES." *The Poetry Ireland Review*, no. 116, 2015, pp. 94–97. *JSTOR*

γλώσσας και η αποτύπωση μιας Ιρλανδίας στην σφαίρα του υπερβατικού, αποστασιοποιημένη από τις δυσκολίες της τρέχουσας πραγματικότητας, λειτουργούσαν ως αποτρεπτικός παράγοντας για να τον θεωρήσουν έναν από εκείνους. Σκοπός του ήταν εξάλλου να ανακαλύψει και να προσδιορίσει μέσω του έργου του το ιρλανδικό ιδεώδες, συλλαμβάνοντας όπως εκείνος αντιλαμβανόταν την ουσία της πατρίδας του προκειμένου να μπορέσει εκείνος αλλά και οι υπόλοιποι καλλιτέχνες να ορίσουν τα θεμέλια του νέου έθνους-κράτους. Σύμφωνα με τον Θωμά Τσαλαπάτη: «*Η τέχνη του περιέγραψε τον ιρλανδικό κόσμο, αλλά ταυτόχρονα κατάφερε κάτι που ελάχιστες καλλιτεχνικές εκφράσεις μπορούν να διεκδικήσουν: τη μέγιστη συμβολή της στην ιρλανδική συνείδηση και ταυτότητα, στον τρόπο που η ίδια η Ιρλανδία αντιλαμβάνεται τον εαυτό της*[59]».

[59] Γέιτς, Μ. Γουίλιαμ, Ποιήματα του William Butler Yeats, Εκδόσεις Εκάτη, μτφρ. Μιχάλης Παπαντωνόπουλος – Θωμάς Τσαλαπάτης, Αθήνα 2011, σελ. 7.

III. Η Λειτουργία της γλώσσας στον Yeats και τον Joyce

Αναμφισβήτητα ένας από τους πιο σημαντικούς συνδέσμους ανάμεσα στην ιθαγένεια και το έθνος είναι η γλώσσα. Η γλώσσα πέρα από τον βασικότερο παράγοντα επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων αποτελεί ένα τεράστιο κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς ενός λαού που συνδέει και ενώνει τους πολίτες μεταξύ τους. Η σημασία της στην προσπάθεια αυτοπροσδιορισμού ενός έθνους είναι αδιαπραγμάτευτη. Ιδιαίτερα σε αποικιοκρατούμενες χώρες όπως η Ιρλανδία η γλώσσα λειτούργησε ως παράγοντας ενότητας αλλά και συνοχής μεταξύ των ανθρώπων αλλά και των θεσμών. Στο βιβλίο του *A View of the Present State of Ireland,* ο Edmund Spencer λέει χαρακτηριστικά:

> «the words are the image of the mind, so as they proceeding from the mind, the mind must needs be affected with the words; so that the speech being Irish, the heart must needs be Irish[60]».

Ιστορικά οι Κέλτες της αρχαϊκής Ιρλανδίας μιλούσαν μια πρώιμη μορφή της Ιρλανδικής διαλέκτου που μέχρι και την απόβαση των Νορμανδών αποτελούσε την κυρίαρχη γλώσσα. Ωστόσο, με την έναρξη της δυναστείας των Tudor έγιναν οι πρώτες οργανωμένες προσπάθειες για την αντικατάστασή της από τα Αγγλικά. Κατά τον 18ο αιώνα επικρατούσε στο νησί μια γενικευμένη περίοδος οικονομικής και πολιτικής ευμάρειας, εξαιτίας της έλλειψης αποσταθεροποιητικών γεγονότων όπως εξεγέρσεις και συγκρούσεις. Την ίδια στιγμή η διαδικασία της ολικής μετατροπής της Ιρλανδίας σε αγγλική αποικία βρισκόταν σε πλήρη εξέλιξη. Οι Άγγλοι έφεραν μαζί τους την πολιτιστική τους παράδοση, τα πολιτικά και νομικά τους συστήματα στο επίκεντρο των οποίων ήταν φυσικά η αγγλική διάλεκτος. Γενικά όπως συμβαίνει σε κάθε ιμπεριαλιστικό σύστημα, οι άποικοι πλήττοντας την ιρλανδική γλώσσα αποπειράθηκαν να πλήξουν και την ίδια την ιρλανδική ταυτότητα. Πάντως σε λογοτεχνικό επίπεδο μέχρι και τις αρχές του 1800, οι Ιρλανδοί ποιητές εξακολούθησαν να χρησιμοποιούν τα Γαελικά. Ο στόχος ήταν διττός. Αρχικά να δηλώσουν την θέση στην οποία

[60] Spencer, Edmund, A View of the Present State of Ireland, Renascence Editions

βρίσκονταν εν μέσω μιας Γαελικής παράδοσης που βρισκόταν σε παρακμή και από την άλλη να τονίσουν τον κεντρικό ρόλο των ποιητών στην Γαελική κοινωνία[61].

Με την πάροδο των χρόνων οι υφιστάμενες κοινωνικοπολιτικές και οικονομικές συνθήκες συνέβαλαν στην υιοθέτηση της αγγλικής γλώσσας από ένα μεγάλο κομμάτι του ιρλανδικού πληθυσμού. Πολλοί Καθολικοί γαιοκτήμονες αναγκάστηκαν να ασπαστούν τον Προτεσταντισμό και να μάθουν την αγγλική γλώσσα για να μπορέσουν να διατηρήσουν τις περιουσίες τους ύστερα από τα σκληρά μέτρα που επιβλήθηκαν στους γηγενείς πληθυσμούς με τον διαμοιρασμό της γης σε Άγγλους και Σκωτσέζους. Επιπλέον μετά τα χρόνια του Μεγάλου Λιμού το ζήτημα απέκτησε και μια ποσοτική διάσταση. Όπως αναφέρθηκε και στην ιστορική αναδρομή, εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι έχασαν την ζωή τους και πολλοί άλλοι βρήκαν καταφύγιο στην Αμερική αλλά και στην γείτονα Αγγλία. Όσοι κατάφεραν να επιβιώσουν υιοθέτησαν την αγγλική γλώσσα ούτως ώστε να εξασφαλίσουν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης και περισσότερες ευκαιρίες οικονομικής αποκατάστασης. Το πλήγμα για την Ιρλανδική γλώσσα ήταν μεγάλο. Είναι ενδεικτικό πως από τα 4 εκατομμύρια ιρλανδών ομιλητών το 1841, ο αριθμός μέχρι και το 1891 μειώθηκε σε 680.000[62].

Σταδιακά όμως, με την άνοδο του Gaelic Revival η μετατόπιση του αγώνα για πολιτιστική και πολιτική ανεξαρτησία οδήγησε σε μια πολιτικοποίηση της ίδιας της γλώσσας. Οι υποστηρικτές του κινήματος πίστευαν πως τόσο από ιστορική όσο και μυθολογική άποψη η μητρική γλώσσα του Ιρλανδικού έθνους ήταν τα Ιρλανδικά[63]. Κάπως έτσι διαμορφώθηκε η ιδέα πως για να θεωρηθεί κάποιος γνήσιος Ιρλανδός θα έπρεπε να μιλάει Ιρλανδικά. Σε αυτό βέβαια συνέβαλε αποφασιστικά και η θρησκεία. Οι μαζικές διώξεις των Καθολικών ιερωμένων και του ποιμνίου τους από τους Άγγλους Προτεστάντες, οδήγησε σε μια συσπείρωση μεταξύ του Καθολικού και του Γαελικού στοιχείου, τα οποία με την πάροδο των χρόνων ηθικά και ιδεολογικά ταυτίστηκαν. Με την επιβολή των *Penal Laws* όσοι Καθολικοί επιθυμούσαν να σπουδάσουν για την ιεροσύνη έπρεπε να μεταναστεύσουν στην υπόλοιπη ήπειρο. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την διεξαγωγή ενός μεγάλου αριθμού θρησκευτικών σεμιναρίων αλλά και την

[61] O' Brien, Eugene, The Question of Irish Identity in the Writing of W.B. Yeats and James Joyce, Study found on Academia, p. 92.
[62] Kennedy, Ian, Decline and Revival: Language, Literature and Society, 1800-1939, Centre for Irish Studies, 4 November 2013, p. 3-4.
[63] O' Brien, Eugene, The Question of Irish Identity in the Writing of W.B. Yeats and James Joyce, Study found on Academia, p. 91.

δημιουργία καθολικών εκπαιδευτικών κέντρων σε διάφορες περιοχές της Ευρώπης. Η αλληλεπίδραση μεταξύ των Ρωμαιοκαθολικών ήταν μεγάλη. Είναι χαρακτηριστικό πως πολλά κείμενα θρησκευτικού και μη περιεχομένου που συντάχθηκαν στα κολέγια ήταν συνήθως γραμμένα είτε στα λατινικά είτε στα Ιρλανδικά. Παράλληλα, ένας μεγάλος αριθμός κληρικών μελετητών συνέταξε βιβλία γραμματικής και κατέγραψε την ιστορία της Ιρλανδίας στην ιρλανδική γλώσσα[64].

Τον 19ο αιώνα η διατήρηση της Ιρλανδικής γλώσσας και η εδραίωσή της ως επίσημη γλώσσα του έθνους αποτέλεσε πρωταρχικό στόχο. Πλέον τα αγγλικά είχαν γίνει ταυτόσημα της αγγλικής αποικιοκρατίας και είχαν παρεισφρήσει σε κάθε πτυχή και τομέα της ζωής. Χρησιμοποιούνταν ως επίσημη γλώσσα στην εκπαίδευση, στον Τύπο και φυσικά στο σύστημα απονομής της δικαιοσύνης. Εκτός από την ηθική του διάσταση το ζήτημα ήταν και πρακτικό. Όποιος επιθυμούσε καλύτερες δυνατότητες υπεράσπισης ενώπιον του δικαστηρίου έπρεπε να μιλάει αγγλικά. Και οι επαναστάτες του Easter Rising προώθησαν τις θέσεις και την πολιτική τους ατζέντα μέσω εφημερίδων και πολιτικών φυλλαδίων γραμμένων στην αγγλική διάλεκτο. Γνώριζαν πως με αυτό τον τρόπο θα μπορούσαν να απευθυνθούν σε ένα ευρύτερο κοινό, αυξάνοντας έτσι τις όποιες πιθανότητες επιτυχίας τους[65].

Στην περίφημη ομιλία του ενώπιον του Irish National Literary Society το 1892, ο Douglas Hyde[66] διακήρυξε:

> «In a word, we must strive to cultivate everything that is most racial, most smacking of the soil, most Gaelic, most Irish, because in spite of the little admixture of Saxon blood in the north-east corner, this island is and will ever remain Celtic at the core, far more Celtic than most people imagine, because, as I have shown you, the names of our people are no criterion of their race[67]».

[64] O' Brien, Eugene, The Question of Irish Identity in the Writing of W.B. Yeats and James Joyce, Study found on Academia, pp. 94-95.
[65] Kibert, Declan, Inventing Ireland, Vintage Books, pp. 137-138.
[66] Ο Douglas Hyde ήταν από τις χαρακτηριστικές μορφές του Irish Revival και ειδικότερα του Gaelic League, ο οποίος μετέπειτα έγινε και ο πρώτος Πρόεδρος της Ιρλανδίας. Οι απόψεις του περί πολιτιστικής αναγέννησης είχαν βαθιά πολιτική και εθνικιστική χροιά. Σύμφωνα με τον ίδιο χαρακτηριστικό δείγμα της αλλοίωσης του Ιρλανδικού στοιχείου ήταν η περιοχή του Ulster: «the Gaelic race was expelled' and planted with 'aliens, whom our dear mother, Erin, assimilative as she is, has hitherto found it difficult to absorb» βλ. O' Brien, Eugene, The Question of Irish Identity in the Writing of W.B. Yeats and James Joyce, Study found on Academia, p. 102.
[67] Hyde, Douglas, The Necessity for De-Anglicising Ireland, Irish National Literary Society in Dublin, 25 November 1892.

Οι ανησυχίες του Hyde για το μέλλον του Ιρλανδικού πολιτισμού απασχολούσαν βαθύτατα και τον Yeats. Σε ένα γράμμα του στην εφημερίδα *United Ireland* τον Δεκέμβριο του 1892 εξέφρασε με την σειρά του τους δικούς του φόβους λέγοντας: «I fear he spoke the truth, and that the Gaelic language will soon be no more heard». Αν και οι απόψεις τους φαινομενικά μοιάζουν να ταυτίζονται, στην πραγματικότητα ο Yeats αποδομεί το επιχείρημα του Hyde, ακολουθώντας μια διαφορετική προσέγγιση. Συγκεκριμένα:

> «Is there, then, no hope for the de-Anglicising of our people? Can we not build up a national tradition, a national literature, which shall be none the less Irish in spirit from being English in language? Can we not keep the continuity of the nation's life, not by trying to do what Dr. Hyde has practically pronounced impossible, but by translating and retelling in English, which shall have an indefinable Irish quality of rhythm and style, all that is best in the ancient literature? Can we not write and persuade others to write histories and romances of the great Gaelic men of the past, from the son of Nessa to Owen Roe, until there has been made a golden bridge between the old and the new?[68]»

Ο μεγάλος Ιρλανδός ποιητής λοιπόν, τάσσεται υπέρ μιας προσπάθειας περιορισμού ή και εξάλειψης της αγγλικής επιρροής χρησιμοποιώντας ως μέσο την αγγλική γλώσσα. Μιας αγγλικής γλώσσας που θα λειτουργεί ως πομπός διάδοσης της ιρλανδικής θεματολογίας και του ιρλανδικού ρυθμού, κάνοντας έναν σαφή διαχωρισμό ανάμεσα στην γλώσσα που χρησιμοποιείται ως αποικιοκρατικό εργαλείο και την γλώσσα ως εργαλείο πολιτισμού. Κατ' αυτόν τον τρόπο, δημιουργεί μια γέφυρα ανάμεσα στο στοιχείο του παρελθόντος και στις ανάγκες του μέλλοντος. Παρόλα αυτά υπήρχαν και κάποιες φωνές που θεωρούσαν πως ενδεχόμενη επαναφορά την Ιρλανδικών ως επίσημη γλώσσα του κράτους θα υπονόμευε στην πραγματικότητα το μέλλον της χώρας. Σε μια σειρά αλληλογραφιών μεταξύ του Yeats, του George Russell, του William Larminie και του John Eglinton στην εφημερίδα *Dublin Daily Express*[69], ο τελευταίος – Προτεστάντης, ανθρωπιστής, και ιδεολογικά υπέρμαχος μιας πλουραλιστικής Ιρλανδίας – άσκησε δριμεία κριτική σε αυτούς που τάσσονταν υπέρ του Gaelic Revival κατηγορώντας τους για εμμονική προσκόλληση στο παρελθόν.

[68] O' Brien, Eugene, The Question of Irish Identity in the Writing of W.B. Yeats and James Joyce, Study found on Academia, p. 128.
[69] Εφημερίδα υπέρ της ενώσεως με την Αγγλία.

Θεωρούσε πως στην περίπτωση που τα ιρλανδικά αντικαθιστούσαν τα αγγλικά τότε οι Ιρλανδοί θα αποστασιοποιούνταν ακόμα περισσότερο από τις αρχές και τις αξίες της υπόλοιπης, εκμοντερνισμένης Ευρώπης[70].

Ο Yeats από την μεριά του θεωρούσε πως αν και η Ιρλανδία θα έπρεπε να είναι ανοιχτή σε εξωτερικές πολιτιστικές επιρροές εντούτοις πίστευε πως δεν μπορούσε να νοηθεί χώρα με σπουδαία λογοτεχνία δίχως την επίδραση του εθνικιστικού στοιχείου, κομμάτι του οποίου ήταν και η γλώσσα[71]. Όταν το 1899 η Επιτροπή ονόματι *The Committee of the Intermediate Education* προσπάθησε να συλλέξει στοιχεία για να αποφανθεί αν η Ιρλανδική γλώσσα θα διδασκόταν ως επίσημο μάθημα στα σχολεία, μιας και πλέον είχε αντικατασταθεί από τα αγγλικά, η κίνηση αυτή προκάλεσε σφοδρές αντιδράσεις. Ο καθηγητής Αρχαίας Ιστορίας του παραδοσιακά Προτεσταντικού Trinity College[72] και πρώην δάσκαλος του Oscar Wilde, John Pentland Mahaffy, θεώρησε πως θα ήταν χάσιμο χρόνου η διδασκαλία των Ιρλανδικών διότι σύμφωνα με τα λεγόμενά του*: «it was almost impossible to get hold of a text in Irish which is not religious or that is not silly or indecent».* Την ίδια στιγμή πολλοί ακόμα καθηγητές αντέδρασαν σθεναρά καταδικάζοντας τέτοιου είδους ενέργειες από το Gaelic League ως «σχισματικές». Ο Yeats με την σειρά του προσέγγισε τον Φεβρουάριο του 1900 μέλη του Κοινοβουλίου προκειμένου να προωθήσουν την ένταξη των Ιρλανδικών στο Εκπαιδευτικό Νομοσχέδιο [73] ασκώντας παράλληλα δριμεία κριτική στο Trinity College, κάνοντας λόγο για επαρχιώτικη νοοτροπία από μεριάς του[74].

Αυτό που έκανε τον Yeats να ξεχωρίζει ήταν η διαφορετική προσέγγιση που ακολούθησε στο γλωσσικό ζήτημα σε σχέση με άλλους υποστηρικτές του Gaelic Revival. Αν και μετέθετε το κέντρο ύπαρξης της ιρλανδικής ταυτότητας στο παρελθόν, εντούτοις επιστράτευσε την μεταφραστική διαδικασία [75] για να καταργήσει

[70] «Literature must be free as the elemnents; if that is to be cosmopolitan, it must be cosmopolitan».
[71] Kibert, Declan, Inventing Ireland, p. 162.
[72] Το Trinity College ιδρύθηκε το 1592 με σκοπό να εκπαιδεύσει τους Προτεστάντες σε πανεπιστημιακό επίπεδο. Ενώ ήδη από το 1793 μπορούσαν να γίνουν δεκτοί και Καθολικοί σπουδαστές, στην ουσία έρχονταν αντιμέτωποι με αυστηρούς περιορισμούς καθώς πολλές θέσεις στο εκπαιδευτικό προσωπικό αλλά και υποτροφίες προορίζονταν αποκλειστικά για Προτεστάντες. Αυτοί οι περιορισμοί καταργήθηκαν με την Κοινοβουλευτική Πράξη (Act of Parliament) το 1873. Ωστόσο, από το 1871 έως το 1970, η Καθολική Εκκλησία στην Ιρλανδία απαγόρευσε στους οπαδούς της να φοιτήσουν στο Trinity College χωρίς προηγούμενη άδεια. Οι γυναίκες έγιναν για πρώτη φορά δεκτές στο κολέγιο τον Ιανουάριο του 1904.
[73] Kibert, Declan, Inventing Ireland, p. 145-146.
[74] «which the Literary Society is not, and the Gaelic League is not; we must fight against provincialism and die fighting». *Ό.π.,* σελ. 146.
[75] «by translating and retelling in English, which shall have an indefinable Irish quality of rhythm and style, all that is best in the ancient literature».

στερεοτυπικές αντιλήψεις περί Ιρλανδικότητας προσπαθώντας ταυτόχρονα να ανοίξει διαύλους επικοινωνίας με την Ευρώπη[76]. Πολλοί ωστόσο ακόμα και εντός του κινήματος αμφισβήτησαν την στάση του και τις προθέσεις του. Στα μάτια τους παρέμενε ένας Προτεστάντης, που μιλούσε και έγραφε στην γλώσσα των αποικιοκρατών. Είναι χαρακτηριστικά τα λόγια του Pearse, προσωπικότητα που θαύμαζε απεριόριστα ο Yeats. Συγκεκριμένα είχε δηλώσει: *«Against Mr. Yeats personally, we have nothing to object. He is a mere English poet of the third or fourth rank and as such he is harmless. But when he attempts to run an "Irish" Literary Theatre it is time for him to be crushed[77]».*

Ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί η γλώσσα ως εργαλείο καταπίεσης αλλά και μέσο αντίστασης εκφράζεται πολύ όμορφα στο *Πορτραίτο του Καλλιτέχνη σε Νεαρά ηλικία*[78] του James Joyce. Στο βιβλίο αυτό ο χαρακτήρας και το λογοτεχνικό alter ego του Joyce, Στήβεν Δαίδαλος, βιώνει μια πνευματική και καλλιτεχνική αφύπνιση που τον οδηγεί στο να αναθεωρήσει όλους τους θεσμούς που έχουν διαπλάσει την μέχρι τώρα ζωή του. Ο Joyce μέσω του Στήβεν καταδικάζει οποιαδήποτε δύναμη θα μπορούσε να δημιουργήσει προσκόμματα στην ατομική και συλλογική πρόοδο και γίνεται υπέρμαχος του οράματος για μια Ιρλανδία που θα έκανε στροφή στον μοντερνισμό. Στο βιβλίο ο Στήβεν γοητεύεται από την προοπτική των ξένων πολιτισμών και επιθυμεί να γνωρίσει τον κόσμο πέρα από τα στενά όρια της Ιρλανδίας. Στην ουσία η επιθυμία του ήρωα δεν αποτελεί μια προσπάθεια διαφυγής αλλά εκφράζει την ανάγκη επαναπροσδιορισμού της ιρλανδικής συνείδησης μέσω μιας νηφάλιας αποστασιοποίησης.

Σε ένα από τα γράμματα προς την γυναίκα του Nora Barnacle, ο μεγάλος Ιρλανδός συγγραφέας υποστήριξε πως βρίσκεται σε ανοιχτή σύγκρουση με κάθε είδους κοινωνική και θρησκευτική δύναμη στην Ιρλανδία[79] και πως ο ίδιος αντιμάχεται τα υφιστάμενα εκείνη την εποχή δόγματα που ήθελαν μια Ιρλανδία έντονα θρησκευόμενη,

[76] O' Brien, Eugene, The Question of Irish Identity in the Writing of W.B. Yeats and James Joyce, Study found on Academia, p. 134.
[77] Ghosh, Oindrila, W. B. YEATS'S POETRY: CRYSTALLIZING IRISH ETHNIC AND NATIONAL IDENTITY, International Conference on Ethnicity, Identity and Literature, organized by Sibsagar College Assam 10th October 2012-15th October, 2014, σελ. 5.
[78] Τζόυς, Τζέημς, Πορτραίτο του Καλλιτέχνη σε νεαρά ηλικία, μτφρ. Άρης Μπερλής, Εκδόσεις Πατάκη, Μάρτιος 2013
[79] «fighting a battle with every religious or social force in Ireland».

αγροτική και αποκλεισμένη στα στενά γεωγραφικά και πνευματικά της όρια[80]. Αυτό φαίνεται με ξεκάθαρο τρόπο στην συλλογή διηγημάτων του με τίτλο *Οι Δουβλινέζοι*[81]. Στους *Νεκρούς*, ένα από τα πιο σπουδαία και εκτενή διηγήματα του βιβλίου, οι χαρακτήρες Gabriel, η γυναίκα του Gretta Conroy και η κυρία Ivors, έχουν αντικρουόμενες απόψεις σχετικά με το Ιρλανδικό ζήτημα και την Ιρλανδική γλώσσα. Συγκεκριμένα, η ασαφής μέχρι εκείνη την στιγμή πολιτική θέση του Gabriel γίνεται ξεκάθαρη, όταν η κυρία Ivors του προσάπτει φιλοβρετανικά αισθήματα[82]. Αιτία ήταν οι λογοτεχνικές του κριτικές στην εφημερίδα The Daily Express κάθε Τετάρτη. Ο Joyce υπερασπίζεται τα κίνητρα του ήρωά του λέγοντας:

> «Ήταν αλήθεια πως κάθε Τετάρτη έγραφε μια λογοτεχνική στήλη στην Daily Express, για την οποία πληρωνόταν δεκαπέντε σελίνια. Αλλά αυτό δεν τον έκανε απαραίτητα φιλοβρετανό. Τα βιβλία που λάμβανε για κριτική μάλλον ήταν πιο ευπρόσδεκτα από την πενιχρή επιταγή. Λάτρευε να χαϊδεύει τα εξώφυλλα και να ξεφυλλίζει τα φρεσκοτυπωμένα βιβλία. Κάθε μέρα σχεδόν, όταν τελείωνε το μάθημά του στο κολέγιο, συνήθιζε να κατηφορίζει στα βιβλιοπωλεία με τα μεταχειρισμένα βιβλία στην προκυμαία, στου Χίκι στην Μπάτσελορς Γουόκ, στου Γουέμπ ή στου Μάσεϊ στην αποβάθρα Άστον ή στου Κλόχισι στον παράδρομο. Δεν ήξερε πως να εκλάβει τη μομφή της. Ήθελε να της πει πως η λογοτεχνία ήταν πάνω από την πολιτική[83]».

Η στάση του Gabriel φανερώνει την αποστασιοποίησή του από το κίνημα του Revivalism και της προώθησης μιας γαελικής Ιρλανδίας που η κυρία Ivors τόσο πολύ θαυμάζει[84]. Η αγάπη του ήρωα του Joyce για τα βιβλία και την λογοτεχνία στοχοποιείται και ερμηνεύεται υπό ένα έντονα πολωμένο πολιτικό πρίσμα, δίνοντας στοχευμένες αναγνώσεις στις προθέσεις και τα κίνητρά του. Γενικά έχει υποστηριχθεί

[80] «my mind rejects the whole present social order and Christianity-home, the recognized virtues, classes of life, and religious doctrine […] I cannot enter the social order except as a vagabond». Βλ. Vincent J. Cheng, Amnesia and the Nation: History, Forgetting, and James Joyce.
[81] Τζόυς, Τζέϊμς, Οι Δουβλινέζοι, μτφ. Καραγιαννόπουλος Θάνος, εκδόσεις Οξύ, Νοέμβριος 2017.
[82] «Ανακάλυψα ότι γράφετε για την Daily Express. Δεν ντρέπεστε λοιπόν για λογαριασμό σας;» «Γιατί να ντρέπομαι για λογαριασμό μου;» τη ρώτησε ο Γκάμπριελ, ανοιγοκλείνοντας τα μάτια του και προσπαθώντας να χαμογελάσει. «Εγώ ντρέπομαι για λογαριασμό σας» είπε με ειλικρίνεια η μις Άιβορς. «Να λες ότι γράφεις για μια εφημερίδα σαν κι αυτή! Δεν ήξερα πως είστε φιλοβρετανός». *Ο.π.,* σελ. 194.
[83] *Ο.π.,* σελ. 194-195.
[84] Ferhi, Samir and Riche, Bouteldja Riche, Joyce's Dubliners (1914) and A Portrait of the Artist as a Young Man (1916): A Postcolonial Analysis (August 26, 2018). AWEJ for Translation & Literary Studies, Volume 2, Number 3. August 2018, σελ. 106.

πως *Οι Νεκροί* αποτελούν την αντίσταση του Joyce απέναντι σε μία εθνικιστική και ωραιοποιημένη εικόνα της Ιρλανδίας που προωθήθηκε από τους υποστηρικτές του Gaelic Revival. Το παραπάνω περιστατικό αλλά και η αποκάλυψη της γυναίκας του Gabriel, Gretta, για την αγάπη της για ένα νεκρό, με αγροτική καταγωγή αγόρι ονόματι Michael Furry, έχει αναγνωστεί ως μια διχοτομημένη Ιρλανδία ανάμεσα σε δύο κόσμους. Μια αστική που ενσαρκώνεται στο πρόσωπο του Conroy και της οικογένειάς του και μια αγροτική που μετουσιώνεται στο πρόσωπο του νεκρού αγοριού που θυσίασε την ζωή του για την Gretta[85]. Ο διχασμός μεταξύ των διαφορετικών ιδεολογικών ρευμάτων δημιούργησε όπως ήταν φυσικό μια έντονη εσωτερική πόλωση. Στην περίπτωση που κάποιος δεν έφερε τα εθνικά αυτά στοιχεία αντιμετωπιζόταν αυτομάτως ως προδότης.

Η χρήση λοιπόν της αγγλικής γλώσσας από τον Joyce λειτουργεί ως ένα ακόμα μέσο για να δηλώσει την αποστασιοποίησή του από τις αρχές του Gaelic League και ταυτόχρονα να διαχωρίσει την θέση του από οποιουδήποτε είδους εθνική ομοιογένεια. Κατά την διάρκεια μιας συζήτησης με τον φίλο του Ντάβιν, ο Στήβεν αποποιείται των βαρών που μετέδωσαν οι πρόγονοι σε γενεές όπως η δική του λέγοντας χαρακτηριστικά:

> « Οι πρόγονοί μου πέταξαν τη γλώσσα τους και πήραν μια άλλη, είπε ο Στήβεν. Άφησαν μια φούχτα ξένους να τους υποτάξουν. Θα πληρώσω εγώ τα δικά τους χρέη; Για ποιον λόγο;[86]»

Στην συνέχεια του διαλόγου ο Στήβεν αντεπιχειρηματολογεί κατά των πατριωτικών θέσεων του Ντάβιν (Αυτό που ξέρω είναι ότι η πατρίδα σου έρχεται πρώτη. Πρώτα η Ιρλανδία. Μετά μπορείς να είσαι ποιητής ή μυστικός[87]), παρομοιάζοντας την Ιρλανδία με μια γέρικη γουρούνα που τρώει τα παιδιά της. Και αυτό διότι η χώρα με τις εθνικιστικές της ιδεολογίες, την θρησκεία και την γλώσσα δημιουργεί δεσμά που αιχμαλωτίζουν τους ανθρώπους, εμποδίζοντάς τους να διάγουν έναν βίο σύμφωνα με τα δικά τους θέλω. Παρόλα αυτά, οι ανησυχίες του έχουν μια γενικευμένη διάσταση. Σε ένα άλλο σημείο του βιβλίου, ο Στήβεν συνομιλεί με έναν κοσμήτορα που έχει

[85] *Ο.π.,* σελ. 106.
[86] Τζόυς, Τζέημς, Πορτραίτο του Καλλιτέχνη σε νεαρά ηλικία, μτφρ. Άρης Μπερλής, Εκδόσεις Πατάκη, Μάρτιος 2013, σελ. 346-347.
[87] *Ο.π.,* σελ. 347.

ασπαστεί τον Καθολικισμό, σχετικά με την σημασία και το περιεχόμενο ορισμένων Ιρλανδικών λέξεων. Διαπιστώνοντας κάποιες ουσιώδεις διαφορές στον τρόπο που εκφέρονται σε σχέση με τα αγγλικά, ο Στήβεν ξεσπά λέγοντας:

> «Η γλώσσα στην οποία μιλάμε είναι δική μου προτού να γίνει δική μου. Πόσο διαφορετικές είναι οι λέξεις πατρίδα, Χριστός, κρασί, αφέντης, στα χείλη τα δικά του και τα δικά μου! Δεν μπορώ να πω ή να γράψω αυτές τις λέξεις χωρίς να αναστατωθεί το πνεύμα μου. Η γλώσσα του, οικεία αλλά και τόσο ξένη, θα είναι πάντα για μένα μια γλώσσα επίκτητη. Ούτε έφτιαξα ούτε δέχθηκα τις λέξεις της. Η φωνή μου τις κρατάει σε απόσταση. Η ψυχή μου δυσφορεί στη σκιά της γλώσσας του[88]».

Στην πραγματικότητα θα μπορούσαμε να πούμε πως ο ήρωάς του αισθάνεται ανοίκεια και με τις δύο γλώσσες διότι τον εμποδίζουν από την επίτευξη μιας καλλιτεχνικής και προσωπικής ελευθερίας που σύμφωνα με τον ίδιο αποτελεί τον πιο υψηλό και ευγενή στόχο στην ζωή ενός ανθρώπου. Η εμπειρία του Στήβεν με την γλώσσα και τους κατασταλτικούς της μηχανισμούς έχει καλλιεργήσει μέσα του μια οξυμένη συνειδητοποίηση γύρω από το νόημα και την λειτουργία της. Για εκείνον, το ζητούμενο δεν είναι η εξάλειψη της αγγλικής επιρροής από την ιρλανδική διάλεκτο αλλά η χρήση της γλώσσας με έναν τρόπο που θα αντιμάχεται οποιαδήποτε μορφή καταδυνάστευσης. Είτε προέρχεται από την εκκλησία, την πατρίδα, την οικογένεια και φυσικά το δίκαιο.

[88] *Ο.π.,* σελ. 325.

IV. Το νομικό σύστημα της Ιρλανδίας

i. Το πρώιμο Ιρλανδικό δίκαιο

Το νομικό σύστημα και εν γένει το δίκαιο αποτελούν ακρογωνιαίο λίθο στην οργάνωση μιας χώρας, έναν από τους πιο σημαντικούς μηχανισμούς ελέγχου και επιρροής στα χέρια των κυβερνώντων και ιστορικά, των αποικιοκρατών. Εξαίρεση φυσικά δεν θα μπορούσε να είναι και η περίπτωση της Ιρλανδίας. Ήδη από τις απαρχές της αγγλικής κυριαρχίας περίπου το 1170 οι Άγγλοι χρησιμοποίησαν το δίκαιο και πιο συγκεκριμένα το *common law* για να πάρουν τον έλεγχο της περιοχής. Πριν την αγγλική απόβαση το δίκαιο που εφαρμοζόταν στην Ιρλανδία ήταν το λεγόμενο *brehon law*[89] ή πρώιμο Ιρλανδικό Δίκαιο (early Irish Law)[90]. Ωστόσο, επειδή το δίκαιο ήταν εθιμικό και διαδόθηκε προφορικά από γενιά σε γενιά, ιστορικά υπάρχει μια αβεβαιότητα σχετικά με το πότε ξεκίνησε να εφαρμόζεται. Σήμερα διασώζονται ορισμένα χειρόγραφα του 14ου-16ου αιώνα γραμμένα στην ιδιωματική ιρλανδική γλώσσα, τα οποία με την σειρά τους βασίζονται σε κείμενα του 7ου-8ου αιώνα – χρονολογία που ξεκίνησε η καταγραφή του brehon law σε γραπτά κείμενα[91] - και αναφέρονται σε διάφορες πτυχές του δικαίου. Βάσει λοιπόν της γλώσσας αλλά και κάποιων αναφορών στα σχετικά κείμενα είμαστε σήμερα σε θέση να πούμε πως το πρώιμο Ιρλανδικό δίκαιο τοποθετείται στην Κέλτικη περίοδο[92].

Την ευθύνη για την εφαρμογή του δικαίου είχαν οι λεγόμενοι *brehons.* Οι brehons ήταν απόγονοι των *fili,* ποιητών ή ιστορικών των δρυίδων, και ένα μεγάλο κομμάτι της εξουσίας τους πήγαζε από την γνώση των αρχαίων νόμων και των δρυιδικών εθίμων. Σε νομικό επίπεδο είχαν περισσότερο διαιτητικό ρόλο παρά δικαστικό και αυτό διότι μεσολαβούσαν για την επίλυση μιας διαφοράς μεταξύ των μερών, τα οποία με την σειρά τους συμφωνούσαν εκ των προτέρων πως θα συμμορφωθούν με την απόφαση. Βασικό χαρακτηριστικό του πρώιμου Ιρλανδικού

[89] Ο όρος brehon προέρχεται από την ιρλανδική λέξη *brithem,* που σημαίνει νομικός (jurist).
[90] Sinder, Janet, Irish Legal History: An Overview and Guide to the Sources, 93 Law Library Journal 231 (2001), pp. 237-238.
[91] The Courts Service of Ireland, History of the Law in Ireland, https://www.courts.ie/history-law-ireland
[92] Higgins, Noelle, The Lost Legal System: Pre-Common Law Ireland and the Brehon Law, School of Law and Government, Dublin City University, pp. 2-3.

Δικαίου ήταν το γεγονός πως δεν υπόκειτο σε αλλαγές. Εντούτοις κατά τον D.A. Binchy, οι brehons στην πραγματικότητα τροποποιούσαν το δίκαιο προκειμένου να εναρμονίζεται με τις απαιτήσεις της εποχής και τις εκάστοτε περιστάσεις[93].

Με βάση τα υπάρχοντα στοιχεία υπολογίζεται πως το πρώιμο ιρλανδικό δίκαιο εφαρμόστηκε από τον 6ο μέχρι και τον 17ο αιώνα μ.Χ. όπου και αντικαταστάθηκε από το common law. Οι πληροφορίες για το νομικό σύστημα προέρχονται όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, από χειρόγραφα γνωστά και ως *law-tracks*, τα οποία επί της ουσίας πρόκεινται για αντίγραφα του δικαίου που δημιουργήθηκαν στις νομικές σχολές εκείνης της περιόδου[94]. Όσον αφορά το περιεχόμενό τους τα χειρόγραφα αποτελούνταν από τρία μέρη: από το κείμενου του νόμου γραμμένο στα πρώιμα ιρλανδικά (7ος-8ος αιώνας), από σχόλια που προσδιόριζαν το νόημα λέξεων ή φράσεων καθώς και από σχολιασμούς που αποσαφήνιζαν το νόημα του κειμένου. Τα δύο τελευταία στοιχεία άρχισαν να προστίθενται από τον 12ο μέχρι και τον 16ο αιώνα[95].

Κατά την περίοδο εφαρμογής του brehon law η Ιρλανδία ήταν χωρισμένη σε 50 διαφορετικές περιοχές ονόματι *túath* ενώ η κοινωνία ήταν διαρθρωμένη σε φατρίες[96]. Αν και η Ιρλανδία διέθετε έναν Ανώτατο Βασιλιά (High King) κάθε περιοχή διατηρούσε τον δικό της βασιλιά ενώ εφάρμοζε το brehon law στα στενά γεωγραφικά της όρια. Επιπλέον, ισότητα ενώπιον του νόμου δεν υπήρχε. Οι κοινότητες ήταν ιεραρχικά διαρθρωμένες βάσει της τάξης ή της θέσης των ανθρώπων και ως εκ τούτου η νομική μεταχείριση ενός προσώπου εξαρτιόταν άμεσα από την κοινωνική κατάταξή του. Το πόσο σημαίνον ήταν ένα πρόσωπο αποδιδόταν με τον όρο *lóg nenech* (honour price[97]) το οποίο καθόριζε την δικαιοπρακτική ικανότητα του καθώς και ενδεχόμενες ποινές σε περίπτωση διάπραξης ενός αδικήματος. Για παράδειγμα με το brehon law ένας άνθρωπος δεν μπορούσε να συνάψει συμβάσεις μεγαλύτερης αξίας από το honour price του ενώ σε περίπτωση διάπραξης ενός σοβαρού αδικήματος το ύψος του χρηματικού προστίμου εξαρτιόταν από την κοινωνική θέση του θύματος. Με άλλα λόγια, τα αδικήματα σε βάρος υψηλόβαθμων προσώπων επέφεραν μεγαλύτερες ποινές

[93] Sinder, Janet, Irish Legal History: An Overview and Guide to the Sources, 93 Law Library Journal 231 (2001), pp. 237-238.
[94] Οι νομικές σχολές ήταν οικογενειακές επιχειρήσεις, εκεί όπου οι δάσκαλοι είχαν και την ιδιότητα του brehon σε ανακυπτόμενες διαφορές μεταξύ ιδιωτών.
[95] Ο.π., σελ. 238-239.
[96] Higgins, Noelle, The Lost Legal System: Pre-Common Law Ireland and the Brehon Law, School of Law and Government, Dublin City University, p.3.
[97] Κυριολεκτική σημασία «the price of his face».

από τα ίδια αδικήματα σε βάρος ατόμων σε κατώτερη ιεραρχική βαθμίδα[98]. Ένα ακόμα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του πρώιμου Ιρλανδικού Δικαίου ήταν το γεγονός πως ακόμα και για ειδεχθή εγκλήματα όπως ο φόνος δεν προβλέπονταν ποινές φυλάκισης αλλά πρόστιμα[99]. Ταυτόχρονα, η απουσία δικαστικού συστήματος αλλά και οργάνων επιβολής της τάξης αποτελούν μια σαφή ένδειξη για το πως οι άνθρωποι συμμορφώνονταν στους κανόνες όχι υπό τον φόβο του νόμου αλλά από τον σεβασμό που έτρεφαν για τους κανόνες δικαίου. Γενικά θα μπορούσε να λεχθεί πως σε αρκετά σημεία του το πρώιμο δίκαιο της Ιρλανδίας ήταν αρκετά πρωτοποριακό για την εποχή του. Αναγνώριζε το διαζύγιο και την ισότητα ανάμεσα στα δύο φύλα και την ίδια στιγμή θέσπιζε διατάξεις για την προστασία του περιβάλλοντος[100]. Δεν είναι τυχαίο πως ακόμα και μετά την επιβολή του common law τόσο οι Ιρλανδοί όσο και οι Άγγλοι επεδίωκαν σε πολλές περιπτώσεις και ιδιαίτερα στις ανθρωποκτονίες την εφαρμογή του brehon law λόγω των ευνοϊκότερων διατάξεων του.

Μετά την άφιξη των Άγγλων στην Ιρλανδία, σκοπός των αποίκων ήταν η εφαρμογή του common law στις μεταξύ τους σχέσεις ενώ για τον γηγενή πληθυσμό εξακολουθούσε να βρίσκεται σε ισχύ το brehon law. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα πολλοί Ιρλανδοί που ζούσαν στην περιοχή *Pale*[101] να βρεθούν σε δυσχερή θέση εξαιτίας της εφαρμογής του πρώιμου ιρλανδικού δικαίου διότι κατ' αυτόν τον τρόπο έμεναν αποκλεισμένοι από τα βασιλικά δικαστήρια. Μάλιστα, το 1276-1277 έγινε μια προσπάθεια από μεριάς των Ιρλανδών να εξαγοράσουν έναντι ενός σημαντικού αντιτίμου (7.000 έως 10.000 μάρκα) την εφαρμογή του common law για όλους τους Ιρλανδούς δίχως όμως αυτή η προσπάθεια να καρποφορήσει. Το 1366 η Αγγλία προσπάθησε να εδραιώσει την κοινοβουλευτική της κυριαρχία με τους *Νόμους του Kilkenny (Statutes of Kilkenny)*[102]. Την χρονιά εκείνη έγινε σύγκληση της Βουλής στην περιοχή Kilkenny από τον Δούκα του Clarence ονόματι *Lionel*. Σκοπός της σύγκλησης ήταν να ψηφιστεί μια σειρά νόμων που θα απαγόρευε την αλληλεπίδραση μεταξύ γηγενών Ιρλανδών και Αγγλοϊρλανδών εκτός και αν οι πρώτοι μετακόμιζαν σε αγγλοκρατούμενες περιοχές και υιοθετούσαν τον αγγλικό τρόπο ζωής. Τα

[98] Higgins, Noelle, The Lost Legal System: Pre-Common Law Ireland and the Brehon Law, School of Law and Government, Dublin City University, p.4.
[99] Sinder, Janet, Irish Legal History: An Overview and Guide to the Sources, 93 Law Library Journal 231 (2001), p. 245.
[100] The Courts Service of Ireland, History of the Law in Ireland, https://www.courts.ie/history-law-ireland
[101] Pale ονομαζόταν η περιοχή που βρισκόταν υπό αγγλικό έλεγχο γύρω από το Δουβλίνο.
[102] Sinder, Janet, Irish Legal History: An Overview and Guide to the Sources, 93 Law Library Journal 231 (2001), pp. 245-246.

νομοθετήματα αποτελούνταν από 36 νόμους που απαγόρευαν μεταξύ άλλων την σύναψη γάμων μεταξύ των δύο πληθυσμών, την χρήση της Ιρλανδικής γλώσσας κ.α[103]. Αν και με μία πρώτη ανάγνωση τα νομοθετήματα αυτά θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως θρίαμβος των Άγγλων στην πραγματικότητα αποτέλεσαν μια απέλπιδα προσπάθεια ανασύστασης της χαμένης αίγλης του Στέμματος, που υφίστατο μια παρατεταμένη περίοδο κρίσης. Στην συνέχεια ακολούθησε η θέσπιση δύο νομοθετημάτων που έλαβε χώρα στο κοινοβούλιο της Drogheda το 1494, νομοθετήματα που έμειναν γνωστά και ως *Poyning's Law*. Αυτά τα νομοθετήματα όριζαν ότι το Βασιλικό Συμβούλιο (King's Privy Council) θα έπρεπε να δώσει την προηγούμενη συγκατάθεση του για την σύγκληση και την άσκηση της νομοθετικής εξουσίας του Ιρλανδικού κοινοβουλίου[104]. Την ίδια στιγμή προβλέφθηκε ότι όλοι οι ψηφισθέντες νόμοι της Αγγλίας θα εφαρμόζονταν και στην Ιρλανδία[105].

Για σχεδόν πεντακόσια χρόνια τα δύο νομικά συστήματα συνυπήρχαν, αλληλοεπιδρώντας το ένα με το άλλο, μέχρι την κατάκτηση από την δυναστεία των Tudor τον 17ο αιώνα[106]. Το Αγγλικό δίκαιο κέρδισε σημαντικό έδαφος και έθεσε τις βάσεις για την ολοκληρωτική του επικράτηση στην Ιρλανδική Επικράτεια ύστερα από την ήττα του Hugh O'Neill, Κόμη του Tyrone, το 1603, και το επακόλουθο συμβάν που έμεινε γνωστό στην ιστορία με το όνομα *Flight of the Earls*[107] το 1607. Τα

[103] «Also, it is ordained and established, that no alliance by marriage, gossipred, fostering of children, concubinage or by amour, nor in any other manner, be henceforth made between the English and Irish of one part, or of the other part; and that no Englishman, nor other person, being at peace, do give or sell to any Irishman, in time of peace or war, horses or armour, nor any manner of victuals in time of war; and if any shall do to the contrary, and thereof be attainted, he shall have judgment of life and member, as a traitor to our lord the King». Statutes of Kilkenny.

[104] Higgins, Noelle, The Lost Legal System: Pre-Common Law Ireland and the Brehon Law, School of Law and Government, Dublin City University, p.8.

[105] The Courts Service of Ireland, History of the Law in Ireland, https://www.courts.ie/history-law-ireland

[106] Sinder, Janet, Irish Legal History: An Overview and Guide to the Sources, 93 Law Library Journal 231 (2001), p. 243.

[107] Η μικρή πόλη Rathmullan στην κομητεία Donegal συνδέθηκε με ένα σημαντικό γεγονός στην σύγχρονη ιστορία της Ιρλανδίας, αυτό της πτώσης παλιάς Γαελικής κυριαρχίας. Από την πόλη αυτή αναχώρησε το 1607 ένα μικρό πλοίο με προορισμό την Ισπανία. Στο πλοίο βρίσκονταν οι αρχηγοί ορισμένων από τις πιο ένδοξες και ισχυρές οικογένειες – Γαελικής καταγωγής - του Ulster, συμπεριλαμβανομένων των O'Donnells και των O'Neills. Οι οικογένειες αναζήτησαν καταφύγιο στην Ισπανία διότι δεν μπορούσαν να ζήσουν σε μία περιοχή όπου πλέον κυρίαρχη δύναμη ήταν οι Άγγλοι άποικοι. Σε μια απέλπιδα προσπάθεια της παλιάς τάξης να περιορίσει την ολοένα και αυξανόμενη αγγλική επιρροή μία περίπου δεκαετία νωρίτερα, συστάθηκε στρατός από τον Hugh O'Neill, αρχηγό του Tir Eoghain και τον Hugh O'Donnell, αρχηγό της Donegal.Από αυτό το σημείο και έπειτα έλαβαν χώρα μια σειρά από μάχες με τους Άγγλους που έγιναν γνωστοί ως ο Πόλεμος των Εννέα χρόνων (Nine Years War). Μετά από επίπονες προσπάθειες οι Γαελικοί αρχηγοί μπόρεσαν να εξασφαλίσουν μια υπόσχεση υποστήριξης από μια μεγάλη παγκόσμια δύναμη, την Ισπανία. Ωστόσο, προκειμένου να συναντηθούν με τον ισπανικό στρατό οι δυνάμεις των O'Neill και O'Donnell έπρεπε να διασχίσουν την χώρα μέχρι το Kinsale στη νότια ακτή. Εκεί πολέμησαν σε μια σύρραξη που έμεινε γνωστή ως η Μάχη του Kinsale (Battle of Kinsale) όπου και έχασαν. Η ήττα αυτή σηματοδότησε το τέλος του παλιού πολιτικού και

γεγονότα αυτά που οδήγησαν στον διαμοιρασμό της γης των Ιρλανδών σε Σκωτσέζους και Άγγλους αποίκους (Plantations) σηματοδότησαν και το τέλος της εφαρμογής του πρώιμου ιρλανδικού δικαίου. Η Διακήρυξη του Βασιλιά Ιάκωβου Α' (King James I) το 1603 έφερε και επίσημα τον ιρλανδικό λαό υπό την προστασία του Βασιλιά. Η Ιρλανδία στη συνέχεια χωρίστηκε σε κομητείες και η αγγλική νομοθεσία εφαρμόστηκε σε ολόκληρη τη χώρα.

Τα επόμενα χρόνια σηματοδοτήθηκαν μεγάλες αλλαγές σε νομικό επίπεδο. Η νίκη του Προτεστάντη Γουλιέλμου Γ΄ της Αγγλίας (William III ή/William of Orange, 1650-1702) έναντι του Καθολικού Βασιλιά Ιάκωβου Β' στη Μάχη του Boyne το 1691 οδήγησε στην βάναυση καταστολή των δικαιωμάτων των Καθολικών με τη μορφή των λεγόμενων *Penal Laws*. Αυτές οι διατάξεις είχαν ως στόχο τον αποκλεισμό των Καθολικών από την διατήρηση πολιτικής και οικονομικής δύναμης. Ως εκ τούτου οι Καθολικοί αποκλείστηκαν από την εκπαίδευση και τα δικαιώματα ιδιοκτησίας τους περιορίστηκαν σε μεγάλο βαθμό. Σε γενικές γραμμές θα μπορούσε να λεχθεί πως μέχρι και την Πράξη Ενώσεως του 1800 (Act of Union 1800) οι προσπάθειες της Αγγλίας – σε νομικό επίπεδο – επικεντρώθηκαν στο να εξαλείψουν και τα τελευταία ψήγματα εφαρμογής του brehon law. Η έντονη σύνδεση πάντως των Ιρλανδών με το πρώιμο δίκαιό τους αντικατοπτρίζεται πλήρως σε μια δήλωση του Chief Baron Finglas, ο οποίος το 1520 συνέκρινε τον τρόπο που οι συμπολίτες του εφάρμοζαν τις δικαιοδοτικές του διατάξεις με την προσπάθεια των Άγγλων αποίκων να επιβάλλουν τις αρχές του common law στο Pale. Πιο συγκεκριμένα: *«It is a great abusion and reproach that the laws and statutes made in this land are not observed nor kept after the making of them eight days; which matter is one of the destructions of Englishmen of this land; and divers Irishmen doth observe and keep such laws and statutes which they make upon hills in their country firm and stable, without braking them for any favour or reward*[108]*».* Τον 17ο αιώνα ο Sir John Davies, Γενικός Εισαγγελέας της Ιρλανδίας υπό την κυριαρχία του Ιάκωβου Α' συνόψισε την αγάπη και κυρίως τον σεβασμό των Ιρλανδών για το δίκαιό τους με την εξής σύντομη δήλωση:

πολιτιστικού Γαελικού συστήματος. Βλ. Hegarty, Roddy, Imeacht Na nIarlí The Flight of the Earls 1607 – 2007, Cardinal Tomás Ó Fiaich - Memorial Library & Archive.

[108] Binchy, D. Anthony, "Sick-Maintenance in Irish Law." *Ériu,* vol. 12, 1938, pp. 78–134.

«There is no nation of people under the sun that doth love equal and indifferent justice better than the Irish, or will rest better satisfied with the execution thereof, although it be against themselves…»[109].

Ένα νομικό σύστημα αποτελεί αναμφίβολα σημαντικό κομμάτι της πολιτιστικής παράδοσης μιας χώρας. Εκτός των άλλων αντικατοπτρίζει τις αρχές και τις αξίες των ανθρώπων γύρω από έννοιες όπως η δικαιοσύνη. Με την βίαιη αντικατάσταση ενός νομικού συστήματος από ένα άλλο επιτυγχάνεται όχι μόνο η ανάληψη της δύναμης σε εκείνη την περιοχή αλλά ταυτόχρονα διαρρηγνύεται η στενή σύνδεση ανάμεσα στους ανθρώπους και στους θεσμούς τους. Η προσπάθεια ανασύστασης του ιρλανδικού νομικού πνεύματος μετουσιώθηκε στα Συντάγματα του 1922 και 1937 για τα οποία θα γίνει λόγος στην συνέχεια.

ii.Το Ιρλανδικό Σύνταγμα

Το Σύνταγμα του 1937 είναι ο θεμελιώδης νόμος της Ιρλανδίας. Αποτελεί το δεύτερο Σύνταγμα μετά την ανεξαρτησία της χώρας και αντικατέστησε το Σύνταγμα του Ελεύθερου Ιρλανδικού Κράτους (Constitution of the Irish Free State) του 1922. Τέθηκε σε εφαρμογή στις 29 Δεκεμβρίου 1937 και εξακολουθεί – με τροποποιήσεις – να ισχύει μέχρι και σήμερα. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό αποτελεί το γεγονός πως μπορεί να αναθεωρηθεί μόνο με δημοψήφισμα ενώ σε έναν μεγάλο βαθμό εμπεριέχει διατάξεις του προκατόχου του, το οποίο δημιουργήθηκε σε ένα αρκετά φορτισμένο, ιστορικά και πολιτικά, πλαίσιο. Επειδή τα δύο Συντάγματα είναι άρρηκτα συνδεδεμένα μεταξύ τους, για να μπορέσει κανείς να κατανοήσει το Σύνταγμα του 1937 χρειάζεται να μελετήσει εκείνο του 1922 και τις συνθήκες υπό τις οποίες απέκτησε υπόσταση.

[109] Higgins, Noelle, The Lost Legal System: Pre-Common Law Ireland and the Brehon Law, School of Law and Government, Dublin City University, p.9.

Το Σύνταγμα του 1922

Το 1921 υπεγράφη η Αγγλοϊρλανδική Συνθήκη (Anglo-Irish Treaty/An Conradh Angla-Éireannach), μια συμφωνία μεταξύ της Κυβέρνησης του Ηνωμένου Βασιλείου και των εκπροσώπων της Ιρλανδίας με την οποία δόθηκε ένα τέλος στον Ιρλανδικό Πόλεμο για Ανεξαρτησία (Irish War of Independence 1919-1921) ανάμεσα στον IRA και τις Αγγλικές δυνάμεις. Η συμφωνία προέβλεπε την ίδρυση του Ιρλανδικού Ελεύθερου Κράτους (Irish Free State) μέσα σε διάστημα ενός έτους ως αυτοδιοικούμενη οντότητα εντός της Βρετανικής Αυτοκρατορίας. Έδινε επίσης στη Βόρεια Ιρλανδία την δυνατότητα να εξαιρεθεί και να παραμείνει κομμάτι της Αγγλίας, κάτι που συνέβη. Αμέσως μετά την υπογραφή της συνθήκης, αποφασίστηκε η δημιουργία Συντάγματος για το νεοσύστατο κράτος. Ο Michael Collins, επικεφαλής της προσωρινά διορισμένης κυβέρνησης και αρχηγός της εκστρατείας του Πολέμου για Ανεξαρτησία, ήδη από τις πρώτες συνεδριάσεις της Επιτροπής που ανέλαβε την εκπόνηση του σχεδίου Συντάγματος, έκανε γνωστές τις προθέσεις του για τον χαρακτήρα του κειμένου. Συγκεκριμένα επιθυμούσε ένα Σύνταγμα που θα ήταν:

> «short, simple, easy to alter as the final stages of complete freedom were achieved and only contain what was necessary to establish constitutional machinery to govern Ireland. It should omit everything already covered in the treaty and should rest solely upon authority derived from the Irish people».

Σύμφωνα με ένα άλλο μέλος της Επιτροπής: «We were happily free from any obligation to accept existing British or Dominion models, and could, on the one hand, respond to the guidance of Irish history and existing Irish conditions and, on the other hand, borrow of the experience of the constituted democracies of the world . . .»[110].

Από τα λεγόμενα των πρωταγωνιστών γίνεται ήδη εύκολα αντιληπτό πως το Σύνταγμα του νέου, ανεξάρτητου κράτους θα αντλούσε έμπνευση από την μακρά ιστορία του έθνους που προϋπήρχε της αγγλικής κυριαρχίας καθώς και από τα Συντάγματα των υπόλοιπων δημοκρατικών χωρών του κόσμου, ελεύθερο να

[110] Cahillane, Laura, An Insight Into the Irish Free State Constitution, American Journal of Legal History, Volume 54, Issue 1, January 2014.

στοιχειοθετήσει τις αρχές πάνω στις οποίες θα γινόταν η ανοικοδόμηση της νέας κοινωνικής και πολιτικής πραγματικότητας. Πέρα από τις γενικές επιδιώξεις της Επιτροπής, ο βασικότερος σκοπός των μελών της με τον νέο αυτό Σύνταγμα ήταν η μετατόπιση της λαϊκής κυριαρχίας στο επίκεντρο των δικαιωμάτων. Σε αντίθεση με το αγγλικό μοντέλο που ακολουθεί την αρχή της κοινοβουλευτικής κυριαρχίας[111], ο θεμελιώδης νόμος των Ιρλανδών έπρεπε να διασφαλίσει την προστασία των δικαιωμάτων των ανθρώπων, εκεί όπου όλες οι εξουσίες πηγάζουν από και προς όφελος του λαού. Η κατοχύρωση της λαϊκής κυριαρχίας προβλεπόταν στο άρθρο 2 του Συντάγματος, σύμφωνα με το οποίο:

> «All powers of government and all authority, legislative, executive, and judicial, in Ireland are derived from the people of Ireland, and the same shall be exercised in the Irish Free State (Saorstát Eireann) through the organisations established by or under, and in accord with, this Constitution[112]».

Πολλές από τις διατάξεις του τέως Συντάγματος στόχευαν σε αυτήν ακριβώς την ενίσχυση της λαϊκής κυριαρχίας. Η αρχή της άμεση δημοκρατίας που είχε ως πηγή έμπνευσης το Ελβετικό Σύνταγμα κατοχυρωνόταν στα άρθρα 47[113] και 48[114] του Συντάγματος οι οποίες προέβλεπαν την συμμετοχή των ανθρώπων στην διακυβέρνηση

[111] O'Higgins, F. Thomas, "THE IRISH LEGAL SYSTEM." *Irish Jurist (1966-)*, vol. 31, 1996, p. 1.
[112] Constitution of the Irish Free State (Saorstát Eireann) Act, 1922 http://www.irishstatutebook.ie/eli/1922/act/1/enacted/en/print.html
[113] «Any Bill passed or deemed to have been passed by both Houses may be suspended for a period of ninety days on the written demand of two-fifths of the members of Dáil Eireann or of a majority of the members of Seanad Eireann presented to the President of the Executive Council not later than seven days from the day on which such Bill shall have been so passed or deemed to have been so passed. Such a Bill shall in accordance with regulations to be made by the Oireachtas be submitted by Referendum to the decision of the people if demanded before the expiration of the ninety days either by a resolution of Seanad Eireann assented to by three-fifths of the members of Seanad Eireann, or by a petition signed by not less than one-twentieth of the voters then on the register of voters, and the decision of the people by a majority of the votes recorded on such Referendum shall be conclusive. These provisions shall not apply to Money Bills or to such Bills as shall be declared by both Houses to be necessary for the immediate preservation of the public peace, health or safety».
[114] «The Oireachtas may provide for the Initiation by the people of proposals for laws or constitutional amendments. Should the Oireachtas fail to make such provision within two years, it shall on the petition of not less than seventy five thousand voters on the register, of whom not more than fifteen thousand shall be voters in any one constituency, either make such provisions or submit the question to the people for decision in accordance with the ordinary regulations governing the Referendum. Any legislation passed by the Oireachtas providing for such Initiation by the people shall provide (1) that such proposals may be initiated on a petition of fifty thousand voters on the register, (2) that if the Oireachtas rejects a proposal so initiated it shall be submitted to the people for decision in accordance with the ordinary regulations governing the Referendum; and (3) that if the Oireachtas enacts a proposal so initiated, such enactment shall be subject to the provisions respecting ordinary legislation or amendments of the Constitution as the case may be».

και την νομοθετική διαδικασία μέσω των θεσμών του δημοψηφίσματος και της νομοθετικής πρωτοβουλίας (Initiative). Το Άρθρο 47 εισήγαγε τη διάταξη του δημοψηφίσματος για τη συνήθη νομοθεσία το οποίο στην πράξη κατοχύρωνε το δικαίωμα του *veto* ενώ το άρθρο 48 έδινε το δικαίωμα στους πολίτες να προτείνουν σχέδια νόμου ή συνταγματικές τροποποιήσεις. Στην πραγματικότητα η εφαρμογή αυτών των διατάξεων δεν έγινε ποτέ ενώ μετέπειτα καταργήθηκαν[115]. Εντούτοις οι συνταγματικές αυτές διατάξεις φανερώνουν την μεγάλη επιθυμία της Επιτροπής να εμπνεύσει στους πολίτες την εμπιστοσύνη στο νέο σύστημα.

Μία από τις πιο πρωτοποριακές διατάξεις του Συντάγματος, που όχι μόνο βρισκόταν σε άμεση συνάφεια με την θεμελιώδη αρχή του άρθρου 2 αλλά διαφοροποιήθηκε σε τεράστιο βαθμό από το αγγλικό σύστημα, ήταν η θέσπιση του δικαστικού ελέγχου της νομοθετικής διαδικασίας. Σε αυτό το σημείο πρέπει να λεχθεί πως το Σύνταγμα προέβλεπε ότι το δικαστικό σώμα θα αποτελείτο από το Supreme Court, το High Court και τυχόν κατώτερα δικαστήρια που είχαν συσταθεί βάσει νόμου[116]. Σε αντίθεση με την Αγγλία, όπου η Βουλή αποτελεί την κυρίαρχη δύναμη και δεν υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο, το άρθρο 65 του Συντάγματος κατοχύρωνε ρητά αυτό το δικαίωμα[117]. Εκείνα τα χρόνια βέβαια η δυνατότητα αυτή για κοινοβουλευτικό έλεγχο έμεινε ανεκμετάλλευτη. Μία εξήγηση είναι πως οι δικηγόροι και οι δικαστές, εκπαιδευμένοι στο βρετανικό σύστημα, δεν είχαν εξοικειωθεί με τις δυνατότητες της συγκεκριμένης διάταξης και ως εκ τούτου ήταν διστακτικοί στην εφαρμογή της[118]. Και στον υπόλοιπο κόσμο πάντως η έννοια του δικαστικού ελέγχου δεν γινόταν αποδεκτή. Στην Ευρώπη το βασικό επιχείρημα ήταν ότι παραβίαζε την αρχή της διάκρισης των εξουσιών. Επίσης στις Ηνωμένες Πολιτείες η εξουσία αυτή διαμορφώθηκε από το δικαστικό προηγούμενο, αρχής γενομένης στην περίφημη υπόθεση *Marbury v.*

[115] Cahillane, Laura, An Insight Into the Irish Free State Constitution, American Journal of Legal History, Volume 54, Issue 1, January 2014, p. 29.
[116] Άρθρο 64: «The judicial power of the Irish Free State (Saorstát Eireann) shall be exercised and justice administered in the public Courts established by the Oireachtas by judges appointed in manner hereinafter provided. These Courts shall comprise Courts of First Instance and a Court of Final Appeal to be called the Supreme Court. The Courts of First Instance shall include a High Court invested with full original jurisdiction in and power to determine all matters and questions whether of law or fact, civil or criminal, and also Courts of local and limited jurisdiction, with a right of appeal as determined by law».
[117] Άρθρο 65: «The judicial power of the High Court shall extend to the question of the validity of any law having regard to the provisions of the Constitution. In all cases in which such matters shall come into question, the High Court alone shall exercise original jurisdiction».
[118] Cahillane, Laura, An Insight Into the Irish Free State Constitution, American Journal of Legal History, Volume 54, Issue 1, January 2014, p. 34.

Madison[119]. Στην Ιρλανδία τέθηκε για πρώτη φορά το ζήτημα του δικαστικού ελέγχου στην υπόθεση *State (Ryan) v. Lennon* που θα αναπτυχθεί στην συνέχεια.

Με την πάροδο των χρόνων το πρώτο Σύνταγμα του Ανεξάρτητου Κράτους της Ιρλανδίας υπέστη αρκετές τροποποιήσεις. Οι αλλαγές που έγιναν ήταν τόσες πολλές που κρίθηκε αναγκαίο να θεσπιστεί ένα καινούριο Σύνταγμα, γραμμένο από την αρχή. Το Σύνταγμα αυτό δεν ήταν άλλο από το Bunreacht na hEireann, που τέθηκε σε εφαρμογή το 1937 και εξακολουθεί να ισχύει μέχρι και σήμερα. Παρόλα αυτά η κληρονομιά του Συντάγματος του 1922 είναι μεγάλη. Αρχικά η Επιτροπή ανέλαβε την εκπόνηση ενός κειμένου νόμου ύστερα από μια διετία έντονων κοινωνικών και πολιτικών ταραχών, κατά την διάρκεια της οποίας κλιμακώθηκε η ένταση, η αγωνία και κυρίως η ανάγκη του Ιρλανδικού λαού για ελευθερία και αυτοδιάθεση. Έστω και συμβολικά το Σύνταγμα θα έπρεπε να περικλείει τις αρχές και τα ιδανικά πάνω στα οποία θα οικοδομούνταν το νέο κράτος. Το εγχείρημα σίγουρα δεν ήταν εύκολο. Η νέα πραγματικότητα αποδείχθηκε ιδιαίτερα απαιτητική και οι προσδοκίες που γεννήθηκαν με το νέο Σύνταγμα δεν μπόρεσαν να εκπληρωθούν στον μέγιστο βαθμό. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αποκτήσει με την πάροδο των χρόνων ισχυρούς επικριτές οι οποίοι το θεώρησαν ως αποτυχημένο. Παρόλα αυτά, το γεγονός πως πολλές από τις διατάξεις του αλλά και το ίδιο το πνεύμα του διατηρήθηκαν αυτούσιες στο Σύνταγμα του 1937 φανερώνει πως η αξία του στην πραγματικότητα ήταν μεγάλη.

Το Σύνταγμα του 1937

Το Σύνταγμα του 1937 αντικατέστησε το Σύνταγμα του Ελεύθερου Ιρλανδικού Κράτους του 1922. Δύο ήταν οι βασικοί λόγοι πίσω από την εξέλιξη αυτή. Αρχικά με την *Νόμο του Westminster του 1931* (Statute of Westminster 1931) προβλέφθηκε κοινοβουλευτική αυτονομία για τις έξι Βρετανικές Επικράτειες (British Dominions)[120] γνωστές και ως *Commonwealth realms,* εντός των πλαισίων του *British Commonwealth*

[119] Marbury v. Madison, 5 U.S. (1 Cranch) 137 (1803).

[120] Ο όρος dominion προσδιορίζει το ειδικό καθεστώς της αποικιοκρατίας. Αρχικά χρησιμοποιήθηκε από τους Άγγλους για να περιγράψει τις αποικίες και τις εδαφικές τους κατακτήσεις ενώ από το 1907 έως το 1948 παρέπεμπε στις αυτοδιοικούμενες αποικίες της Βρετανικής αυτοκρατορίας (βλ. Καναδάς, Νέα Ζηλανδία, Νότιος Αφρική και φυσικά το Ελεύθερο Ιρλανδικό Κράτος). Η Ινδία, το Πακιστάν και η Κένυα, μεταξύ άλλων, ήταν επικράτειες για κάποιο χρονικό διάστημα. Η Διακήρυξη Balfour του 1926 (Balfour Declaration of 1926) αναγνώρισε τις επικράτειες ως αυτόνομες κοινότητες εντός της Βρετανικής αυτοκρατορίας, αυτονομία που επικυρώθηκε στην συνέχεια και με τον Νόμο του Westminster.

of Nations[121]. Αυτό έδωσε την δυνατότητα στις Επικράτειες να αποκτήσουν την μορφή κυρίαρχων και κυρίως αυτόνομων εθνών. Επίσης δεν ήταν λίγοι εκείνοι που είχαν συνδέσει το πρώτο Σύνταγμα του Ιρλανδικού κράτους με την αμφιλεγόμενη Αγγλοϊρλανδική Συνθήκη και επιθυμούσαν την άμεση αντικατάστασή του από ένα καινούριο κείμενο νόμου. Έτσι το 1932 ο Éamon de Valera, ίδρυσε το κόμμα Fianna Fáil, το οποίο κέρδισε τις γενικές εκλογές του 1932. Το κόμμα ήταν αποτέλεσμα του σχίσματος που προκλήθηκε στους κόλπους του Sinn Fein όταν μία πρόταση του ηγέτη του με την οποία καλούσε να επιτραπεί στα εκλεγμένα μέλη να λάβουν τις θέσεις τους στο Dáil Éireann - εφόσον και όταν αφαιρείτο ο αμφιλεγόμενος Όρκος της Συμμαχίας (Oath of Allegiance) – δεν έλαβε την υποστήριξη των μελών. Η νέα κυβέρνηση δεν αποδεχόταν ένα Ελεύθερο Ιρλανδικό Κράτος με μόνο 26 χώρες. Αντιθέτως αρνείτο την εγκυρότητα της Συνθήκης, επιδιώκοντας τον τερματισμό της και την αφαίρεση όλων των μοναρχικών συμβόλων από το Σύνταγμα που παρέπεμπαν στην βρετανική αυτοκρατορία[122]. Για τον σκοπό αυτό τα επόμενα χρόνια έγιναν τροποποιήσεις του Συντάγματος με τις οποίες αφαιρέθηκε μεταξύ άλλων η υποχρέωση του Όρκου. Ωστόσο ο de Valera επιθυμούσε ένα Σύνταγμα που θα συνδεόταν άμεσα με το ανεξάρτητο κράτος και θα πήγαζε εξ' ολοκλήρου από τον λαό. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία του Συντάγματος του 1937.

Το Σύνταγμα αποτελείται από 50 άρθρα. Το περιεχόμενό του ορίζει τους κλάδους ή τα όργανα της κυβέρνησης, ρυθμίζει το ζήτημα των δικαστηρίων και φυσικά καθορίζει τον τρόπο λειτουργίας των παραπάνω θεσμών. Στα άρθρα 40-44 αναπτύσσονται και κατοχυρώνονται τα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών. Ήδη από το πρώτο άρθρο του Συντάγματος εδραιώνεται η θέση της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας τόσο όσον αφορά τα εθνικά θέματα όσο και τα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής. Συγκεκριμένα ορίζεται:

[121] Η Κοινοπολιτεία των Εθνών, παλαιότερα γνωστή και ως Βρετανική Κοινοπολιτεία, πρόκειται για μια πολιτική ένωση 54 κρατών-μελών, η συντριπτική πλειοψηφία των οποίων αποτελείται από πρώην περιοχές της Βρετανικής αυτοκρατορίας. Τα χρόνια μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και την διάλυση της Βρετανικής αυτοκρατορίας, όλες οι πρώην αποικίες γίνονταν με την ανεξαρτησία τους μέλη της Κοινοπολιτείας. Σήμερα η Κοινοπολιτεία αποτελείται από 52 χώρες που συνδέονται μεταξύ τους με ιστορικούς δεσμούς και φυσικά με την αγγλική γλώσσα. Νομική υποχρέωση μεταξύ των μελών δεν υπάρχει ωστόσο ενστερνίζονται αξίες και αρχές όπως η δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και ο κανόνας του rule of law. Το 1949 η Ιρλανδία αποχώρησε από την Κοινοπολιτεία με την μετατροπή του πολιτεύματός της σε Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία.

[122] Delany, V. T. H. "The Constitution of Ireland: Its Origins and Development." *The University of Toronto Law Journal*, vol. 12, no. 1, 1957, σελ. 6-7.

«The Irish nation hereby affirms its inalienable, indefeasible, and sovereign right to choose its own form of Government, to determine its relations with other nations, and to develop its life, political, economic and cultural, in accordance with its own genius and traditions[123]».

Κατ' αυτόν τον τρόπο η Ιρλανδία αυτοπροσδιορίζεται ως ένα αυτόνομο, ανεξάρτητο και δημοκρατικό κράτος. Ταυτόχρονα αποκαθίσταται το ζήτημα της γλώσσας καθώς σύμφωνα με το άρθρο 8 επίσημη γλώσσα του κράτους είναι πλέον τα Ιρλανδικά[124].

Στα άρθρα 1-39 αναπτύσσονται οι βασικοί θεσμοί του κράτους και οι αρμοδιότητές τους. Στην Ιρλανδία υπάρχει σαφής χωρισμός των εξουσιών ανάμεσα στο νομοθετικό, το δικαστικό και το εκτελεστικό σώμα. Όσον αφορά την εκτελεστική εξουσία, αυτή ασκείται βάσει Συντάγματος από την εκλεγμένη Κυβέρνηση[125]. Αρχηγός της Κυβέρνησης είναι ο Πρωθυπουργός *(Taoiseach),* ο οποίος προτείνεται από το *Dáil Éireann,* την Βουλή των Αντιπροσώπων, που μαζί με το *Seanad Éireann,* δηλαδή την Γερουσία, συνθέτουν το Κοινοβούλιο *(Oireachtas).* Ο *Taoiseach* διορίζει τον Αναπληρωτή Πρωθυπουργό *(Tánaiste)* καθώς και το Υπουργικό Συμβούλιο[126]. Η κυβέρνηση είναι υπόλογη στο *Dáil Éireann* και χρειάζεται την υποστήριξη της πλειοψηφίας των TDs (*Teachta Dála)*, των εκλεγμένων μελών του *Dáil Éireann.*

Η άσκηση της νομοθετικής εξουσίας γίνεται από το Κοινοβούλιο *(Oireachtas[127]).* Το *Oireachtas* αποτελείται από το *Dáil,* την Γερουσία (Senate), και τον Πρόεδρο (President). Οι *Teachta Dála* εκλέγονται στις γενικές εκλογές, οι οποίες πρέπει να διεξάγονται τουλάχιστον κάθε 5 χρόνια. Από την άλλη οι Γερουσιαστές διορίζονται είτε από τον *Taoiseach*, είτε εκλέγονται στις εκλογές της Γερουσίας, οι οποίες πραγματοποιούνται μετά τη διεξαγωγή των γενικών εκλογών. Με την σειρά του ο Πρόεδρος, το όργανο που υπερισχύει έναντι όλων των άλλων προσώπων του

[123] Bunreacht na hÉireann / Constitution of Ireland, http://www.irishstatutebook.ie/pdf/en.cons.pdf
[124] Άρθρο 8: «1. The Irish language as the national language is the first official language.
2. The English language is recognised as a second official language».
[125] Άρθρο 28.2 «The executive power of the State shall, subject to the provisions of this Constitution, be exercised by or on the authority of the Government».
[126] Άρθρο 28. 6: «1° The Taoiseach shall nominate a member of the Government to be the Tánaiste.
2° The Tánaiste shall act for all purposes in the place of the Taoiseach if the Taoiseach should die, or become permanently incapacitated, until a new Taoiseach shall have been appointed.
3° The Tánaiste shall also act for or in the place of the Taoiseach during the temporary absence of the Taoiseach».
[127] Άρθρο 15.1: «1° The National Parliament shall be called and known, and is in this Constitution generally referred to, as the Oireachtas.
2° The Oireachtas shall consist of the President and two Houses, viz.: a House of Representatives to be called Dáil Éireann and a Senate to be called Seanad Éireann».

κράτους[128], εκλέγεται από τον λαό για ένα χρονικό διάστημα επτά ετών[129] με δυνατότητα επανεκλογής για μία ακόμα θητεία. Μία από τις βασικές αρμοδιότητες του Προέδρου είναι ο διορισμός του Πρωθυπουργού ύστερα από υπόδειξη της Βουλής των Αντιπροσώπων. Ταυτόχρονα διορίζει και τα λοιπά μέλη της Κυβέρνησης[130]. Αρμοδιότητα του Κοινοβουλίου είναι η θέσπιση νέων καθώς και η τροποποίηση υφιστάμενων νόμων. Οι νέοι νόμοι ξεκινούν ως Νομοσχέδια (Bills) και πρέπει να συζητηθούν και να ψηφιστούν από τις δύο Βουλές προτού ο Πρόεδρος μετατρέψει το νομοσχέδιο σε νόμο με την υπογραφή του[131]. Όταν ένα νομοσχέδιο γίνει νόμος αποκαλείται *Act of the Oireachtas*. Οποιαδήποτε εκλεγμένο μέλος της Βουλής των Αντιπροσώπων ή της Γερουσίας μπορεί να προτείνει ένα νομοσχέδιο προκειμένου να εγκριθεί από το Σώμα ωστόσο το νομοσχέδιο αυτό πρέπει να έχει την υποστήριξη της Κυβέρνησης εάν συνεπάγεται τη δαπάνη δημόσιου χρήματος[132]. Επίσης ο Πρόεδρος έχει την δύναμη να παραπέμψει ένα σχέδιο νόμου στο Ανώτατο Δικαστήριο (Supreme Court) για να γνωμοδοτήσει σχετικά με την συνταγματικότητά του[133].

Τα άρθρα 34 έως 37 του Συντάγματος ρυθμίζουν τα ζητήματα που αφορούν την άσκηση της δικαστικής εξουσίας. Στην χώρα υπάρχουν πέντε βασικά δικαστήρια: το District Court, το Circuit Court, το High Court, το Court of Appeal και τέλος το Supreme Court. Το District Court έχει δικαιοδοσία για την εκδίκαση μικρότερης σημασίας αστικών και ποινικών υποθέσεων. Οι ενστάσεις των υποθέσεων του District Court ασκούνται στο Circuit Court. Με την σειρά του το Circuit Court, εκτός από τις

[128] Άρθρο 12.1. «There shall be a President of Ireland (Uachtarán na hÉireann), hereinafter called the President, who shall take precedence over all other persons in the State and who shall exercise and perform the powers and functions conferred on the President by this Constitution and by law».

[129] Άρθρο 12.3. «1° The President shall hold office for seven years from the date upon which he enters upon his office, unless before the expiration of that period he dies, or resigns, or is removed from office, or becomes permanently incapacitated, such incapacity being established to the satisfaction of the Supreme Court consisting of not less than five judges.
2° A person who holds, or who has held, office as President, shall be eligible for re-election to that office once, but only once».

[130] Άρθρο 13.1. «1° The President shall, on the nomination of Dáil Éireann, appoint the Taoiseach, that is, the head of the Government or Prime Minister.
2° The President shall, on the nomination of the Taoiseach with the previous approval of Dáil Éireann, appoint the other members of the Government».

[131] Άρθρο 13.3. «1° Every Bill passed or deemed to have been passed by both Houses of the Oireachtas shall require the signature of the President for its enactment into law.
2° The President shall promulgate every law made by the Oireachtas».

[132] https://www.citizensinformation.ie/en/government_in_ireland/irish_constitution_1/main_institutions_of_the_state.html

[133] Άρθρο 26.1. «1° The President may, after consultation with the Council of State, refer any Bill to which this Article applies to the Supreme Court for a decision on the question as to whether such Bill or any specified provision or provisions of such Bill is or are repugnant to this Constitution or to any provision thereof».

ανωτέρω περιπτώσεις, έχει δικαιοδοσία για αστικές και ποινικές υποθέσεις με μεγαλύτερη βαρύτητα. Οι ενστάσεις για την έκβαση μιας υπόθεσης που εκδικάστηκε στο Circuit Court ασκούνται στο High Court. Το High Court έχει επίσης δικαιοδοσία για αστικές και ποινικές υποθέσεις. Παραδείγματος χάριν, τα πιο σοβαρά ποινικά αδικήματα όπως η ανθρωποκτονία, εκδικάζονται από το High Court. Οι εφέσεις του High Court ασκούνται στο Court of Appeal ή σε κάποιες περιπτώσεις απευθείας στο Supreme Court[134]. Τέλος, το Ανώτατο Δικαστήριο (Supreme Court[135]) αποτελεί την τελευταία βαθμίδα της δικαιοδοτικής διαδικασίας και ο Πρόεδρός του ονομάζεται Chief Justice[136].

Όλα τα ιρλανδικά δικαστήρια λειτουργούν υπό το σύστημα του *Stare Decisis*, την αρχή δηλαδή του σεβασμού των δικαστικών προηγουμένων σε όμοιες υποθέσεις[137]. Η απόφαση ενός δικαστηρίου είναι δεσμευτική τόσο για το ίδιο δικαστήριο όσο και για τα δικαστήρια κατώτερης βαθμίδας. Αυτό συνεπάγεται πως ενώ τα δικαστήρια έχουν την δυνατότητα να ανατρέψουν δικές τους ή κατώτερων δικαστηρίων δικαστικές αποφάσεις εντούτοις δεν μπορούν να ανατρέψουν τις αποφάσεις ανώτερων δικαστηρίων, οι οποίες σε κάθε περίπτωση είναι δεσμευτικές. Αυτός είναι και ένας από τους λόγους που οι αποφάσεις του Supreme Court έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα. Επιπλέον, τα δικαστικά προηγούμενα πρέπει να ακολουθούνται ανεξαρτήτως της παλαιότητάς τους. Ωστόσο όταν πρόκειται για δικαστικά

---

[134] https://www.citizensinformation.ie/en/justice/courts_system/courts.html

[135] Άρθρο 34.4. «1° The Court of Appeal shall: i. save as otherwise provided by this Article, and ii. with such exceptions and subject to such regulations as may be prescribed by law,
have appellate jurisdiction from all decisions of the High Court, and shall also have appellate jurisdiction from such decisions of other courts as may be prescribed by law.
2° No law shall be enacted excepting from the appellate jurisdiction of the Court of Appeal cases which involve questions as to the validity of any law having regard to the provisions of this Constitution.
3° The decision of the Court of Appeal shall be final and conclusive, save as otherwise provided by this Article.
5.1° The Court of Final Appeal shall be called the Supreme Court.
3° The Supreme Court shall, subject to such regulations as may be prescribed by law, have appellate jurisdiction from a decision of the Court of Appeal if the Supreme Court is satisfied that:
i. the decision involves a matter of general public importance, or
ii. in the interests of justice it is necessary that there be an appeal to the Supreme Court.
4° Notwithstanding section 4.1° hereof, the Supreme Court shall, subject to such regulations as may be prescribed by law, have appellate jurisdiction from a decision of the High Court if the Supreme Court is satisfied that there are exceptional circumstances warranting a direct appeal to it, and a precondition for the Supreme Court being so satisfied is the presence of either or both of the following factors:
i. the decision involves a matter of general public importance, ii. the interests of justice.
5° No law shall be enacted excepting from the appellate jurisdiction of the Supreme Court cases which involve questions as to the validity of any law having regard to the provisions of this Constitution.
6° The decision of the Supreme Court shall in all cases be final and conclusive».

[136] Άρθρο 34.5. 2° «The president of the Supreme Court shall be called the Chief Justice».

[137] Μουσταΐρα, Ν. Ελίνα, Συγκριτικό Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2012, σελ. 59.

προηγούμενα πριν από το 1922 και συγκεκριμένα το 1937, ακολουθούνται μόνο εφόσον είναι σύμφωνα με το ιρλανδικό Σύνταγμα.

Σε γενικές γραμμές πάντως θα μπορούσαμε να πούμε πως σήμερα το νομικό σύστημα της Ιρλανδίας αποτελεί ένα αμάλγαμα τεσσάρων θεμελιωδών νομικών πηγών: το Σύνταγμα, το common law, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (European Convention on Human Rights) και την Ευρωπαϊκή Ένωση[138]. Λόγω της μεγάλης και κοινής ιστορίας με την Αγγλία το νομικό σύστημα της χώρας ακολουθεί σε γενικές γραμμές το αγγλικό πρότυπο. Εντούτοις και μόνο η ύπαρξη του γραπτού Συντάγματος το οποίο διαδραματίζει εξέχοντα ρόλο όχι μόνο στην νομική αλλά και την κοινωνικοπολιτική ζωή των Ιρλανδών, το κάνει να διαφοροποιείται με έναν ιδιαίτερο τρόπο. Επίσης, με την είσοδο της Ιρλανδίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 1973 και την απόκτηση της ιδιότητας του κράτους-μέλους έγιναν και ορισμένες συνταγματικές τροποποιήσεις. Κατά την είσοδό του στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και σύμφωνα με τις διατάξεις του βασικού νομοθετικού κειμένου της Ένωσης, την *Συνθήκη της Λισαβόνας (Treaty of Lisbon[139]),* κάθε μέλος συμφωνεί να παραχωρήσει ένα κομμάτι της εθνικής του κυριαρχίας αναγνωρίζοντας την ίδια στιγμή την υπεροχή των ευρωπαϊκών κανόνων δικαίου έναντι της εθνικής νομοθεσίας. Αυτό γίνεται με σκοπό την επίτευξη μιας κοινής γραμμής σε πολιτικό, κοινωνικό, εμπορικό και δικαιοδοτικό επίπεδο μεταξύ των μελών, για την ομαλή λειτουργίας της Ένωσης και την ταυτόχρονη διασφάλιση της δημοκρατίας [140] . Στην Ιρλανδία, με την 3η Τροποποίηση του Συντάγματος το 1972 προβλέφθηκε η δυνατότητα το κράτος να γίνει μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης[141] ενώ με την 28η Τροποποίηση προβλέφθηκε η δυνατότητα επικύρωσης της Συνθήκης της Λισαβόνας[142].

[138] Binchy, William, The Irish Legal System: An Introduction, Legal Information Management, 11 (2011), pp. 151–155 © The British and Irish Association of Law Librarians.

[139] Η Συνθήκη της Λισαβόνας (αρχικά γνωστή ως Μεταρρυθμιστική Συνθήκη) είναι μια διεθνής συμφωνία που τροποποιεί τις δύο συνθήκες που αποτελούν τη συνταγματική βάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Η Συνθήκη της Λισαβόνας υπογράφηκε από τα κράτη μέλη της ΕΕ στις 13 Δεκεμβρίου 2007 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Δεκεμβρίου 2009. Με την Συνθήκη αυτή τροποποιήθηκε η Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992), γνωστή πλέον και ως Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (2007) ή ΣΕΕ (Treaty on European Union), και τη Συνθήκη της Ρώμης (1957), με την σειρά της γνωστή και ως Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2007) ή ΣΛΕΕ (Treaty on the Functioning of the European Union).

[140] O'Higgins, F. Thomas, "THE IRISH LEGAL SYSTEM." *Irish Jurist (1966-),* vol. 31, 1996, p. 5.

[141] Άρθρο 29.4.4° «Ireland affirms its commitment to the European Union within which the member states of that Union work together to promote peace, shared values and the well-being of their peoples».

[142] Άρθρο 29.4. 5° «The State may ratify the Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon on the 13th day of December 2007 ("Treaty of Lisbon"), and may be a member of the European Union established by virtue of that Treaty».

V. Οι επιρροές του δικαιοδοτικού συστήματος

i.Η έννοια του έθνους στον Οδυσσέα του Joyce

Ένα δικαιοδοτικό σύστημα δύναται να έχει δεχθεί επιρροές, είτε σε μικρότερο είτε σε μεγαλύτερο βαθμό, από ιδεολογίες εθνικιστικής φύσεως. Η κεντρική ιδέα πίσω από μια εθνικιστική προσέγγιση είναι πως ένα σύνολο ατόμων σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους ή ακόμα και σε διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές αποτελούν μια οντότητα. Ο τρόπος που τέτοιου είδους πληθυσμοί συνθέτουν μια ενιαία οντότητα οφείλεται κατά βάση σε μια κοινή πολιτιστική καταγωγή, κοινές παραδόσεις και γλώσσα και ενίοτε θρησκευτικά πιστεύω. Ωστόσο, το πιο σημαντικό ίσως χαρακτηριστικό αποτελεί η πεποίθηση των ίδιων των ανθρώπων πως συνδέονται με μια κοινή ταυτότητα από την οποία απορρέουν ηθικά και πολιτικά δικαιώματα αλλά και αμοιβαίες ευθύνες [143] . Η περίπτωση της Ιρλανδίας συγκεντρώνει αρκετό ενδιαφέρον διότι ολόκληρη σχεδόν η προσπάθεια για ανεξαρτησία και αυτονομία της χώρας δομήθηκε γύρω από την ιδέα του έθνους-κράτους, στον πυρήνα της οποίας εντοπίζει κανείς την κέλτικη καταγωγή. Καθ' όλη την διάρκεια της αγγλικής κατοχής στο μυαλό των ανθρώπων της η Ιρλανδία ήταν ένα έθνος που του έλειπε μια κρατική υπόσταση. Μοιραία λοιπόν όλες οι διεκδικήσεις τους συγκεντρώθηκαν γύρω από αυτόν τον σκοπό και χρωματίστηκαν από την εικόνα που είχαν οι ίδιοι οι Ιρλανδοί για τον εαυτό τους.

Αυτό ακριβώς το πνεύμα της εποχής αποτυπώνει με χαρακτηριστικό τρόπο ο Joyce στον *Οδυσσέα*[144]. Το βιβλίο αυτό αποτελεί την καταγραφή των περιπετειών και των συναντήσεων του Leopold Bloom και εκτυλίσσεται στο διάστημα μιας μονάχα ημέρας, στις 16 Ιουνίου 1904 στο Δουβλίνο. Η συγγραφή του βιβλίου διήρκησε από το 1914 έως το 1922 σε μια περίοδο που η Ιρλανδία σημαδεύτηκε από έντονα κοινωνικοπολιτικά γεγονότα. Η κρίση του Home Rule, η επανάσταση του 1916, η άνοδος του Sinn Fein και ο Πόλεμος, με αποκορύφωμα την συμφωνία για την ανεξαρτησία της χώρα το 1922, είναι μερικά από τα συμβάντα που συνέβαλαν στην διαμόρφωση της σύγχρονης ιστορίας της Ιρλανδίας. Κατά καιρούς έχει υποστηριχθεί

[143] Clarke, Desmond M. "Nationalism, the Irish Constitution, and Multicultural Citizenship." Northern Ireland Legal Quarterly, vol. 51, no. 1, Spring 2000, p. 101.
[144] Τζούς, Τζέιμς, Οδυσσέας, εκδόσεις Κέδρος, μτφρ. Καψασκής Σωκράτης, Οκτώβριος 2008

πως ο Οδυσσέας στην βάση του δεν είναι πολιτικό βιβλίο. Ωστόσο το έργο, ειδικότερα στα επεισόδια Aeolus και Cyclops, μπορεί να αναγνωστεί ως μια προσπάθεια να αποδομηθεί ο μύθος της Ρομαντικής Ιρλανδίας που εδραιώθηκε παράλληλα με την άνοδο του Gaelic Revival και απέκτησε πολιτική έκφραση με την επανάσταση του 1916.

Στο επεισόδιο Aeolus του Οδυσσέα, ο Leopold Bloom μπαίνει στα γραφεία της εφημερίδας και διερωτάται γιατί οι άνδρες γελάνε φωναχτά. Ο καθηγητής MacHugh υποδεικνύει ως πηγή γέλιου τον εθνικιστικό λόγο του Dan Dawson με τίτλο *Η όμορφη πατρίδα μας*. Ο Bloom στο σημείο αυτό ρωτάει: «Πατρίδα τίνος;» για να λάβει ως απάντηση «Ιδού μια καίρια ερώτηση» από τον καθηγητή[145]. Σε αυτή την μικρή και σύντομη στιχομυθία ο Joyce θέτει τις βάσεις για να αναδείξει όλα εκείνα τα ερωτήματα που αφορούν την Ιρλανδία του χθες και του σήμερα. Έχοντας ως πρωταγωνιστή του βιβλίου του έναν γεννημένο Ιρλανδό εβραϊκής καταγωγής, ο οποίος συχνά αντιμετωπίζεται από τους συμπατριώτες του ως κάτι αλλόκοτο και παράταιρο, μας κάνει να αναρωτηθούμε για τον χαρακτήρα της Ιρλανδίας και για τον ρόλο του *Άλλου* ο οποίος πολύ συχνά λειτουργεί ως αφετηρία για να προσδιορίσουμε το ποιοι πραγματικά (δεν) είμαστε.

Σε ένα έθνος - κράτος που έχει δομηθεί πάνω στα διδάγματα της ιστορίας και έχει επηρεαστεί από θρησκευτικά και εθνικιστικά φρονήματα, η κατανομή των δικαιωμάτων αλλά και η ιθαγένεια λαμβάνει χώρα με αυστηρά κριτήρια που συχνά λειτουργούν ως απομονωτικός παράγοντας γι' αυτούς που φαίνεται να μην πληρούν το εθνικό ιδεώδες. Στην περίπτωση της Ιρλανδίας, μιας χώρας με έντονα αντιθετικά σύνολα όπως Καθολικός - Προτεστάντης, Αστική - Αγροτική τάξη, Γαελική καταγωγή - Πολυπολιτισμικότητα, ο προσδιορισμός του περιεχομένου και του χαρακτήρα της Ιρλανδικότητας καθίσταται δύσκολο εγχείρημα. Στον Οδυσσέα του Joyce οι Ιρλανδοί αποτελούν μια συνεκτική κοινότητα κέλτικης καταγωγής και ιρλανδικού εθνικού χαρακτήρα που συνοψίζεται σε τρία συστατικά: Καθολικισμός, εθνικισμός και η γη[146]. Μια τέτοιου είδους προσέγγιση καλλιεργεί μια αίσθηση ενότητας, αλληλεγγύης και κατευθύνει τους ανθρώπους προς έναν κοινό σκοπό. Από την άλλη βέβαια μπορεί να καταστεί ιδιαίτερα απροσπέλαστη για αυτούς που επιθυμούν να γίνουν μέρος του συνόλου αλλά δεν φέρουν αυτά τα τυπικά χαρακτηριστικά.

[145] *Ό.π.,* σελ. 160.
[146] Vincent J. Cheng, Amnesia and the Nation: History, Forgetting, and James Joyce.

Στο επεισόδιο Cyclops ο Bloom έχει μια έντονη συζήτηση με τον επονομαζόμενο ως *Πολίτη*. Οι δύο συνομιλητές εκφράζουν ο καθένας με τον τρόπο του ένα διαφορετικό και εκ διαμέτρου αντίθετο ιδεώδες. Στο ένα άκρο ο Bloom, η έκφραση του πλουραλιστικού στοιχείου και από την άλλη ο Πολίτης, η ενσάρκωση αυτού που θεωρείται ως γνήσιος Ιρλανδός. Ο συνομιλητής του Bloom εκφράζει ένα άσβεστο μίσος για τους Άγγλους[147] την ώρα που ο Bloom διατηρεί μια μετριοπαθή στάση, κάνοντας ιδιαίτερη μνεία στον πολιτισμό τους, ισχυριζόμενος πως είναι σφάλμα να κατηγορεί κάποιος ένα ολόκληρο έθνος για τις πολιτικές και τα σφάλματα των ηγετών του. Κάτι που φυσικά ο Πολίτης αντικρούει άγρια και θυμωμένα[148]. Την ίδια στιγμή, κάνει έναν σαφή διαχωρισμό ανάμεσα στο «εμείς» και το «αυτοί». «Εξαπατούν τους χωρικούς και τους φτωχούς της Ιρλανδίας, λέει ο πολίτης. Δεν θέλουμε πια ξένους στον τόπο μας… Όσο για τους ξένους, λέει ο πολίτης, το λάθος είναι δικό μας. Εμείς τους αφήσαμε να μπούνε. Εμείς τους φέραμε. Η μοιχαλίδα και ο αγαπητικός της έφεραν εδώ τους ληστές τους Σάξωνες[149]». Φυσικά ο Πολίτης αναφέρεται τόσο στους Άγγλους όσο και σε οποιοδήποτε ξένο στοιχείο στον Ιρλανδικό χώρο. Δεν διαχωρίζει τους Άγγλους κατακτητές από τον Bloom, έναν άνθρωπο γεννημένο στην Ιρλανδία, διότι κανένας από τους δύο δεν έχει το Ιρλανδικό αίμα. Κατά την εξέλιξη της σκηνής μετά την αποχώρηση του Bloom οι συμμετέχοντες μιλούν με απαξιωτικά σχόλια για εκείνον, παρουσιάζοντάς τον ως έναν διαστροφικό εγκληματία εξαιτίας της εβραϊκής του καταγωγής: «Πάνω σε αυτά να σου και μπαίνει ο Μάρτιν και ρωτάει πού είναι ο Μπλουμ… -Πού είναι; Λέει ο Λένεχαν. Ληστεύει χήρες και ορφανά» και «Είναι ένας διεστραμμένος εβραίος, λέει ο Μάρτιν, από κάποια περιοχή της Ουγγαρίας..[150]».

Πέρα από τα σαφή αντισημιτικά σχόλια, ο ήρωας του Joyce αντιμετωπίζεται με εχθρική δυσπιστία εξαιτίας της πολυπολιτισμικής του καταγωγής. Για εκείνους είναι αδύνατο να αγαπήσει ή έστω να θεωρήσει έναν τόπο ως πατρίδα γιατί τα πλουραλιστικά του χαρακτηριστικά τον καθιστούν στα μάτια τους ανέστιο:

---

[147] «Στο διάολο τα κτήνη, οι γαμημένοι οι Εγγλέζοι και η γλώσσα τους». Βλ. Τζούς, Τζέιμς, Οδυσσέας, εκδόσεις Κέδρος, μτφρ. Καψασκής Σωκράτης, Οκτώβριος 2008, σελ. 381. μ

[148] «Και από το συφιλιδισμό τους, θες να πεις, λέει ο πολίτης. Στο διάολο να πάνε! Και η κατάρα του Θεού να πέσει πάνω σ' αυτούς τους γαμημένους ηλίθιους, της πουτάνας γέννα! Ούτε μουσική έχουν, ούτε τέχνη, ούτε λογοτεχνία που ν' αξίζει δύο πεντάρες. Ό,τι πολιτισμό έχουν, τον έκλεψαν από μας». *Ό.π.*, σελ. 381.

[149] *Ό.π.*, σελ. 380.

[150] *Ό.π.*, σελ. 394-395.

«Και στο κάτω-κάτω, λέει ο Τζών Γουάιζ, γιατί ένας εβραίος δεν μπορεί ν' αγαπάει τη χώρα του το ίδιο με οποιονδήποτε άλλον;
Γιατί όχι, λέει ο Τζ. Τζ., εφ' όσον έχει αποφασίσει για ποια χώρα πρόκειται;
Είναι εβραίος, ή εθνικός, ή καθολικός, ή μεθοδιστής, ή ό,τι διάολο είναι; λέει ο Νέντ. Ποιος είναι τέλος πάντων;[151] »

Είναι σαφές πως για εκείνους άτομα όπως ο Bloom δεν είναι και δεν θα γίνουν ποτέ Ιρλανδοί[152]. Βαθιά μέσα τους υπάρχει ριζωμένη η εθνικιστική αντίληψη του καθαρού αίματος αγνοώντας την ίδια στιγμή πως πρόγονοι των Ιρλανδών ήταν μεταξύ άλλων φύλα όπως οι Κέλτες, οι Σάξωνες και οι Σκανδιναβοί[153]. Οι ιδέες τους όμως περί της έννοιας του έθνους διαφέρουν. Ο Bloom σαν ένας μοντέρνος πολίτης του σύγχρονου κόσμου τάσσεται υπέρ μιας ενότητας που δεν κοιτάει γεωγραφικά ή πολιτισμικά σύνορα. «Έθνος; λέει ο Μπλουμ. Έθνος είναι οι άνθρωποι που ζουν στον ίδιο τόπο» δηλώνει ο χαρακτήρας του Joyce για να εισπράξει την χλεύη των άλλων. Γι' αυτούς τα σύνορα λειτουργούν ως ένας τρόπος οριοθέτησης ανάμεσα στο «εμείς» και το «εσείς», όχι μονάχα στα πλαίσια της εξωτερικής πολιτικής αλλά και μέσα στην ίδια την ιρλανδική κοινωνία. Πάντως, όσο αστεία και αν ηχεί στα αυτιά των άλλων ο τρόπος που ο Bloom αντιλαμβάνεται το έθνος, οι απόψεις του φαίνεται να βρίσκουν πλήρη εφαρμογή στις επιταγές του σήμερα. Μετά το δημοψήφισμα της 22ης Μαΐου 1998 στην Βόρεια Ιρλανδία όσον αφορά την επονομαζόμενη *Good Friday Agreement*, προσδόθηκε στην έννοια της ιθαγένειας μια πιο ευρεία και ευέλικτη διάσταση. Μεταξύ άλλων αναγνωρίζεται πως: «the birthright of all the people of Northern Ireland to identify themselves and be accepted as Irish or British, or both, as they may so choose». Κατά τον Vincent J. Cheng η προσέγγιση αυτή πρόκειται στην πραγματικότητα «για μια εντυπωσιακή έννοια που απαλλάσσει την ιθαγένεια και την υπηκοότητα από κάθε αντίληψη τόπου, χώρου και κατοικίας[154]», δίνοντας στους ανθρώπους το δικαίωμα και την ελευθερία να αυτοπροσδιοριστούν όπως ακριβώς επιθυμούν.

Σε κοινωνικοπολιτικό επίπεδο η επιρροή των εθνικιστικών αντιλήψεων είναι αδιαμφισβήτητη. Αυτό που κρίνεται αναγκαίο να διερευνηθεί είναι το κατά πόσον το

[151] *Ό.π.*, σελ. 394.
[152] «Μπορώ να ρωτήσω ποιο είναι το δικό σου έθνος; λέει ο πολίτης.
Η Ιρλανδία λέει ο Μπλουμ. Εδώ γεννήθηκα. Η Ιρλανδία.
Ο πολίτης δεν μίλησε, μόνο άρχισε να καθαρίζει το λαιμό του για να φτύσει…». *Ό.π.*, σελ. 388.
[153] Vincent J. Cheng, Amnesia and the Nation: History, Forgetting, and James Joyce.
[154] Vincent J. Cheng, Amnesia and the Nation: History, Forgetting, and James Joyce.

φαινόμενο αυτό επηρέασε πράγματι, και αν ναι σε ποιον βαθμό, το ιρλανδικό νομικό σύστημα. Η εξέταση αυτή δεν θα μπορούσε παρά να έχει ως αφετηρία τον πυρήνα ενός δικαιοδοτικού συστήματος, το Σύνταγμα.

ii.Οι αρχές που διέπουν το Σύνταγμα

Με την δημιουργία του νεοσύστατου κράτους σηματοδοτήθηκε η μετάβαση σε μια καινούρια εποχή, η οποία θεσμικά – και συμβολικά – βρήκε την έκφρασή της στο Σύνταγμα. Αν διαβάσει κανείς το κείμενο του Συντάγματος θα αντιληφθεί πως πέρα από τον νομικό του χαρακτήρα αποτελεί κατά κάποιον τρόπο ένα αμάλγαμα των ιδεών περί ιρλανδικής ζωής και ταυτότητας όπως είχαν διαμορφωθεί μέχρι το 1930, με την αναπόδραστη συμβολή της ιστορίας στην διαμόρφωση των βλέψεων σχετικά με τον χαρακτήρα του κράτους - έθνους[155]. Κατά τον John Kelly το Ιρλανδικό Σύνταγμα είναι τόσο νόμος όσο και μανιφέστο[156], ένα μανιφέστο που συνδυάζει τις εθνικιστικές επιδιώξεις με το θρησκευτικό πνεύμα, κατά βάση του Καθολικισμού. Το προοίμιο του Συντάγματος του 1937 διακηρύσσει:

> «In the Name of the Most Holy Trinity, from Whom is all authority and to Whom, as our final end, all actions both of men and States must be referred, We, the people of Éire, Humbly acknowledging all our obligations to our Divine Lord, Jesus Christ, Who sustained our fathers through centuries of trial, Gratefully remembering their heroic and unremitting struggle to regain the rightful independence of our Nation, And seeking to promote the common good, with due observance of Prudence, Justice and Charity, so that the dignity and freedom of the individual may be assured, true social order attained, the unity

[155] Kavanagh, Aileen, The Irish Constitution at 75 Years: Natural Law, Christian Values and the Ideal of Justice (September 1, 2012). (2012) 48 Irish Jurist 71-101, Oxford Legal Studies Research Paper No. 5/2013, p. 71.
[156] Kelly, John, "The Constitution: law and Manifesto", The Constitution of Ireland 1937–1987 (Dublin: Institute of Public administration, 1988), p.208.

of our country restored, and concord established with other nations, Do hereby adopt, enact, and give to ourselves this Constitution[157]».

Με μια πρώτη ανάγνωση γρήγορα διαπιστώνει κανείς την έντονη επιρροή του θρησκευτικού στοιχείου ενώ ιδιαίτερη μνεία γίνεται στους μακροχρόνιους αγώνες των προγόνων που θυσίασαν την ζωή τους για ελευθερία και ανεξαρτησία. Το στοιχείο αυτό δεν είναι τυχαίο. Ήδη από τις πρώτες διατάξεις του το Σύνταγμα προσπαθεί να δημιουργήσει μια αίσθηση συλλογικής ταυτότητας μεταξύ των ανθρώπων που βρίσκονται στην επικράτεια της χώρας και μοιράζονται δύο κοινά χαρακτηριστικά: την Καθολική θρησκεία και την ιστορική παράδοση.

Μετά την ανεξαρτησία της Ιρλανδίας, η πλειοψηφία των πολιτών στο Ελεύθερο Ιρλανδικό Κράτος ήταν Ρωμαιοκαθολικοί. Πέρα από την σαφή επίδραση της Καθολικής Εκκλησίας σε κάθε πτυχή της ανθρώπινης ζωής, το ζήτημα ήταν φυσικά και ποσοτικό. Υπολογίζεται πως το 1937 το 96,3% των ανθρώπων στην Ιρλανδία είχαν ασπαστεί το Καθολικό δόγμα[158]. Το Σύνταγμα και οι δημιουργοί του βασίστηκαν σε αυτή την πραγματικότητα προκειμένου να επιτύχουν μια αναγκαία κοινωνική ενότητα ύστερα από περιόδους εκτεταμένων και πολυετών αναταραχών. Την ίδια στιγμή η επίκληση στο ιστορικό παρελθόν αντικατοπτρίζει την επιθυμία συγκερασμού του με το παρόν και το μέλλον, λειτουργώντας ως σηματοδότης για την χάραξη της μετέπειτα πορείας του έθνους. Συνταγματικά (Άρθρα 1-3), το έθνος ορίζεται ως εξής:

«1. The Irish nation hereby affirms its inalienable, indefeasible, and sovereign right to choose its own form of Government, to determine its relations with other nations, and to develop its life, political, economic and cultural, in accordance with its own genius and traditions».

2. It is the entitlement and birthright of every person born in the island of Ireland, which includes its islands and seas, to be part of the Irish Nation. That is also the entitlement of all persons otherwise qualified in accordance with law to be citizens of Ireland. Furthermore, the Irish nation cherishes its special affinity with people of Irish ancestry living abroad who share its cultural identity and heritage.

[157] Bunreacht na hÉireann / Constitution of Ireland, http://www.irishstatutebook.ie/pdf/en.cons.pdf
[158] Kenny, David, The Virtues of Unprincipled Constitutional Compromises: Church and State in the Irish Constitution (March 25, 2020). European Constitutional Law Review (Forthcoming).

> 3. It is the firm will of the Irish nation, in harmony and friendship, to unite all the people who share the territory of the island of Ireland, in all the diversity of their identities and traditions, recognising that a united Ireland shall be brought about only by peaceful means with the consent of a majority of the people, democratically expressed, in both jurisdictions in the island. Until then, the laws enacted by the Parliament established by this Constitution shall have the like area and extent of application as the laws enacted by the Parliament that existed immediately before the coming into operation of this Constitution».

Έχει υποστηριχθεί πως στην πραγματικότητα οι διατάξεις αυτές που αναφέρονται στην έννοια του ιρλανδικού έθνους αποτελούν περισσότερο εξαγγελίες μιας πολιτικής φιλοσοφίας, αυτή του εθνικισμού, παρά νομικές διατάξεις. Πίσω από την θέση αυτή βρίσκεται ο CJ O'Higgins, ο οποίος το 1975 σε μια ανάλυση των τριών πρώτων άρθρων του Συντάγματος υποστήριξε πως:

> «One of the theories held in 1937 by a substantial number of citizens was that a nation, as distinct from a State, had rights; that the Irish people living in what is now called the Republic of Ireland and in Northern Ireland together formed the Irish Nation; that a nation has a right to unity of territory in some form, be it as a unitary or federal state; and that the Government of Ireland Act 1920, though legally binding, was a violation of that national right to unity which was superior to positive law. This national claim to unity exists not in the legal but in the political order and is one of the rights which was envisaged in Article 2[159]».

Μέσω της διατύπωσής του αυτή ο O'Higgins επιβεβαιώνει τον τρόπο με τον οποίο το ίδιο το Supreme Court αναγνώρισε την μεγάλη επιρροή που άσκησε ο εθνικισμός, θρησκευτικός και μη, στην συνταγματική διαμόρφωση της χώρας. Την ίδια στιγμή κάνει λόγο για το απαράγραπτο και αναφαίρετο *(inalienable, indefeasible)* δικαίωμα του Ιρλανδικού Έθνους να ρυθμίζει τις εσωτερικές και εξωτερικές του υποθέσεις παραπέμποντας άμεσα στην θεωρία του Φυσικού Δικαίου (Natural Law) η οποία ορίζει ότι τα άτομα απολαμβάνουν ορισμένα θεμελιώδη δικαιώματα που υπερισχύουν της

[159] Clarke, Desmond M. "Nationalism, the Irish Constitution, and Multicultural Citizenship." Northern Ireland Legal Quarterly, vol. 51, no. 1, Spring 2000, pp. 107-108.

νομικής αναγνώρισής τους σε μια συγκεκριμένη δικαιοδοσία, σύμφωνα με τις επιταγές του Θετικού Δικαίου (Positive Law)[160].

Η επιρροή του Φυσικού Δικαίου στην νομοθετική και δικαστική ιστορία της Ιρλανδίας είναι μεγάλη. Στο επόμενο κεφάλαιο θα παρουσιαστεί ο τρόπος με τον οποίο, υπό την σκέπη του Φυσικού δικαίου, η χριστιανική ηθική διαδραμάτισε κομβικό ρόλο στην διαμόρφωση της συνταγματικής θεωρίας και εν γένει το δικαιοδοτικό σύστημα της Ιρλανδίας.

[160] *Ο.π.,* σελ. 108-109.

VI. Η θεωρία του Φυσικού Δίκαιου στο Σύνταγμα

Στην περίφημη υπόθεση *State (Ryan) v. Lennon*[161] ο δικαστής CJ Kennedy σε μια πρωτοποριακή για την εποχή τοποθέτηση, τάχθηκε υπέρ του ανενεργού μέχρι τότε δικαστικού ελέγχου σε περιπτώσεις που αφορούσαν την κατοχύρωση θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων[162]. Συγκεκριμένα υποστήριξε:

> «From this it seems clear that, if any legislation of the Oireachtas (including any purported amendment of the Constitution) were to offend against that acknowledged ultimate Source from which the legislative authority has come through the people to the Oireachtas, as, for instance, if it were repugnant to the Natural Law, such legislation would be necessarily unconstitutional and invalid, and it would be, therefore, absolutely null and void and inoperative».

Αν και οι υπόλοιποι δικαστές υιοθέτησαν μια πιο θετικιστική και αυστηρά γραμματική ερμηνεία του Συντάγματος, υποστηρίζοντας πως το νομοθετικό σώμα της Ιρλανδίας (*Oireachtas)* είναι ένα ανεξάρτητο θεσμικό όργανο που δεν υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο, εντούτοις η διαφωνούσα γνώμη του δικαστή Kennedy έθεσε τις βάσεις για μια ερμηνευτική διαδικασία που θα γινόταν υπό το πρίσμα των αρχών του Φυσικού Δικαίου.

Σύμφωνα με την θεωρία του Φυσικού Δικαίου, υπάρχουν δύο ερμηνευτικές προσεγγίσεις για την ανάλυση του Ιρλανδικού Συντάγματος. Η πρώτη προσέγγιση ακολουθεί μια αμιγώς θρησκευτική ανάγνωση και βασίζεται στις ποικίλες θρησκευτικές αναφορές που υπάρχουν στο Σύνταγμα [163] και από την άλλη μια ερμηνεία που στηρίζεται σε ορισμένες θεμελιώδεις αξίες που υπερισχύουν των επιταγών του Θετικού Δικαίου. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση του άρθρου 41[164],

---

[161] State (Ryan) v Lennon [1935] I.R. 170.
[162] Cahillane, Laura, Judicial review in Ireland, May 2010, The Guardian https://www.theguardian.com/law/2010/may/26/ireland-judicial-review
[163] Άρθρο 6. 1. «All powers of government, legislative, executive and judicial, derive, under God, from the people, whose right it is to designate the rulers of the State and, in final appeal, to decide all questions of national policy, according to the requirements of the common good».
[164] Άρθρο 41.1.1° «The State recognises the Family as the natural primary and fundamental unit group of Society, and as a moral institution possessing inalienable and imprescriptible rights, antecedent and superior to all positive law.

που αναγνωρίζει την οικογένεια ως τον θεμέλιο λίθο της κοινωνίας. Χρέος του κράτους είναι η προστασία της οικογένειας με οποιοδήποτε μέσο και τρόπο διότι η ύπαρξή της διασφαλίζει την κοινωνική συνοχή και εξασφαλίζει την σταθερότητα και την ενότητα τόσο του κράτους όσο και του έθνους.

Μέχρι και το 1960 η εφαρμογή των αρχών του Φυσικού Δικαίου ήταν περιορισμένη. Όλα αλλάξαν με την υπόθεση *Ryan v. AG*[165]. Στην υπόθεση αυτή μια νοικοκυρά από το Δουβλίνο ονόματι Gladys Ryan πρόβαλε την αντισυνταγματικότητα ενός νόμου που επέτρεπε στις τοπικές αρχές να ρίχνουν φθόριο στο νερό για την μείωση των περιστατικών εμφάνισης τερηδόνας. Τόσο το High Court όσο και το Supreme Court που ήταν αρμόδια για την εκδίκαση της υπόθεσης αποφάνθηκαν πως η Gladys διατηρούσε το θεμελιώδες δικαίωμα της σωματικής ακεραιότητας. Αν και στο Σύνταγμα δεν υπάρχει κάποιο άρθρο που να κατοχυρώνει άμεσα το δικαίωμα αυτό, τα Δικαστήρια υποστήριξαν πως εμπίπτει στην δικαιοδοτική σφαίρα του άρθρου 40 παρ. 3 που ορίζει:

> «The State guarantees in its laws to respect, and, as far as practicable, by its laws to defend and vindicate the personal rights of the citizen[166]» καθώς και: «The State shall, in particular, by its laws protect as best it may from unjust attack and, in the case of injustice done, vindicate the life, person, good name, and property rights of every citizen[167]».

Ήταν η χρήση της φράσης *in particular* που έκανε τα δικαστήρια να καταλήξουν στο συμπέρασμα πως ο κατάλογος των δικαιωμάτων που απαριθμούνταν στο άρθρο αυτό δεν ήταν αποκλειστικός. Στην πορεία βέβαια προέκυψε το εύλογο ερώτημα σχετικά με το κριτήριο που θα χρησιμοποιείτο προκειμένου να αποφασιστεί ποια είδους δικαιώματα που δεν κατονομάζονταν ενέπιπταν σε αυτή την κατηγορία. Στο High Court ο Δικαστής J Kenny υποστήριξε ότι τα δικαιώματα αυτά θα έπρεπε να βρίσκονται σε σύμπνοια με τον θρησκευτικό και δημοκρατικό χαρακτήρα του κράτους[168]. Το

2° The State, therefore, guarantees to protect the Family in its constitution and authority, as the necessary basis of social order and as indispensable to the welfare of the Nation and the State».

[165] Ryan v Attorney General [1965] I.R. 294.

[166] Άρθρο 40.3.1ο

[167] Άρθρο 40.3.2ο

[168]«In my opinion, the High Court has jurisdiction to consider whether an Act of the Oireachtas respects and, as far as practicable, defends and vindicates the personal rights of the citizen and to declare the legislation unconstitutional if it does not. I think that the personal rights which may be involved to invalidate legislation are not confined to those specified in Article 40 but include all those rights which

Supreme Court αναγνώρισε πράγματι την ύπαρξη αυτών των δικαιωμάτων δίχως ωστόσο να κάνει κάποια αναφορά στα κριτήρια του Kenny. Παρόλα αυτά, σε μεταγενέστερες αποφάσεις του επικαλέστηκε την γνώμη του Δικαστή, ανοίγοντας τον δρόμο για την ερμηνεία του Συντάγματος βάσει κάποιων συγκεκριμένων χριστιανικών αρχών[169].

Αυτό που παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον είναι το γεγονός πως η χριστιανική ηθική επηρέασε βαθύτατα την συνταγματική θεωρία της χώρας, άλλοτε θετικά, άλλοτε όμως αρνητικά. Και αυτό διότι στο πλαίσιο μιας ερμηνείας με γνώμονα το Φυσικό Δίκαιο δημιουργήθηκε μια εσωτερική αντίφαση - σύγχυση ανάμεσα στον συντηρητισμό των καθολικών αρχών και την προοδευτική τους διάσταση. Οι δικαστικές αποφάσεις, περισσότερο ή λιγότερο μετριοπαθείς, φαίνεται να επηρεάζονται από το επιδικαζόμενο κάθε φορά έννομο αγαθό και την κοινωνική ηθική που το συνοδεύει. Η νομολογία είναι χαρακτηριστική.

Στην υπόθεση *McGee v. Attorney General*[170] οι συντηρητικές απόψεις των Ιρλανδών σχετικά με την αντισύλληψη, δέχθηκαν ένα ισχυρό πλήγμα. Το ιστορικό της υπόθεσης έχει ως εξής: η 27χρόνη τότε *May McGee*, μια νέα παντρεμένη γυναίκα, ζούσε με τον άντρα της και τα τέσσερα παιδιά τους σε συνθήκες μεγάλης οικονομικής δυσχέρειας. Ξαφνικά παρουσίασε μια σοβαρή ιατρική πάθηση και σύμφωνα με την γνωμάτευση του γιατρού της μια νέα ενδεχόμενη εγκυμοσύνη θα έθετε σε μεγάλο κίνδυνο την ζωή της. Ως γνωστόν οι μέθοδοι αντισύλληψης αποδοκιμάζονται σθεναρά από την Καθολική Εκκλησία γι' αυτό και την εποχή εκείνη δεν παρασκευάζονταν αντισυλληπτικά στην Ιρλανδία. Επιπλέον η εισαγωγή τους ήταν παράνομη βάσει της *Criminal Law Amendment Act του 1935*. Εξαιτίας αυτού ο γιατρός της McGee συνταγογράφησε αντισυλληπτικά από το Λονδίνο τα οποία η γυναίκα προσπάθησε να εισαγάγει για να κατασχεθούν τελικά από τους τελωνειακούς υπαλλήλους. Η γυναίκα προσέφυγε στην δικαιοσύνη, επικαλούμενη πως η ανωτέρω Πράξη ήταν αντισυνταγματική καθώς παραβίαζε το δικαίωμά της στην προστασία του ιδιωτικού βίου (άρθρο 40), αλλά και το «αναφαίρετο» δικαίωμα της συζυγικής ιδιωτικότητας (marital privacy) σύμφωνα με το άρθρο 41. Η αγωγή της στον πρώτο βαθμό

result from the Christian and democratic nature of the State. It is, however, a jurisdiction to be exercised with caution. None of the personal rights of the citizen are unlimited: their exercise may be regulated by the Oireachtas when the common good requires this» βλ. Ryan v Attorney General [1965] I.R. 294 at 312.

[169] Kavanagh, AIleen, The Irish Constitution At 75 Years: Natural Law, Christian Values and The Ideal of Justice, Legal Research Paper Series, Paper No 5/2013, January 2013, pp. 74-75.

[170] McGee v Attorney General [1974] I.r. 284.

απορρίφθηκε. Ωστόσο η McGee άσκησε έφεση στο Supreme Court τον Νοέμβριο του 1973, όπου η αγωγή της έγινε δεκτή με πλειοψηφία 4-1.

Ενδιαφέρουσες πτυχές της υπόθεσης είναι μεταξύ άλλων το γεγονός πως παρά την έντονη θρησκευτική χροιά της εκδικαζόμενης υπόθεσης κανένας από τους δικαστές δεν αναφέρθηκε στην Παπική Εγκύκλιο που καταδικάζει την αντισύλληψη. Αντ' αυτού οι δικαστές Budd[171], Henchy[172] και Griffin[173] υποστήριξαν πως το δικαίωμα στην συζυγική ιδιωτικότητα απορρέει από το άρθρο 40[174] παρ. 3 περ. 1ο, ανάγοντάς το έτσι σε ζήτημα προσωπικών δικαιωμάτων[175] και εστιάζοντας σε αρχές όπως η δικαιοσύνη (justice), η συμπόνια (charity), η σύνεση (prudence) και φυσικά η αξιοπρέπεια (dignity). Στις ανωτέρω αρχές βασίστηκε και ο δικαστής Walsh στην επιχειρηματολογία του[176] με την μόνη διαφορά πως σύμφωνα με τον ίδιο το δικαίωμα

[171] «What more important personal right could there be in a citizen than the right to determine in marriage his attitude and resolve his mode of life concerning the procreation of children? Whilst the "personal rights" are not described specifically, it is scarcely to be doubted in our society that the right to privacy is universally recognized and accepted with possibly the rarest of exceptions, and that the matter of marital relationship must rank as one of the most important of matters in the realm of privacy. When the preamble to the Constitution speaks of seeking to promote the common good by the observance of prudence, justice and charity so that the dignity and freedom of the individual may be assured, it must surely inform those charged with its construction as to the mode of application of its Articles».MARY McGEE, Plaintiff v THE ATTORNEY GENERAL and THE REVENUE COMMISSIONERS, Defendants (1971 No 2314 P) (SC) Supreme Court [1974] IR 284 at 298, HEARING-DATES: 6 November 1973 a 07 08 09 November 1973; 19 December 1973 19 December 1973, p. 16. http://osaka.law.miami.edu/~schnably/McGeev.AttorneyGeneral%5BIreland-1974%5D.pdf

[172] «In my opinion, s17 of the Act of 1935 violates the guarantee in subs1 of s3 of Article 40 by the State to protect the plaintiff's personal rights by its laws; it does so not only by violating her personal right to privacy in regard to her marital relations but, in a wider way, by frustrating and making criminal any efforts by her to effectuate the decision of her husband and herself, made responsibly, conscientiously and on medical advice, to avail themselves of a particular contraceptive method so as to ensure her life and health as well as the integrity, security and well-being of her marriage and her family» Ο.π., σελ. 19.

[173] «Rathaionn an Stat gan cur isteach lena dhlithibh ar cheartaibh pearsanta aon tsaoranaigh." The literal translation makes it a guarantee "not to interfere with" rather than a guarantee to "respect." Does a law which effectively prevents the plaintiff and her husband in their particular circumstances from resorting to the use of contraceptives for the purpose of ensuring that the plaintiff will not have another pregnancy "respect" or "not interfere with" the right of family privacy of the plaintiff and her husband? In this context, I wish to emphasise that this judgment is confined to contraceptives as such; it is not intended to apply to abortifacients, though called contraceptives, as in the case of abortifacients entirely different considerations may arise. In my opinion, a statute which makes it a criminal offence for the plaintiff or her husband to import or to acquire possession of contraceptives for use within their marriage is an unjustifiable invasion of privacy in the conduct of the most intimate of all their personal relationships. …In my opinion, by the inclusion of subs3, the provisions of s17 of the Act of 1935 in the words of Douglas J do "sweep unnecessarily broadly and thereby invade the area of protected freedoms." In my judgment, this sub-section violates the personal rights of the plaintiff, in this case, her right of privacy in her marital relations with her husband under subs1 of s3 of Article 40». Ο.π., σελ. 22-23.

[174] «The State guarantees in its laws to respect, and, as far as practicable, by its laws to defend and vindicate the personal rights of the citizen».

[175] Kavanagh, AIleen, The Irish Constitution At 75 Years: Natural Law, Christian Values and The Ideal of Justice, Legal Research Paper Series, Paper No 5/2013, January 2013, p.76.

[176] «In my view, Article 41 of the Constitution guarantees the husband and wife against any such invasion of their privacy by the State. It follows that the use of contraceptives by them within that marital privacy is equally guaranteed against such invasion and, as such, assumes the status of a right so guaranteed by

στην συζυγική ιδιωτικότητα απορρέει από το άρθρο 41 που ρυθμίζει τα οικογενειακά ζητήματα. Στην πραγματικότητα όμως αυτό που έκανε την επιχειρηματολογία του Walsh να ξεχωρίζει ήταν οι απόψεις του για το Φυσικό Δίκαιο:

> «Articles 41, 42 and 43 emphatically reject the theory that there are no rights without laws, no rights contrary to the law and no rights anterior to the law. They indicate that justice is placed above the law and acknowledge that natural rights, or human rights, are not created by law but that the Constitution confirms their existence and gives them protection. The individual has natural and human rights over which the State has no authority; and the family, as the natural primary and fundamental unit group of society, has rights as such which the State cannot control[177]».

Εδώ ο Walsh υποστηρίζει πως υπάρχουν ορισμένα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα που απορρέουν από το Φυσικό δίκαιο και στα οποία το κράτος δεν έχει καμία επενέργεια. Τα δικαιώματα αυτά απορρέουν από την σφαίρα μιας βαθύτερης αίσθησης περί δικαιοσύνης και προϋπάρχουν της συνταγματικής αναγνώρισής τους. Σκοπός του Συντάγματος δεν είναι να τους δώσει υπόσταση αλλά να αναγνωρίσει την ύπαρξή τους και να διασφαλίσει την αποτελεσματική τους προστασία. Η εκπεφρασμένη κυριαρχία των φυσικών δικαιωμάτων έναντι του θετικού δικαίου μοιραία γεννά ένα σημαντικό ερώτημα. Ποια είναι η πηγή των δικαιωμάτων αυτών και με ποιον τρόπο μπορούν οι δικαστές να την εντοπίσουν? Κατά τον Walsh η απάντηση βρίσκεται στο Προοίμιο και το άρθρο 6, τα οποία αναγνωρίζουν τον Θεό ως την απόλυτη εξουσία[178]. Η αναγνώριση όμως αυτή δύναται να έχει μια διττή διάσταση: είτε δηλαδή το Φυσικό Δίκαιο να θεωρηθεί ως μια έννοια με ηθική διάσταση που επιβεβαιώνει το ηθικό περιεχόμενο του νόμου στα πλαίσια ενός δικαιοδοτικού συστήματος που θέτει στο επίκεντρο την δικαιοσύνη είτε να εκληφθεί ως μια έννοια

---

the Constitution. If this right cannot be directly invaded by the State it follows that it cannot be frustrated by the State taking measures to ensure that the exercise of that right is rendered impossible».

[177] MARY McGEE, Plaintiff v THE ATTORNEY GENERAL and THE REVENUE COMMISSIONERS, Defendants (1971 No 2314 P) (SC) Supreme Court [1974] IR 284 at 298, HEARING-DATES: 6 November 1973 a 07 08 09 November 1973; 19 December 1973 19 December 1973, p. 10.
http://osaka.law.miami.edu/~schnably/McGeev.AttorneyGeneral%5BIreland-1974%5D.pdf

[178] «Both in its preamble and in Article 6, the Constitution acknowledges God as the ultimate source of all authority». Ο.π., σελ. 14.

με θεολογική διάσταση που αποτυπώνει τον εκλογικευμένο λόγο του Θεού, ο οποίος υπερέχει έναντι όλων των ανθρωπίνων νόμων[179].

Με την αναφορά του στο Προοίμιο και το άρθρο 6 φαίνεται ο Walsh να τάσσεται υπέρ της θεολογικής διάστασης[180]. Αυτό βέβαια θα είχε ως αναπόφευκτη συνέπεια την μύηση των δικαστών σε θεολογικά κείμενα και διδασκαλίες προκειμένου να είναι σε θέση να προβούν στις απαραίτητες ερμηνείες και να οδηγηθούν σε ορθές και δίκαιες δικαστικές αποφάσεις. Ο δικαστής ωστόσο απέρριψε κατηγορηματικά οποιαδήποτε συμμετοχή των δικαστών σε θεολογικές διαμάχες. Συγκεκριμένα:

> «What exactly natural law is and what precisely it imports is a question which has exercised the minds of theologians for many centuries and on which they are not yet fully agreed. While the Constitution speaks of certain rights being imprescriptible or inalienable, or being antecedent and superior to all positive law, it does not specify them. Echoing the words of O'Byrne J in Buckley and Others (Sinn Fein) v The Attorney General ((1950) IR 67, 82), I do not feel it necessary to enter upon an inquiry as to their extent or, indeed, as to their nature. It is sufficient for the court to examine and to search for the rights which may be discoverable in the particular case before the court in which these rights are invoked. In a pluralist society such as ours, the Courts cannot as a matter of constitutional law be asked to choose between the differing views, where they exist, of experts on the interpretation by the different religious denominations of either the nature or extent of these natural rights as they are to be found in the natural law. The same considerations apply also to the question of ascertaining the nature and extent of the duties w see s1 of Article 42. In this country it falls finally upon the judges to interpret the Constitution and in doing so to determine, where necessary, the rights which are superior or antecedent to positive law or which are imprescriptible or inalienable. In the performance of this difficult duty there are certain guidelines laid down in the Constitution for the judge. The very structure and content of the Articles dealing with

[179] «There are many to argue that natural law may be regarded only as an ethical concept and as such is a re-affirmation of the ethical content of law in its ideal of justice. The natural law as a theological concept is the law of God promulgated by reason and is the ultimate governor of all the laws of men».
[180] «In view of the acknowledgment of Christianity in the preamble and in view of the reference to God in Article 6 of the Constitution, it must be accepted that the Constitution intended the natural human rights I have mentioned as being in the latter category rather than simply an acknowledgment of the ethical content of law in its ideal of justice».

> fundamental rights clearly indicate that justice is not subordinate to the law. In particular, the terms of s3 of Article 40 expressly subordinate the law of justice. Both Aristotle and the Christian philosophers have regarded justice as the highest human virtue. The virtue of prudence was also esteemed by Aristotle as by the philosophers of the Christian world. But the great additional virtue introduced by Christianity was that of charity - not the charity which consists of giving to the deserving, for that is justice, but the charity which is also called mercy. According to the preamble, the people gave themselves the Constitution to promote the common good with due observance of prudence, justice and charity so that the dignity and freedom of the individual might be assured. The judges must, therefore, as best they can from their training and their experience interpret these rights in accordance with their ideas of prudence, justice and charity. It is but natural that from 14 time to time the prevailing ideas of these virtues may be conditioned by the passage of time; no interpretation of the Constitution is intended to be final for all time. It is given in the light of prevailing ideas and concepts. The development of the constitutional law of the United States of America is ample proof of this. There is a constitution which, while not professing to be governed by the precepts of Christianity, also in the Ninth Amendment recognises the existence of rights other than those referred to expressly in it and its amendments».

Η αναφορά στην διδασκαλία του Αριστοτέλη και των Χριστιανών φιλοσόφων για μια δικαιοσύνη που θα απονέμεται βάσει των αρχών της συμπόνιας (charity), τη σύνεσης (prudence) και φυσικά της αξιοπρέπειας (dignity), με ένα αυξημένο αίσθημα περί δικαίου (justice) στην πραγματικότητα αναδεικνύει την ηθική διάσταση του Φυσικού δικαίου κατά την αναγνώριση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων παρά την θεολογική[181]. Ωστόσο, για να καταστεί κάτι τέτοιο εφικτό θα πρέπει οι φορείς του δικαίου αλλά και το ίδιο το δίκαιο να καταπολεμήσουν κάποιες παγιωμένες κοινωνικές και θρησκευτικές αντιλήψεις, πολλές φορές ακόμα και την ίδια τους την προκατάληψη. Για παράδειγμα, σε αρκετές υποθέσεις που το αντικείμενο της επίδικης διαφοράς απαιτούσε μια πιο φιλελεύθερη και πλουραλιστική προσέγγιση από μεριάς των

[181] Kavanagh, AIleen, The Irish Constitution At 75 Years: Natural Law, Christian Values and The Ideal of Justice, Legal Research Paper Series, Paper No 5/2013, January 2013, p. 80.

δικαστών, τα δικαστήρια αποδείχθηκαν περισσότερο συντηρητικά. Χαρακτηριστική είναι η υπόθεση *Norris v. The Attorney General*[182] στην οποία το Supreme Court επικύρωσε την συνταγματικότητα ενός νόμου που ποινικοποιούσε την ανδρική ομοφυλοφιλία με ποσοστό 3:2.

Αρχικά, στην συγκεκριμένη υπόθεση τέθηκε ως ζήτημα ενώπιον του High Court η συνταγματικότητα δύο νόμων του 1800 [183] που ποινικοποιούσαν τις ομοφυλοφιλικές σχέσεις καθ' όλη την διάρκεια του 20ου αιώνα. Το δικαστήριο απέρριψε την πρωτόδικη αγωγή που ασκήθηκε από τον Οργανισμό *Campaign for Homosexual Law Reform* και στην συνέχεια ασκήθηκε έφεση στο Supreme Court που επικύρωσε την πρωτόδικη απόφαση. Η επίδικη διαφορά κατέληξε το 1988 στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων *(Norris v. Ireland)*, το οποίο ανέτρεψε τις αποφάσεις των Ιρλανδικών Δικαστηρίων δικαιώνοντας τον Norris. Ως αποτέλεσμα οι νόμοι καταργήθηκαν και αντικαταστάθηκαν στην Ιρλανδία από τον νόμο *Criminal Law Act – Sexual Offences* του 1993.

Η ανωτέρω απόφαση αποτελεί ένα χαρακτηριστικό δείγμα της επιρροής μιας άκρως συντηρητικής έκφανσης της χριστιανικής διδασκαλίας. Πράγματι, η αιτιολογία της πλειοψηφούσας γνώμης στηρίχθηκε σε δύο βασικούς άξονες. Την ιστορία και τις αρχές της Καθολικής διδασκαλίας που καταδίκαζαν την ομοφυλοφιλία ως μια αφύσικη και επαίσχυντη αντιχριστιανική πράξη [184]. Γενικά οι δεκαετίες 1970 και 1980 συνδέθηκαν με μια ραγδαία άνοδο συντηρητικών και εθνικιστικών αντιλήψεων και προώθησαν την ιδέα μιας Καθολικής Ιρλανδίας και σε άλλους τομείς. Όπως η ομοφυλοφιλία έτσι και οι αμβλώσεις θεωρήθηκαν κίνδυνοι για το status της Ιρλανδίας ως θεοκρατικής χώρας και έγιναν σημαντικές προσπάθειες τόσο σε πολιτικό όσο και νομοθετικό επίπεδο για τον περιορισμό τους.

Τον Σεπτέμβριο του 1983 η πλειοψηφία των Ιρλανδών ψήφισε υπέρ της 8ης Τροποποίησης του Συντάγματος (pro-life amendment) που εξίσωνε το δικαίωμα του

[182] [1984] IR 36, [1983] IESC 3.
[183] Offences Against the Person Act (1861) and the Criminal Law (Amendment) Act (1885).
[184] «The preamble to the Constitution proudly asserts the existence of God in the Most Holy Trinity and recites that the people of Ireland humbly acknowledge their obligation to "our Divine Lord, Jesus Christ". It cannot be doubted that the people, so asserting and acknowledging their obligations to our Divine Lord Jesus Christ, were proclaiming a deep religious conviction and faith and an intention to adopt a Constitution consistent with that conviction and faith and with Christian beliefs. Yet it is suggested that, in the very act of so doing, the people rendered inoperative laws which had existed for hundreds of years prohibiting unnatural sexual conduct which Christian teaching held to be gravely sinful[184]». Supreme Court of Ireland Decisions, [1984] IR 36, [1983] IESC 3.

εμβρύου στην ζωή με εκείνο της μητέρας[185]. Η συνταγματική πρόβλεψη προκάλεσε σωρεία αντιδράσεων από πολλά φεμινιστικά κινήματα και από μια μεγάλη μερίδα των πολιτών[186] που αντιτάχθηκε σε αυτού του είδους την επενέργεια πάνω στην γυναικεία αυτοδιάθεση. Παρόλα αυτά η συνταγματική κατοχύρωση της καθολικής απαγόρευσης των εκτρώσεων ήταν γεγονός και οδήγησε σε πολλές δικαστικές αποφάσεις που άλλαξαν τον δικαιοδοτικό χάρτη της χώρας. Χαρακτηριστικότερη είναι η υπόθεση *Attorney General v. X*[187] (γνωστή και ως υπόθεση *X*). Στην υπόθεση αυτή μια 14χρόνη κοπέλα έμεινε έγκυος ύστερα από τον βιασμό της από έναν οικογενειακό φίλο. Ως εκ τούτου ταξίδεψε με την οικογένειά της στο Ηνωμένο Βασίλειο προκειμένου να προβεί σε έκτρωση. Το γεγονός έγινε γνωστό στις αστυνομικές αρχές και τον Γενικό Εισαγγελέα, ο οποίος άσκησε περιοριστικά μέτρα σε βάρος του κοριτσιού και της οικογένειάς του, διατάζοντάς τους να σεβαστούν την συνταγματική αναθεώρηση απαγορεύοντας την ίδια στιγμή στο κορίτσι ή σε οποιονδήποτε συνεργό να ταξιδέψει εκτός της χώρας για 9 μήνες.

Οι αντιδράσεις ήταν φυσικά μεγάλες. Πολλοί εξαγριώθηκαν με το μέτρο της καθολικής απαγόρευσης εξόδου από την χώρα αλλά και από την υπέρμετρη δέσμευση της ελευθερίας σε ένα παιδί 14 χρόνων. Ο Πρόεδρος του Supreme Court C.J Finlay τόνισε ότι η Όγδοη Τροποποίηση δεν έδινε αυτόματη προτεραιότητα ενός δικαιώματος σε βάρος ενός άλλου αλλά δημιουργούσε ένα πεδίο όπου η άμβλωση θα μπορούσε να θεωρηθεί επιτρεπτή υπό συγκεκριμένες και αυστηρές προϋποθέσεις. Κατά την εκδίκαση της υπόθεσης παρουσιάστηκαν ενώπιον του δικαστηρίου στοιχεία που απεδείκνυαν ότι το κορίτσι είχε αυτοκτονικές τάσεις και πως ενδεχόμενη μητρότητα σε αυτή την ηλικία θα έθετε σε σοβαρό κίνδυνο την ζωή της. Το δικαστήριο απεφάνθη ότι δεδομένων των συνθηκών και δοθέντων των παραγόντων το κορίτσι μπορούσε να ταξιδέψει στο Ηνωμένο Βασίλειο προκειμένου να προβεί σε έκτρωση εφόσον το επιθυμούσε. Παράλληλα άφησε ανοιχτό το ενδεχόμενο μιας μεταγενέστερης νομοθετικής ρύθμισης που θα επέτρεπε τις εκτρώσεις σε εξαιρετικές περιπτώσεις[188].

---

[185] Το άρθρο 40.3.1ο όριζε χαρακτηριστικά: «The State acknowledges the right to life of the unborn and, with due regard to the equal right to life of the mother, guarantees in its laws to respect, and, as far as practicable, by its laws to defend and vindicate that right».

[186] Η εκστρατεία πριν το δημοψήφισμα προκάλεσε τέτοιο διχασμό που ένα άρθρο των Irish Times το χαρακτήρισε ως «το δεύτερο σχίσμα της Ιρλανδίας». Το 66,9% του εκλογικού σώματος ψήφισε υπέρ της συνταγματικής τροποποίησης.

[187] Attorney General v X, [1992] IESC 1; [1992] 1 IR 1.

[188] «if it is established as a matter of probability that there is a real and substantial risk to the life, as distinct from the health, of the mother, which can only be avoided by the termination of pregnancy, such termination is permissible, having regard to the true interpretation of article 40.3.3. of the Constitution».

Μέχρι την τροποποίηση του 1983 δεν υπήρχε κάποια ρητή συνταγματική πρόβλεψη σχετικά με τις αμβλώσεις. Εξαίρεση αποτελούσε ο νόμος *Offences against the Person Act* του 1861 βάσει του οποίου η πραγματοποίηση άμβλωσης θεωρείτο ποινικό αδίκημα που επέφερε ακόμα και ποινή ισόβιας κάθειρξης[189]. Λίγο μετά την εκδίκαση της υπόθεσης *X* διεξήχθησαν εκ νέου δημοψηφίσματα[190] που έθεσαν επί τάπητος τρεις συνταγματικές τροποποιήσεις. Η 12η Τροποποίηση (Twelfth Amendment) με την οποία προτάθηκε η απαγόρευση των αμβλώσεων ακόμη και σε περιπτώσεις όπου η έγκυος έχει αυτοκτονικές τάσεις δεν επικυρώθηκε[191]. Ωστόσο με την 13η και 14η Τροποποίηση προβλέφθηκε ότι η απαγόρευση των αμβλώσεων δεν θα περιόριζε την ελευθερία των εγκύων να ταξιδεύουν εκτός της χώρας ούτε και το δικαίωμα παροχής πληροφοριών σχετικά με τις υπηρεσίες άμβλωσης σε ξένες χώρες, όπως ίσχυε μέχρι τότε[192].

Από το 1992 και έπειτα η κατάσταση διαμορφώθηκε ως εξής: το Ιρλανδικό Σύνταγμα περιείχε μια διάταξη αποτελούμενη από τρία τμήματα σχετικά με την αναπαραγωγική επιλογή: πρώτον, την εκπεφρασμένη εξίσωση της ζωής του εμβρύου με εκείνη της εγκύου, το δικαίωμα του ελεύθερου ταξιδιού και του δικαιώματος λήψης πληροφοριών σχετικά με τις αναπαραγωγικές επιλογές. Πάντως η απουσία μιας ειδικής νομοθετικής ρύθμισης που θα συμπλήρωνε το Σύνταγμα δημιουργούσε πολλά ερωτήματα και ακόμα μεγαλύτερη ασάφεια. Είναι ενδεικτικό πως η δικαστής J McCarthy που συμμετείχε στην ως άνω υπόθεση καταδίκασε την έλλειψη ενός σαφούς νομοθετικού πλαισίου κάνοντας λόγο για τα τεράστια προβλήματα που καλούνταν να αντιμετωπίσουν οι γυναίκες, οι οικογένειές τους και φυσικά ο επιστημονικός κλάδος.

Όλα άλλαξαν το 2011 όταν στην υπόθεση *A, B & C v. Ireland*[193] το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έκρινε πως η Ιρλανδία παραβίαζε την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (European Convention on Human Rights) με το να μην προβαίνει σε νομοθετική κατοχύρωση της απόφασης στην υπόθεση *X*. Ύστερα από την διεξαγωγή δύο κοινοβουλευτικών ακροάσεων ψηφίστηκε

[189] Enright, Mairead and Conway, Vicky and de Londras, Fiona and Donnelly, Mary and Fletcher, Ruth and McDonnell, Natalie and McGuinness, Sheelagh and Murray, Claire and Ring, Sinead and Ui Chonnachtaigh, Sorcha, Abortion Law Reform in Ireland: A Model for Change (June 29, 2015). 2015 Feminists@Law 5(1), σελ. 4.
[190] Τα δύο Δημοψηφίσματα διεξήχθησαν στις 25 Νοεμβρίου 1992.
[191] Το 2002 με την 25η Τροποποίηση έγινε εκ νέου προσπάθεια απαγόρευσης των αμβλώσεων ακόμα και σε περιπτώσεις που η γυναίκα αντιμετώπιζε αυτοκτονικές τάσεις η οποία όμως και πάλι καταψηφίστηκε.
[192] *Ο.π.*, σελ. 5.
[193] A, B & C v Ireland (2011) 53 EHRR 13.

τον Ιούλιο του 2013 ο Νόμος για την Προστασία της Ζωής κατά την διάρκεια της Εγκυμοσύνης (Protection of Life During Pregnancy Act), ο οποίος τέθηκε σε εφαρμογή την 1η Ιανουαρίου 2014[194]. Σύμφωνα με τον νόμο αυτό η έκτρωση ήταν δυνατή μόνο σε περιπτώσεις που η ζωή της μητέρας βρισκόταν σε κίνδυνο (με την ταυτόχρονη πλήρωση ορισμένων αυστηρών κριτηρίων[195]) αλλά όχι όταν η εγκυμοσύνη ήταν αποτέλεσμα βιασμού, αιμομιξίας ή δυσπλασίας του εμβρύου. Το νομοθετικό αυτό βήμα ήταν ιδιαίτερα σημαντικό αν αναλογιστεί κανείς την παραδοσιακά σκληρή στάση της Ιρλανδίας όσον αφορά τις αμβλώσεις. Εντούτοις εξετάζοντας κανείς κριτικά τις προϋποθέσεις θα διαπιστώσει πως σε ένα πρακτικό επίπεδο η διαδικασία ήταν ιδιαίτερα επαχθής, καθόριζε υπερβολικά αυστηρές και επίπονες προϋποθέσεις ενώ όσες γυναίκες δεν είχαν την οικονομική δυνατότητα να ταξιδέψουν στο εξωτερικό για να υποβληθούν σε έκτρωση κατέφευγαν συχνά σε αμφιβόλου ποιότητας κλινικές ή ακόμα και σε αυτοσχέδιες αμβλώσεις θέτοντας σε τεράστιο κίνδυνο την υγεία αλλά και την ίδια τους την ζωή[196].

Με την πάροδο των χρόνων η επιθυμία για αντικατάσταση της 8ης Συνταγματικής Τροποποίησης έγινε όλο και πιο ισχυρή. Σε αυτό συνέβαλε η έντονη δράση διαφόρων φεμινιστικών κινημάτων, αριστερών κομμάτων αλλά και εν γένει του λαού που επιθυμούσε ένα άνευ όρων δικαίωμα των γυναικών στην άμβλωση. Παρόλα αυτά το κίνημα υπέρ της αυτοδιάθεσης των γυναικών δεν είχε την ολοκληρωτική υποστήριξη των δύο μεγάλων πολιτικών κομμάτων της χώρας, των Fianna Fáil και Fine

[194] Taylor, Maeve, ETHICAL AND LEGAL ISSUES IN REPRODUCTIVE HEALTH: Women's right to health and Ireland's abortion laws, International Journal of Gynecology and Obstetrics 130 (2015), pp. 93-94.

[195] «(a) Two medical practitioners (one of whom is an obstetrician) must have certified that there is a real and substantial risk to the life of a pregnant woman that emanates from a physical illness and which can only be averted by termination of the pregnancy and that the foetus is not yet viable. This certification must be done in 'good faith', which is understood as cognisance of the need to preserve foetal life to the extent possible;

(b) There is an emergency situation in which a single doctor has certified that there is a real and substantial risk to the life of the pregnant woman that emanates from a physical illness and which can only be averted by termination of the pregnancy, and that the foetus is not yet viable. This certification must be done in 'good faith', which is understood as cognisance of the need to preserve foetal life to the extent possible; or

(c) Three doctors (one of whom must be an obstetrician and one of whom must be a psychiatrist) must have certified that there is a real and substantial risk to the life of the pregnant woman that emanates from a risk of suicide and which can only be averted by termination of the pregnancy, and that the foetus is not yet viable. This certification must be done in 'good faith', which is understood as cognisance of the need to preserve foetal life to the extent possible.», Protection of Life During Pregnancy Act 2013.

[196] Enright, Mairead and Conway, Vicky and de Londras, Fiona and Donnelly, Mary and Fletcher, Ruth and McDonnell, Natalie and McGuinness, Sheelagh and Murray, Claire and Ring, Sinead and Ui Chonnachtaigh, Sorcha, Abortion Law Reform in Ireland: A Model for Change (June 29, 2015). 2015 Feminists@Law 5(1), σελ. 7-8.

Gael. Κατά την διενέργεια των εκλογών του 2016 μια μεγάλη μερίδα πολιτικών κομμάτων [197] δεσμεύτηκε για την διεξαγωγή δημοψηφίσματος με σκοπό την αντικατάσταση της 8ης Τροποποίησης. Τελικά η κυβέρνηση υπό την ηγεσία του Leo Varadkar προχώρησε στις 25 Μαΐου 2018 στην διεξαγωγή δημοψηφίσματος όπου το 66,4% των πολιτών ψήφισε υπέρ της αναθεώρησης[198]. Με την 36η Τροποποίηση του Συντάγματος αντικαταστάθηκε το άρθρο 40.3.3., ανοίγοντας τον δρόμο για την νομιμοποίηση των αμβλώσεων με τον νόμο του 2018 *Health (Regulation of Termination of Pregnancy) Act*. Από την 1η Ιανουαρίου 2019 η άμβλωση είναι νόμιμη έως και τις πρώτες δώδεκα εβδομάδες δίχως κανέναν περιορισμό ενώ και μετά το πέρας αυτής για συγκεκριμένους ιατρικά αναφερόμενους λόγους[199].

Η μεγάλη διάσταση ανάμεσα στις δύο ερμηνευτικές προσεγγίσεις που απορρέουν από την ίδια διδασκαλία περί χριστιανικής ηθικής αποδεικνύεται περίτρανα από το αντιφατικό πνεύμα των νομολογιακών αποφάσεων. Δικαιικά και κοινωνικά η Ιρλανδία φαίνεται να βρίσκεται σε ένα σταυροδρόμι που από την μία εκφράζει την ανάγκη για μια πιο φιλελεύθερη και πλουραλιστική ανάγνωση των δικαιωμάτων και από την άλλη τρέφεται από έναν συντηρητισμό που ερμηνεύει το Σύνταγμα υπό το βάρος των αντιλήψεων του παρελθόντος. Σε λογοτεχνικό επίπεδο ο χαρακτήρας που ενσαρκώνει αρχετυπικά την αντίφαση αυτή είναι ο δικαστής Eamon Redmond στο βιβλίο του Colm Toibin *The Heather Blazing.*

[197] Μεταξύ άλλων το Εργατικό κόμμα (Labour), το κόμμα των Πράσινων (Green Party), των Σοσιαλδημοκρατικών (Social Democrats), το Sinn Féin και το κόμμα των Εργαζομένων (Workers' Party).

[198] McDonald, Henry and Graham-Harrison, Emma, Ireland votes by landslide to legalise abortion, Sat 26 May 2018, The Guardian https://www.theguardian.com/world/2018/may/26/ireland-votes-by-landslide-to-legalise-abortion

[199] Londras de, Fionas, Intersectionality, Repeal, and Reproductive Rights in Ireland, Accepted pre-print version; forthcoming in Peter Dunne and Shreya Atrey (eds), Intersectionality and Human Rights (Hart Publishing; 2020), p. 1.

VII. Δικαιοδοτικές και πολιτικές αντιφάσεις

Ο Colm Toibin (30 Μαΐου 1955) θεωρείται ένας από τους κορυφαίους συγγραφείς της σύγχρονης λογοτεχνικής ιστορίας της Ιρλανδίας. Η περίοδος που ο Toibin ξεκίνησε την συγγραφική του καριέρα σημαδεύτηκε από σημαντικά γεγονότα όπως η δημοσίευση Εκκλησιαστικών σκανδάλων, η αποποινικοποίηση της ομοφυλοφιλίας και η άρση της απαγόρευσης των διαζυγίων. Αυτές οι αλλαγές είχαν σημαντική επιρροή και στην πολιτιστική σκηνή της χώρας. Σε λογοτεχνικό επίπεδο αναδύθηκε το ρεύμα ονόματι *«post-nationalist»,* που απεικόνισε την προσπάθεια εκμοντερνισμού της Ιρλανδίας σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Ο Toibin συνέδεσε το όνομά του στενά με το κίνημα αυτό. Είναι ενδεικτικό πως ένα μεγάλο κομμάτι τις βιβλιογραφίας του καταπιάνεται με ζητήματα που αφορούν την σύγχρονη ταυτότητα της χώρας όπως ο θεσμός της οικογένειας και οι διάφορες μορφές του στο σήμερα.

Το δεύτερο βιβλίο της λογοτεχνικής του παραγωγής με τίτλο *The Heather Blazing (1992)*[200] εξετάζει τον τρόπο που η δικαστηριακή σκέψη διαπλέκεται με τις μεγάλες κοινωνικοπολιτικές αλλαγές στην Ιρλανδία στα τέλη του 20ου αιώνα. Πρωταγωνιστής του βιβλίου είναι ο Eamon Redmond, ένας επιφανής και επιτυχημένος δικαστής του High Court στο Δουβλίνο. Ο Redmond είναι παντρεμένος με την Carmel και μαζί έχουν αποκτήσει δύο παιδιά. Η οικογένεια περνά τα καλοκαίρια της σε ένα όμορφο σπίτι στην ακτή του Ballyconnigor. Κατά την διάρκεια μιας τέτοιας παραμονής ο Redmond, ορμώμενος από δύο δικαστικές υποθέσεις, στοχάζεται πάνω σε ζητήματα προσωπικής φύσεως και φυσικά για τον ρόλο του ως λειτουργός της δικαιοσύνης.

Σύμφωνα με την Kathleen Costello-Sullivan ο δικαστής Redmond αντιπροσωπεύει με έναν μεταφορικό τρόπο την ιδέα του κράτους - έθνους, απότοκο της συντηρητικής πολιτικής ιδεολογίας που αναπτύχθηκε μετά τα χρόνια της ανεξαρτησίας και βρίσκεται σε ευθύ διάλογο με τις αρχές που πρεσβεύει ο Καθολικισμός[201]. Για πολλούς η ιδέα αυτή βρίσκει νομικό έρεισμα σε αρκετές διατάξεις του Συντάγματος του 1937 και οι οποίες προωθούν ένα αυστηρά πατριαρχικό

[200] Toibın, Colm, The Heather Blazing (London: Picador, 2001 [1992].

[201] Kathleen Costello-Sullivan: *«Justice Redmond functions as the "metaphorical embodiment" of a particular version of the Irish nation-state, one undergirded by a conservative post-independence politics working in close alignment with the institutional hierarchies of Catholicism».* Βλ. McNulty, Eugene (2020) Original Intent: The Limits of Legal Imagination in Colm Tóibín's The Heather Blazing, Law & Literature, 32:3, 399-413.

σύστημα που εξακολουθεί να εφαρμόζεται μέχρι και σήμερα. Την ίδια στιγμή, κατά τον Liam Harte, το βιβλίο αποτελεί μια διερεύνηση *«των εντάσεων και των ανησυχιών που απορρέουν από το να ζει κάποιος σε ένα κράτος που ενδιαφέρεται για το είναι παρά το γίγνεσθαι, ένα κράτος στο οποίο οι αξίες ενός ιδεατού έθνους αποτελούν προτεραιότητα έναντι εκείνων μιας μεταβαλλόμενης, πρακτικά και ηθικά, κοινωνίας*[202]*»*. Στον κόσμο του Toibin δύο είναι οι υποθέσεις που κλονίζουν την δικαιική βεβαιότητα του πρωταγωνιστή του. Η πρώτη αφορά ένα ανάπηρο παιδί και την διάρκεια της νοσηλείας του σε ένα νοσοκομείο. Από την μία το νοσοκομείο επιθυμεί να αποδεσμεύσει το παιδί για να συνεχίσει την θεραπεία του στο σπίτι διότι ισχυρίζεται πως δεν μπορεί να κάνει κάτι περισσότερο για την περίπτωσή του και από την άλλη οι γονείς του παιδιού επιθυμούν να παραμείνει υπό ιατρική παρακολούθηση για όσο διάστημα χρειαστεί.

Ο Redmond στην απόφασή του τάσσεται υπέρ του νοσοκομείου. Αυτό που έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι η λογική και νομική διεργασία που ακολουθεί για να καταλήξει στην συγκεκριμένη απόφαση. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζει εκτεταμένα την νομολογία των Ιρλανδικών και των Αμερικανικών Δικαστηρίων προκειμένου να αποσαφηνίσει την μεθοδολογική και ερμηνευτική τους προσέγγιση κατά την ανάγνωση του Συντάγματος[203]. Ο δικαστής λοιπόν καταφεύγει στο Σύνταγμα για να βρει απαντήσεις, ένα Σύνταγμα που αποτελεί τον εκφραστή όλων όσων πρεσβεύει ο ίδιος αλλά και όλων όσων αντιλαμβάνεται για την χώρα του στο λυκόφως του 20ου αιώνα.

Προερχόμενος από ένα συντηρητικό περιβάλλον, όντας παιδί μιας αυστηρά θρησκευόμενης καθολικής οικογένειας, ο χαρακτήρας του Redmond έχει διαπλασθεί από αλληλεξαρτώμενα ιστορικά, θεολογικά και θεσμικά αφηγήματα που μοιραία διαμόρφωσαν και την νομική του σκέψη. Ένθερμος υποστηρικτής του κόμματος Fianna Fail, ο Redmond στις αποφάσεις του εκφράζει τις εθνικιστικές βλέψεις του de Valera για την Ιρλανδία, που βρήκαν την νομική τους αποτύπωση μέσω του Συντάγματος[204]. Ακολουθώντας αυτή την προσέγγιση εξετάζει το κρατικό συμφέρον σε συνάρτηση με το ατομικό και καταλήγει στο συμπέρασμα πως ο κρατικός

[202] *Ο.π.,* σελ. 399-413.
[203] «through the implications of articles in the Constitution, the meaning of phrases and the significance which earlier judgments had given to these phrases» και «looked through judgments of the American Supreme Court and the House of Lords" he had written "it all down, slowly and logically, working each paragraph over and over, erasing, re-checking and re-writing». Toibın, Colm, The Heather Blazing (London: Picador, 2001 [1992].
[204] Harte, William, History, Text, and Society in Colm Tóibín's "The Heather Blazing", New Hibernia Review / Iris Éireannach Nua, Winter, 2002, Vol. 6, No. 4 (Winter, 2002), p. 56

μηχανισμός αποτελεί μια οντότητα που απολαμβάνει ελευθερίες και δικαιώματα όπως ακριβώς και οι πολίτες:

> «the legal precedent governing the state's duties and the individual's rights, Redmond goes on to explain that "there was nothing in the Constitution which either stated or implied that the citizen had an inalienable right to free hospital treatment. The state's function and responsibilities had to cease at a certain point; the state had freedoms and rights as well as the citizen».

Ιδεολογικά ο Redmond έρχεται σε σύγκρουση με τον δικαστή Walsh[205]. Ασπάζεται έναν νομικό θετικισμό που αποκλείει την όποια συσχέτιση ανάμεσα στο δίκαιο και την ηθική. Όπως είδαμε και ανωτέρω, η συνδρομή του Walsh στην εξέταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων υπό το φως μιας δικαιοσύνης που συνδιαλέγεται με διδασκαλίες όπως η αριστοτελική και χριστιανική ηθική ήταν τεράστια. Εξίσου σημαντική όμως ήταν και η συμβολή του στο να αναγνωστεί το Σύνταγμα ως ένας ζωντανός οργανισμός, η ερμηνεία του οποίου επηρεάζεται από τις κοινωνικές και ιστορικές απαιτήσεις τις εκάστοτε εποχής. Κάποτε είχε πει:

> «The Constitution, like the United States Constitution, is written in the present tense. Therefore, if you come to construe a particular Article in this year, you reason it in the light of this year, not in the light of the year it was adopted by the people. There was a view at one time that one should try to ascertain what people thought about various things at the date of the coming into operation of the Constitution, but that has been abandoned long since[206]».

---

[205] Ο Toibin αποτελεί μεγάλο θαυμαστή του Walsh: «In writing The Heather Blazing, Toibin was making a fictional return to territory he had earlier covered as a journalist writing for Magill magazine. Indeed, traces of the novel's themes are discernible in a 1985 Magill article in which Toibin examined the development of Irish constitutional jurisprudence since the 1960s. It is clear from the tone and tenor of this article that Toibin greatly admired the reforming zeal of the post-1960 generation of Irish judges, especially Cearbhall O' Dalaigh and Brian Walsh, whom he described as "one of the most significant figures in the history of the Irish state." In Eamon Redmond, however, Toibin created a conservative character who is in many ways the antithesis of Walsh. See Colm Toibin, "Inside the Supreme Court " Magill, 8,7 (February 1985), 8-35». Harte, William, History, Text, and Society in Colm Tóibín's "The Heather Blazing", New Hibernia Review / Iris Éireannach Nua, Winter, 2002, Vol. 6, No. 4 (Winter, 2002), pp. 55-67.

[206] McNulty, Eugene (2020) Original Intent: The Limits of Legal Imagination in Colm Tóibín's The Heather Blazing, Law & Literature, 32:3, p. 405.

Από την άλλη ο Redmond προσπαθεί να ερμηνεύσει το Σύνταγμα ψάχνοντας να βρει την πραγματική πρόθεση του νομοθέτη σύμφωνα με τα ιστορικά, κοινωνικά και πολιτικά πλαίσια της περιόδου συγγραφής του. Αυτό φαίνεται πιο έντονα στην δεύτερη υπό εξέταση υπόθεση. Το ιστορικό των πραγματικών γεγονότων έχει ως εξής: μια δεκαεξάχρονη κοπέλα, μαθήτρια ενός Καθολικού σχολείου, μένει έγκυος. Το σχολείο αποβάλλει την κοπέλα και αρνείται να την δεχθεί ξανά ως μαθήτρια μετά το πέρας της εγκυμοσύνης της. Η μητέρα και η κοπέλα προσφεύγουν στο δικαστήριο ζητώντας ασφαλιστικά μέτρα που θα υποχρεώνουν το σχολείο για την επανεγγραφή της. Η υπόθεση αποδεικνύεται ιδιαίτερα απαιτητική για τον Redmond καθώς έρχεται αντιμέτωπος με ζητήματα ηθικής φύσεως που βρίσκονται σε άμεση σύγκρουση μεταξύ τους[207]. Αναγνωρίζει πως στην πραγματικότητα οι νομικοί προβληματισμοί[208] που παρουσιάζονται είναι δευτερεύουσας σημασίας. Χρέος του είναι να αποφανθεί για το κατά πόσον η κρατική εξουσία και πιο συγκεκριμένα τα συστατικά αυτής της εξουσίας που παραδοσιακά είχαν ανατεθεί σε θρησκευτικούς θεσμούς, μπορεί να συνυπάρξει με τις πιο πλουραλιστικές φιλοδοξίες μιας μεταβαλλόμενης κοινωνίας[209].

Το κορίτσι στην δεύτερη υπόθεση που εξετάζει ο Redmond τιμωρείται διότι τόλμησε να σκανδαλίσει τις αρχές της Καθολικής πίστης. Αποβάλλεται από το σχολείο και την ίδια στιγμή γίνεται αποδέκτης της μομφής της κοινωνίας. Μιας κοινωνίας που της στερεί το δικαίωμα της αυτενέργειας πάνω στο σώμα της - οι αμβλώσεις όπως αναπτύχθηκε ήταν απαγορευμένες στην Ιρλανδία – και την ίδια στιγμή αντιμάχεται την προσπάθειά της για νομική αναγνώριση της οικογένειάς της. Η κοπέλα με την επιλογή της να κρατήσει το μωρό και να το μεγαλώσει μόνη της, θέτοντας σε κίνδυνο την κοινωνική της θέση, τιμωρείται αντί να λάβει την στήριξη και την υποστήριξη του χρειάζεται. Και μάλιστα την ίδια στιγμή που ο πατέρας του παιδιού τυγχάνει μιας επιεικούς αντιμετώπισης κάνοντας ακόμα πιο περίτρανη την άνιση μεταχείριση μεταξύ των δύο φύλων[210].

[207] «It was not simply the case, and the questions it raised about society and morality, it was the world in which these things happened which left him uneasy, a world in which opposite values lived so close to each other. Which could claim a right to be protected» Colm Toibın, The Heather Blazing (London: Picador, 2001 [1992], p. 88.

[208] «In the end he was not the legal arbiter as there were so few legal issues at stake. Most of the issues raised in the case were moral: the right of an ethos to prevail over the right of an individual». *Ο.π.*, σελ. 88.

[209] McNulty, Eugene (2020) Original Intent: The Limits of Legal Imagination in Colm Tóibín's The Heather Blazing, Law & Literature, 32:3, p. 409.

[210] «No one wanted to expel the boy … although some people knew who he was».

Είναι αναμφίβολο πως ο θεσμός της οικογένειας αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους πυλώνες του ιρλανδικού κράτους - έθνους. Ωστόσο στην εποχή του Redmond είχε αποκτήσει ως έννοια ένα αυστηρά καθορισμένο νόημα σε ένα στενά οριοθετημένο πλαίσιο. Σε πατριαρχικές κοινωνίες όπως η Ιρλανδία η οικογένεια νοηματοδοτήθηκε μέσω του θεσμού του γάμου, ο οποίος θεωρείται ως ο απώτερος σκοπός όλων των ετερόφυλων σχέσεων[211]. Χρέος των θεσμικών οργάνων είναι η προστασία της. Αν και σε νομικό επίπεδο το Σύνταγμα του 1937 δεν προβαίνει σε κάποιον ξεκάθαρο ορισμό της λέξης οικογένειας[212] εντούτοις δεδομένης της περιόδου συγγραφής του είναι εύκολο να αντιληφθούμε πως οτιδήποτε άλλο πέρα από το τρίπτυχο πατέρας – μητέρα – παιδιά δεν ήταν κοινωνικά αποδεκτό. Οι εποχές όμως μεταβάλλονται και πλέον η οικογένεια δεν σχετίζεται με το φύλο αλλά από την εκπεφρασμένη επιθυμία των μελών της να νοηθεί ως τέτοια.

Ο Redmond λοιπόν καλείται να απαντήσει το ερώτημα του τι θεωρείται ως οικογένεια την δεδομένη χρονική και ιστορική στιγμή και στηρίζεται στο δικαστικό προηγούμενο για να μπορέσει να βρει μια αφετηρία για την συλλογιστική του πορεία[213]. Παρόμοιες αποφάσεις ωστόσο δεν υπάρχουν και αυτό τον αφήνει μετέωρο[214]. Η τελική του απόφαση υπέρ του σχολείου έρχεται με την συνειδητοποίηση πως κλήθηκε να αποφανθεί για κάτι βαθύτερο και πιο ουσιαστικό από τα συνηθισμένα δικαστικά ερωτήματα και απέτυχε[215]. Όχι γιατί δεν ήταν ικανός να συλλάβει το νόημά του αλλά γιατί δεν είχε το θάρρος να ακολουθήσει μια διαφορετική δικαιοδοτική αλλά και ηθική προσέγγιση[216].

---

[211] Carregal-Romero, Jose, Colm Tóibín and Post-Nationalist Ireland: Redefining Family Through Alterity. Estudios Irlandeses: Journal of Irish Studies (2012), (7), 1-9.

[212] Άρθρο 41.2. «The state, therefore, guarantees to protect family in its constitution and authority, as the necessary basis of social order and as indispensable to the welfare of the nation and the state. In particular, the state recognizes that by her life within the home, woman gives to the state a support without which the common good cannot be achieved. The state shall, therefore, endeavour to ensure that mothers shall not be obliged by economic necessity to engage in labour to the neglect of their duties in the home».

[213] «there was so little to go on, no real precedent, no one obviously guilty. Neither of the protagonists in the case had broken the law. And that was all he knew: the law, its letter, its traditions, its ambiguities, its codes». Toibın, Colm, The Heather Blazing (London: Picador, 2001 [1992], p. 83.

[214] «The family, according to the Constitution, was the basic unit in society. He read the words in the Constitution: "a moral institution possessing alienable rights, antecedent and superior to all positive law". What was a family? The Constitution did not define a family, and at the time it was written in 1937 the term was perfectly understood: a man, his wife and their children. But the Constitution was written in the present tense … It was his job to define and redefine these terms now. Could not a girl and her child be a family? And if they were, did the girl have rights arising from her becoming a mother, thus creating a family, greater than the rights of any institution?»

[215] «he was being asked to decide on something more fundamental"; he also realizes that at some deep level he had failed». Ο.π., σελ. 83.

[216] «knew that he was not the sort of judge who would entertain such far-fetched notions in his court».

Υποθέσεις σαν και αυτές έρχονται για να αμφισβητήσουν τις παραδοσιακές ηθικές αξίες αλλά και τους θεσμούς της Ιρλανδικής κοινωνίας. Ο εσωτερικός διχασμός του Redmond μπορεί να νοηθεί σε ένα ευρύτερο πλαίσιο ως μια εν ενεργεία πάλη ανάμεσα στο παλιό και το καινούριο, ανάμεσα στην αυστηρότητα των ηθικών αρχών που καταπνίγουν την ατομικότητα και οδηγεί το άτομο σε μια πιο έντονη διεκδίκηση των δικαιωμάτων για ελευθερία έκφρασης και αυτοδιάθεσης. Στα χρόνια της πολυετούς καταπίεσης των Ιρλανδών από τους Άγγλους θεσμοί όπως η οικογένεια και η θρησκεία λειτούργησαν ως όργανα ενότητας και αλληλεγγύης. Παρόλα αυτά, η επιθυμία των πολιτικών αρχηγών για διαμόρφωση μιας ισχυρής αλλά ταυτόχρονα ομοιογενούς εθνικής ταυτότητας προήγαγε μια αρκετά συντηρητική προσέγγισή τους. Για παράδειγμα, το Σύνταγμα του 1937 αναδεικνύει τον κεντρικό ρόλο της μητέρας μέσα στην οικογένεια. Ωστόσο, προκειμένου να διασφαλισθεί η μονιμότητα του θεσμού ψηφίσθηκαν κατά καιρούς νόμοι που περιόριζαν υπέρμετρα τα δικαιώματα της γυναίκας στην οικονομική ανεξαρτησία και την σεξουαλική αυτοδιάθεση. Είναι ενδεικτικό πως μέχρι και το 1970 οι γυναίκες δεν είχαν δικαίωμα επί της κυριότητας του σπιτιού τους γεγονός που έφερε πολλές εγκαταλειμμένες γυναίκες ή χήρες σε δεινή οικονομική και κοινωνική κατάσταση[217]. Την ίδια στιγμή προωθήθηκαν μέσω του κλήρου στερεοτυπικές αντιλήψεις σχετικά με την μητρότητα, οι οποίες ήθελαν την μητέρα πρόθυμη να υποφέρει για τα παιδιά της και να θυσιάσει τα προσωπικά της συμφέροντα προς όφελος της οικογενειακής ευημερίας[218].

Η συντηρητική ανάγνωση των χριστιανικών αξιών και ο εσωτερικός διχασμός που μπορεί να προκαλέσει υπερβαίνουν τις ιστορικές συγκυρίες και έχουν την δύναμη να αποκαθηλώσουν ακόμα και σημαίνοντα μέχρι πρότινος πρόσωπα. Είναι χαρακτηριστική η σκηνή στο *Πορτραίτο του Καλλιτέχνη σε νεαρά ηλικία* όπου κατά την διάρκεια ενός χριστουγεννιάτικου γεύματος στο σπίτι της οικογένειας του Στήβεν ξεσπά ένας ιδιαίτερα φορτισμένος, σχεδόν βίαιος καυγάς ανάμεσα στον κύριο Κέισυ και την Ντάντη με αφορμή τον Charles Stewart Parnell. Ο παράνομος δεσμός του Parnell με την Katherine και το διαζύγιο που μεσολάβησε για να μπορέσουν οι δυο τους να μείνουν μαζί προκάλεσε μια τεράστια ρήξη στους κόλπους της Ιρλανδίας. Ο

[217] Carregal-Romero, Jose, "What was a Family?": Politics, Sexuality and Social Change in Colm Tóibín's The Heather Blazing and his early-1990s journalism, Rede de Lingua e Literatura Inglesa e Identidade III (ED431D2017/17).

[218] Το 1928 δημιουργήθηκε ένα κίνημα ονόματι *Catholic Girl Guides* με την ελπίδα πως θα εμφυσούσε στα νεαρά κορίτσια το καθολικό ιδεώδες περί γυναικείας φύσης:*«those high ideals of Catholic womanhood once so conspicuous in our race».* Βλ. Beaumont, Caitriona, Women, citizenship and Catholicism in the Irish free state, 1922-1948, Women's History Review, 6:4, p. 566.

κύριος Κέισυ αλλά και ο κύριος Δαίδαλος (πατέρας του Στήβεν), ένθερμοι υποστηρικτές του Parnell, στηλιτεύουν την ανάμιξη της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας στην πολιτική και κοινωνική ζωή της χώρας[219], θεωρώντας τους υπεύθυνους για τον (πολιτικό) θάνατο και το τέλος του μεγάλου Ιρλανδού πολιτικού[220]. Από την άλλη η Ντάντη κατακεραυνώνει την σεξουαλική ανηθικότητα του[221] επισημαίνοντας πως είναι θρησκευτικό καθήκον των ιερωμένων να καθοδηγούν για κάθε είδους ζητήματα, ακόμα και πολιτικά, το ποίμνιό τους[222]. Με την πάροδο της συζήτησης η διαφωνία φουντώνει και οι ήρωες καταλήγουν να ανταλλάξουν βαριές κουβέντες και αμοιβαίες κατηγορίες μεταξύ τους. Μάλιστα κατά την διάρκεια μιας ιστορίας που αφηγείται ο κύριος Κέισυ, η Ντάντη αμφισβητεί το θρησκευτικό του φρόνημα κατηγορώντας τον ως προτεστάντη[223] κάτι που επιφέρει την άμεση αντίδρασή του φωνάζοντας με σθένος πως ανέκαθεν ήταν καθολικός[224]. Ο διάλογος αυτός καταδεικνύει με γλαφυρό τρόπο τις δύο όψεις της Ιρλανδίας. Σε μια προσπάθεια εδραίωσης της κυριαρχίας τους οι δύο πόλοι έρχονται σε τόσο έντονη σύγκρουση μεταξύ τους που καταλήγουν στην αλληλοεξόντωση. *Θεός και θρησκεία πάνω απ'όλα!* φωνάζει η Ντάντη για να πάρει την απάντηση από τον κύριο Κέισυ για μια Ιρλανδία χωρίς Θεό[225].

Ο Parnell ήταν και είναι μια μεγάλη και άκρως διφορούμενη πολιτική φιγούρα της Ιρλανδίας. Η αποκήρυξή του από την Καθολική Εκκλησία λόγω του σκανδάλου που προκάλεσε η προσωπική του ζωή είχε ως αποτέλεσμα την αποκήρυξή του και από μια μεγάλη μερίδα των πολιτών που δεν μπόρεσαν ποτέ να του συγχωρήσουν αυτή την προσβολή. Αν και σε μεγάλο βαθμό οι λόγοι του παραγκωνισμού του ήταν πολιτικοί – η Καθολική Εκκλησία δεν εμπιστευόταν πλέον τον Parnell για σύμμαχο – η μοιχεία

---

[219] «Ας όψονται εαυτούς, είπε ο κύριος Δαίδαλος μαλακά. Και ένας τρελός θα τους συμβούλευε να περιοριστούν στα καθαρώς θρησκευτικά τους καθήκοντα»… «Πηγαίνουμε στον οίκο του Θεού, είπε ο κύριος Κέισυ, με κάθε ταπεινότητα, για να προσευχηθούμε στον Δημιουργό, όχι για να ακούσουμε προεκλογικούς λόγους». Τζόυς, Τζέημς, Πορτραίτο του Καλλιτέχνη σε νεαρά ηλικία, μτφρ. Άρης Μπερλής, Εκδόσεις Πατάκη, Μάρτιος 2013, σελ. 65.

[220] «Ας θυμάται επίσης, της φώναξε ο κύριος Κέισυ από την άλλη άκρη του τραπεζιού, τα λόγια που είπανε για τον Παρνέλ οι παπάδες και τα τσιράκια τους, τα λόγια που του ράγισαν την καρδιά και τον έστειλαν τελικά στον τάφο!» *Ο.π.,* σελ. 69.

[221] «Δεν ήταν άξιος πια για ηγέτης. Ήταν αμαρτωλός». *Ο.π.,* σελ. 67.

[222] «Είναι θρησκευτικό τους καθήκον, επανέλαβε η Ντάντη. Καλά κάνουν. Οφείλουν να καθοδηγούν το ποίμνιό τους.» …. «Είναι θέμα κοινωνικής ηθικής. Ένας ιερέας δεν είναι ιερέας αν δεν λέει στο ποίμνιό του τι είναι σωστό και τι όχι». *Ο.π.,* σελ. 65

«Δυστυχώς Τζών, έχουνε το πάνω χέρι. Είμαστε ένας άτυχος λαός που τον διαφεντεύουν οι παπάδες. Έτσι ήταν πάντα και έτσι θα είναι, στον αιώνα τον άπαντα». Τζόυς, Τζέημς, Πορτραίτο του Καλλιτέχνη σε νεαρά ηλικία, μτφρ. Άρης Μπερλής, Εκδόσεις Πατάκη, Μάρτιος 2013, σελ. 75.

[223] «Άκου καθολικός! Επανέλαβε η Ντάντη ειρωνικά. Ο πιο φανατικός προτεστάντης δεν θα χρησιμοποιούσε τη γλώσσα που άκουσα εδώ απόψε». *Ο.π.*,σελ. 71.

[224] «Δεν είμαι προτεστάντης, κυρά μου, σου λέω! Φώναξε ο κύριος Κέισυ με έξαψη». *Ο.π.*,σελ. 71.

[225] «Χωρίς Θεό η Ιρλανδία! Φώναξε. Αρκετά! Μπουχτίσαμε από Θεό! Τέρμα ο Θεός!» *Ο.π.*,σελ. 78.

και το διαζύγιο θεωρείτο τότε μεγάλη προσβολή των χρηστών ηθών. Κάτι που μέχρι πρότινος εξακολουθούσε να ισχύει. Είναι ενδεικτικό πως μέχρι και την συνταγματική τροποποίηση του 1995 (15th Amendment of the Constitution Act 1995) το διαζύγιο ήταν απαγορευμένο στην Ιρλανδία[226].

Ανεξαρτήτως πάντως της θρησκευτικής και ηθικής διάστασης του ζητήματος, η καθολική απαγόρευση του διαζυγίου στην σύγχρονη εποχή δημιουργούσε πολλά νομικά κωλύματα σε εν διαστάσει συζύγους αλλά και σε ζευγάρια που ενώ ζούσαν μαζί παρέμεναν αποκλεισμένοι από οποιοδήποτε νομική ή συνταγματική κατοχύρωση των δικαιωμάτων τους[227]. Η απαγόρευση ήρθη με το δημοψήφισμα του 1995. Αν και το ποσοστό υπέρ της τροποποίησης ήταν πολύ μικρό (50.5%), η συνταγματική αναθεώρηση ήταν γεγονός. Με τον νόμο *Family Law (Divorce) Act* του 1996 εξειδικεύτηκαν οι προϋποθέσεις για την λήψη διαζυγίου[228] ενώ με την συνταγματική τροποποίηση του 2019 (Thirty-eighth Amendment of the Constitution of Ireland) καταργήθηκε η πρόβλεψη για την ύπαρξη καθορισμένης χρονικής περιόδου διάστασης πριν την δικαστική απόφαση για την διάλυση του γάμου ενώ μειώθηκαν και οι περιορισμοί στην αναγνώριση ξένων διαζυγίων.

[226] Άρθρο 41.2º «No law shall be enacted providing for the grant of a dissolution of marriage».
[227] Ο εκπρόσωπος του οργανισμού Divorce Action Group, Vicent Durac, είχε καταγγείλει το γεγονός πως «οι χιλιάδες άνθρωποι που ζουν μαζί εκτός γάμου σε ‘’δεύτερες σχέσεις’’ δεν έχουν ουσιαστικά νομικά ή συνταγματικά δικαιώματα μεταξύ τους». Βλ. Carregal-Romero, Jose, “What was a Family?”: Politics, Sexuality and Social Change in Colm Tóibín’s The Heather Blazing and his early-1990s journalism, Rede de Lingua e Literatura Inglesa e Identidade III (ED431D2017/17), p. 68.
[228] 41.3.2º «A Court designated by law may grant a dissolution of marriage where, but only where, it is satisfied that:
i at the date of the institution of the proceedings, the spouses have lived apart from one another for a period of, or periods amounting to, at least four years during the previous five years,
ii there is no reasonable prospect of a reconciliation between the spouses,
iii such provision as the Court considers proper having regard to the circumstances exists or will be made for the spouses, any children of either or both of them and any other person prescribed by law, and
iv any further conditions prescribed by law are complied with».

Συμπεράσματα

Το νομικό σύστημα κάθε χώρας δημιουργείται από ένα πεδίο συγκρούσεων ιστορικού, πολιτικού, κοινωνικού χαρακτήρα. Οι βίαιες αυτές συγκρούσεις παράγουν την έννοια της δικαιοσύνης όπως αυτή γίνεται νοητή στα διάφορα νομικά καθεστώτα. Σε αυτό το ζήτημα η περίπτωση της Ιρλανδίας είναι μοναδική. Το όραμα της εθνικής ανεξαρτησίας κατά την διάρκεια του 19ου αιώνα τροφοδότησε μια ιδεαλιστική σημασιοδότηση της δικαιοσύνης η οποία καλλιεργήθηκε συστηματικά και από τις μεγάλες λογοτεχνικές φωνές της χώρας. Αυτή η θεωρία περί δικαίου θα στοιχειώσει την Ιρλανδία καθ' όλη την διάρκεια του 20ου αιώνα. Κάτω από την σκέπη της το Ιρλανδικό έθνος θα προσπαθήσει να συμβιβάσει κάποιες ενίοτε αντιθετικές αντιλήψεις περί δικαίου. Ο συντηρητισμός, απόρροια μιας αυστηρής εκκλησιαστικής ηθικής που έχει μαζική απήχηση στην κοινωνία και συνέβαλε αποφασιστικά στην διάρθρωση του ανεξάρτητου ιρλανδικού κράτους συγκρούεται με προοδευτικές ιδέες περί αυτοδιάθεσης και με κοσμοπολίτικες αντιλήψεις όπως αυτές που εκφράζονται στην λογοτεχνία του Joyce.

Όλα αυτά δημιουργούν ένα κράμα εντελώς ιδιαίτερο. Ο δικανικός λόγος όπως αυτός αποτυπώνεται στις δικαστικές αποφάσεις εμφανίζεται μετέωρος και αντιφατικός, ανίκανος να συγκρατήσει ένα σταθερό αφήγημα για την δικαιοσύνη στο Ιρλανδικό κράτος. Σε περιόδους κρίσης ή σε ζητήματα στα οποία η ιρλανδική κοινωνία αποδεικνύεται εξαιρετικά ευαίσθητη όπως αυτό της σεξουαλικής αυτοδιάθεσης και της αυτοδιάθεσης πάνω στο σώμα το ιρλανδικό δίκαιο μέχρι πρόσφατα αποτυγχάνει να εκπληρώσει την αποστολή του ως ένα δίκαιο κοσμικού κράτους. Το τραύμα αυτού του άδικου λόγου εκφράζει με συνέπεια ο Toibin στα μυθιστορήματά του.

Πουθενά ωστόσο δεν αποτυπώνεται καλύτερα η ιρλανδική ταυτότητα και οι αντιφάσεις που την συγκροτούν από το έργο του Joyce. Σε έναν τόπο όπως το Δουβλίνο στους *Νεκρούς* ή στον *Οδυσσέα*, στο οποίο όλες οι ετερογενείς αντιλήψεις για το πνεύμα της Ιρλανδίας συναντώνται και αδυνατούν να συνομιλήσουν μεταξύ τους. Οι διάλογοι μεταξύ των χαρακτήρων εξαιτίας του βαρύτατου φορτίου που όλοι κουβαλούν μετατρέπονται σύντομα σε παράλληλους μονολόγους. Κανένας δεν ακούει τον άλλον. Όλοι προσπαθούν απεγνωσμένα να αυτοπροσδιοριστούν. Σε αυτή την

απέλπιδα προσπάθεια συμπυκνώνεται όλη η αναζήτηση ενός κοινού κώδικα για το μέλλον της Ιρλανδίας.

Βιβλιογραφία

Γέιτς, Μ. Γουίλιαμ, Ποιήματα του William Butler Yeats, Εκδόσεις Εκάτη, μτφρ. Μιχάλης Παπαντωνόπουλος – Θωμάς Τσαλαπάτης, Αθήνα 2011

Μουσταΐρα, Ν. Ελίνα, Συγκριτικό Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2012

Τζόυς, Τζέημς, Πορτραίτο του Καλλιτέχνη σε νεαρά ηλικία, μτφρ. Άρης Μπερλής, Εκδόσεις Πατάκη, Μάρτιος 2013

Τζούς, Τζέιμς, Οδυσσέας, εκδόσεις Κέδρος, μτφρ. Καψασκής Σωκράτης, Οκτώβριος 2008

Τζόυς, Τζέιμς, Οι Δουβλινέζοι, μτφ. Καραγιαννόπουλος Θάνος, εκδόσεις Οξύ, Νοέμβριος 2017.

Beaumont, Caitriona, Women, citizenship and Catholicism in the Irish free state, 1922-1948, Women's History Review, 6:4

Binchy, D. Anthony, "Sick-Maintenance in Irish Law." *Ériu*, vol. 12, 1938

Binchy, William, The Irish Legal System: An Introduction, Legal Information Management, 11 (2011), pp. 151–155 © The British and Irish Association of Law Librarians.

Cahillane, Laura, An Insight Into the Irish Free State Constitution, American Journal of Legal History, Volume 54, Issue 1, January 2014

Carregal - Romero, Jose, "What was a Family?": Politics, Sexuality and Social Change in Colm Tóibín's The Heather Blazing and his early-1990s journalism, Rede de Lingua e Literatura Inglesa e Identidade III (ED431D2017/17).

Carregal - Romero, Jose, Colm Tóibín and Post-Nationalist Ireland: Redefining Family Through Alterity. Estudios Irlandeses: Journal of Irish Studies (2012)

Cheng J. Vincent, Amnesia and the Nation: History, Forgetting, and James Joyce.

Clarke, Desmond M. "Nationalism, the Irish Constitution, and Multicultural Citizenship." Northern Ireland Legal Quarterly, vol. 51, no. 1, Spring 2000

Cronin, Mike, Irish History for dummies, John Wiley and Sons, LTD, 2006

Delany, V. T. H. "The Constitution of Ireland: Its Origins and Development." *The University of Toronto Law Journal*, vol. 12, no. 1, 1957

Enright, Mairead and Conway, Vicky and de Londras, Fiona and Donnelly, Mary and Fletcher, Ruth and McDonnell, Natalie and McGuinness, Sheelagh and Murray, Claire and Ring, Sinead and Ui Chonnachtaigh, Sorcha, Abortion Law Reform in Ireland: A Model for Change (June 29, 2015). 2015 Feminists@Law 5(1)

Ferhi, Samir and Riche, Bouteldja Riche, Joyce's Dubliners (1914) and A Portrait of the Artist as a Young Man (1916): A Postcolonial Analysis (August 26, 2018). AWEJ for Translation & Literary Studies, Volume 2, Number 3. August 2018

Ghosh, Oindrila, W. B. YEATS'S POETRY: CRYSTALLIZING IRISH ETHNIC AND NATIONAL IDENTITY, International Conference on Ethnicity, Identity and Literature, organized by Sibsagar College Assam 10th October, 2012-15th October, 2014

Harte, William, History, Text, and Society in Colm Tóibín's "The Heather Blazing", New Hibernia Review / Iris Éireannach Nua, Winter, 2002, Vol. 6, No. 4 (Winter, 2002)

Hegarty, Roddy, Imeacht Na nIarlí The Flight of the Earls 1607 – 2007, Cardinal Tomás Ó Fiaich - Memorial Library & Archive.

Higgins, Noelle, The Lost Legal System: Pre-Common Law Ireland and the Brehon Law, School of Law and Government, Dublin City University

Hyde, Douglas, The Necessity for De-Anglicising Ireland, Irish National Literary Society in Dublin, 25 November 1892.

Kavanagh, Aileen, The Irish Constitution at 75 Years: Natural Law, Christian Values and the Ideal of Justice (September 1, 2012). (2012) 48 Irish Jurist 71-101, Oxford Legal Studies Research Paper No. 5/2013

Kelly, John, "The Constitution: law and Manifesto", The Constitution of Ireland 1937–1987 (Dublin: Institute of Public administration, 1988)

Kennedy, Ian, Decline and Revival: Language, Literature and Society, 1800-1939, Centre for Irish Studies, 4 November 2013

Kenny, David, The Virtues of Unprincipled Constitutional Compromises: Church and State in the Irish Constitution (March 25, 2020). European Constitutional Law Review (Forthcoming)

Kibert, Declan, Inventing Ireland, The Literature of the modern nation, Vintage Books, 1996

Londras de, Fionas, Intersectionality, Repeal, and Reproductive Rights in Ireland, Accepted pre-print version; forthcoming in Peter Dunne and Shreya Atrey (eds), Intersectionality and Human Rights (Hart Publishing; 2020)

McDonald, Henry and Graham-Harrison, Emma, Ireland votes by landslide to legalise abortion, Sat 26 May 2018, The Guardian

McGrath, Charles Ivar, "Securing the Protestant Interest: The Origins and Purpose of the Penal Laws of 1695." *Irish Historical Studies*, vol. 30, no. 117, 1996

McNulty, Eugene (2020) Original Intent: The Limits of Legal Imagination in Colm Tóibín's The Heather Blazing, Law & Literature, 32:3

O’Brien, Eugene, EXAMINING IRISH NATIONALISM IN THE CONTEXT OF LITERATURE, CULTURE AND RELIGION A Study of the Epistemological Structure of Nationalism, The Edwin Mellen Press

O’Brien, Eugene, The Question of Irish Identity in the Writing of W.B. Yeats and James Joyce

O'Higgins, F. Thomas, “THE IRISH LEGAL SYSTEM.” *Irish Jurist (1966-),* vol. 31, 1996

Ohlmeyer, Jane, The Cambridge History of Ireland, The Cambridge History of Ireland, Volume II 1550-1730.

Pietrzak, Wit, Myth, Language and Tradition: A Study of Yeats, Stevens and Eliot in the Context of Heidegger’s Search for Being, Cambridge Scholars Publishing (2011)

Regan, Stephen. “W.B. Yeats: Irish Nationalism and Post-Colonial Theory.” *Nordic Irish Studies*, vol. 5, 2006, pp. 87–99. *JSTOR*

Sinder, Janet, Irish Legal History: An Overview and Guide to the Sources, 93 Law Library Journal 231 (2001)

Spencer, Edmund, A View of the Present State of Ireland, Renascence Editions

Taylor, Maeve, ETHICAL AND LEGAL ISSUES IN REPRODUCTIVE HEALTH: Women’s right to health and Ireland’s abortion laws, International Journal of Gynecology and Obstetrics 130 (2015)

Toibin, Colm, The Heather Blazing (London: Picador, 2001 [1992]

Yeats, WB. “TO IRELAND IN THE COMING TIMES.” *The Poetry Ireland Review*, no. 116, 2015, pp. 94–97. *JSTOR*

Διαδικτυακές πηγές

Constitution of the Irish Free State (Saorstát Eireann) Act, 1922 http://www.irishstatutebook.ie/eli/1922/act/1/enacted/en/print.html

Irish Studies, Cathleen Ni Houlihan, https://irishstudies.sunygeneseoenglish.org/cathleen-ni-houlihan-2/

Onion, Amanda, Sullivan, Missy, Mullen, Matt, Easter Rising, https://www.history.com/topics/british-history/easter-rising, Original Published Date November 9, 2009.

MARY McGEE, Plaintiff v THE ATTORNEY GENERAL and THE REVENUE COMMISSIONERS, Defendants (1971 No 2314 P) (SC) Supreme Court [1974] IR 284 at 298, HEARING-DATES: 6 November 1973 a 07 08 09 November 1973; 19 December 1973 19 December 1973 *http://osaka.law.miami.edu/~schnably/McGeev.AttorneyGeneral%5BIreland-1974%5D.pdf*

Poetry Foundation, William Butler Yeats (1865–1939) https://www.poetryfoundation.org/poets/william-butler-yeats

Rare Irish Stuff, History of Ireland https://www.rareirishstuff.com/about-us/about-you.406.html

The Courts Service of Ireland, History of the Law in Ireland, https://www.courts.ie/history-law-ireland

Yeats B., William, The Collected Poems 1889-1939 http://www.wordsbloom.com/uploads/files/Download.pdf